

stulit ossa olceus iphimedia habuit uxor quae a neptuno compressa geminos peperit. s. zetū & ephilaem: qui digitos nomen per singulas ebdomadas crescebant un fieri altitudine sua caelum subuertere uoluerunt. sed fulminati sunt. Mutauit. ut meliora fecerat. Non tamen abstinuit. quauis inquit intenti essent ad pugnam quae iminebat tamen signa manifesta futuri mali apparuerunt. Nam thessala: cum in planum descenderent ubi futura pugna erat uentus adeo obstetit ut uix signa ferri possent quod signum erat mali ciuili futuri. Totus aether: uniuersi cuiuslibet regionis uenti. Inque oculus hominum. & homines fulgura de caelo missa: plerumque tetigeret. Fregerunt nubes: tetigit rem naturalem. dum fulgura procedunt. nam nubium collisione exprimitur ignis & fulgura generantur. Immensoque igne columnas: dicit et immisos fuisse serpentes auidos. uidelicet hydros: & in aere et igneas columnas apparuisse. Trabibus in modum trabium fabricatae apparebant in caelo columnae: quas ducos uocant astrologi. Ingesto fulgure: immiso aethereo igne qui oculos earum perstringeret.

¶ SVLPI. Cristas: ornamenta & insignia galearum Perfudit capulos. manubria ensium liquefecit ensesque Capulus ipsos. Capulus manubrium est. Liquauit: liquefecit. Erepta pila: tela e militum manibus ablata. Ferrum nocens: iniusta tela. Ferrum: arma dissoluta sunt. Examine: apium multitudine praeterea examen in aris constitit ut ait Appianus. Maiori pondere: signa inquit grauiora erant quia sudabant lachrimas. & maiore significum labore afficiebant. Mersere: inclinauere nam maiore onere pressus caput demittere cogebatur. Ad modum superis. uictimaque aufugit po. deprenderi non potuit inquit Appianus. Compositaque: trepidatione orta ante lucem in castris quum profundo somno correptus esset: exercitus ab amicis somnium rettulit paulo ante templum se Ro. consecrare uisum ueneri Victrici uoti. Caes. ignarus. Admotus superis: deputatus sacrificio: Discussa quae disciecit siue concussit. Iecit se praecipitauerunt. Sacris funestis: in sacra funera: At tu: in Caes. poeta inuehit quod fuerit cupidus animi pugnae: sed eum stygios deos inuocauisse insinuat Cum constet ipsum media nocte perfectis sacris matrem inuocauisse eiusque parentem uenerem & templum uictoriae fauenti gratis Ro. dedicaturum uouisse si rite peregrisse ut ait Appianus: Cum autem fulgure caelo labes e Caes. ad pom. castra penetrasset ibidemque exercitus esset qui in exercitu pom. aderant quippiam splendidum ab

hostibus ad se futurum praedicabunt. Caes. autem se in pom. insurgentem gloriam eius extincturum. Litasti: placasti. Quos superos illos deos scelerum quos uocasti. Numina: deos inferos & tartareos. Iam dubium. dubitandum est inquit an haec quae dicemus prodigia fuerint uera: an praemetu haec oculis militum sint suborte imagines. Concurrere: concertare ut mons monti illideret. Haemus: mons in uallem conuerti. Edere nocturnas: nisi sunt audire uoces & clamores pugnantium epharsalia. Valerius maximus inquit Constat in delubris deum sua sponte signa conuersa militarem clamorem strepitumque armorum adeo magnam Anthiochia & ptolemaide auditum ut in muro concurreret. Sonitum tympanorum pergami abditis delubris editum. & caetera.

¶ OMNIBO. Excussit cristas galeis: cuspides & gladii nimio calore fulgurum liquefacti sunt. quod est natura liter sicut physici dicunt contingere potest: nam ignis ille aethereus subtilissimus est & cum genus illud fulminis quod afflat de caelo ceciderit per tenuissimas rimas penetrat. adeo ut enses ipsos in uagina consumat: cum tamen uagina ipsa intacta permaneat. Vide pli. in secundo. Excussit. s. fulgur. Solu. gla. liquefacto ferro gladiatorum: quemadmodum si plumbum liquefcit perfunditur ita & liquefactum ferrum perfusum est. idem dicit liquefactis gladiis capulos eorum fuisse perfusos. Pila. i. cuspides telorum. Nocens ferrum quo nocet. i. impium quo usuri erant patres in filios. Sulphure: igne aethero. quo afflatum ferrum liquefcibat. Innumero examine. innumerabili multitudine apum: Vixque re. so. quae refigi non poterant: sicut apud Valerium cum in hostem dicturus esset exercitum classis signa uix reuelli poterunt. un secuta est clades. nam ipse cum uniuerso exercitu deletus est a ptis. Maiori pondere. s. exauium: quibus uexilla onerata erant per quod ondit telis hostium pro. obrutum iri. signate ergo dixit mersere: sicut Vir. obsedere apicem: cum de apibus loquaretur. nam apes significant bellum quae bombo classicum imittant: cum inter se concurrunt more bellantium. Rorantia fletu. i. lachrimas emitentia. quod signum erat futuri luctus. Vixque ad the. i. dum uenirent ad locum thessaliae ubi pugna commissa fuit. Publica signa. i. aquillae. Admotus. i. cum ad aram superiorum posuisset uictimam sacerdos. Discussa. i. euerfa ara: Praecipitauerunt: praecipitanter fugiens. Sacris funestis. quae funera portendebant. At tu ita quidem sacrificia pro. erant: sed Caes. grata diis erant. quibus ipse libabat ordo est sed tu Caes. gesturus bella tam saeva. litasti superis. quos uocasti. Litasti: bene locus est. i. sacrificium diis gratum dedisti. nam illi tantummodo licant qui sacrificia diis accepta exhibent libant uero qui sacrificant. Nocturnae apud inferos: significat autem furias infernales: alecto. megeram & thesiphonem a quibus furor omnis immititur. Iam dubium monstris & tam monstruosa. tam inaudita. & usque adeo prodigia noua

Excussit cristas galeis: capulosque solutis
Perfudit gladiis: ereptaque pila liquauit
Aethereoque nocens fumauit sulphure ferrum
Nec non innumero cooperta examine signa
Vixque reuulsa solo: maiori pondere pressum
Signiferi mersere caput rorantia fletu
Vixque ad thessaliam romana & publica signa
Admotus superis discussa fugit ab ara
Taurus & amathios se praecipitauerunt iugos
Nullaque funestis inuenta est uictima sacris.
At tu quos sceles supos quas rite uocasti
Eumenidas caesar stygii quae numina regni
Infernique nefas: & mersos nocte furones
Impia tam saeue gesturus bella litasti:
Iam dubium monstris ne deum numine pauori
Crediderint: multis concurrere uisus olim
Pindus: & abruptis mergi conuallibus haemus
Edere nocturnas belli pharsalia uoces

nunciabantur: ut in dubium uenirent homines nunquid ea uidissent. an uidisse se existimassent: sic enim pa-
uor facere solet. Nimio ne. pa. id est nimius pauor fecerit ut ea uidere putarent: quæ nō uidebant. Multis cō-
currere: multi fuerunt qui crediderunt q̄ ossa pelio su perimpositus fuerit a gigantibus: ut gradus sibi face-
rent in cœlum. & uisi sunt inuicem collidi montes. Mergi conuallibus æmus etiam uisus est ita submitti.
ut in suis ipse uallibus obrui uideretur & humilior fieri. Abruptis. dehiscens.

Ire per osseam rapidus boetida sanguis
Inq̄ uicem uultus tenebris mirant̄ optos
Et pallei diem: galeisq̄ incūber̄ noctem
Defūctosq̄ p̄res & cūctas sāguinis umbras
Ante oculos uolitat̄ suos: sed mētib⁹ unū
Hoc solamen erat: quod uoti turba nefandi
Cōscia quæq̄ pat̄r̄ iugulos q̄ pectora frat̄r̄
Spabat: gaudet mōstris mentisq̄ tumultu
Atq̄ omē scelex̄ subitos putat eē furores
Quid mirū ppl̄os quos lux extrēa m̄æbat
Lymphato trepidat̄ le metu p̄saga malor̄:
Si data mēs hominī ē: tiriis q̄ gadib⁹ hospes
Adiacet: armeniumq̄ bibit roman⁹ araxē.
Sub quocunq̄ die quocūq̄ est sidere mūdi
Mœret: & ignorat causas: animūq̄ dolētē
Corripit: emathis quid p̄dat nescit ī aruis.
Euganeo si uera fides memorātibus augur
Colle sedens: apōus terris ubi fumifer exit.
Atq̄ antenorei dispergitur unda timaui.
Venit sūma dies: gerit̄ res maxima dixit
Impia concurrūt pompeii & cæsaris arma
Seu tonitrus ac tela iouis præsaga notauit

conferitur. Notauit. animaduertit & præsensit hoc extonitru & fulminibus hoc est expyromansia.
COMNIBO. Ire p̄ osseam Boetida: par est thessalia dicta a boue: quæ ibi recubuit cū eā sequēt̄ Cadm⁹
accepto oraculo: ut ibi urbem cōderet: ubi bos inuenta iacuisset: dicit aut̄ hoies existimasse hanc ualle boe-
tidam osse montis totam sanguine redundare. Per osseam boetida: p̄ uallem osse montis. Inuicem alterna-
tim se intuebant̄ & existimabant capita alter alterius nubibus circūdata: & pallere diē. s. mirabant̄: q̄a subi-
to pallor lucem solis occupabat: Incumbere noctem. i. tenebras: quia circumfundebant̄ tenebræ galeis. De-
functosq̄ patres etiam existimabant se uidere animas parentum luorum. quasi nunciarent mortem uicinā.
Umbras. animas suorum: Sanguinis prolis suæ. Volitare: circū oculos suos errare. Sed mentibus unū sed
quanuis hæc monstra terrerent animos hominum tamen hoc solatio se fouebant q̄ uidelicet existimabant
hæc esse quædā irritamenta furoris ad bellū gerendū q̄ instabat. Quod uoti turba nefandi: uotum nefan-
dum erat. q̄ ptes filii occidere cupiebant. Turba: aduersæ partis quæ maxima cupiditate cupiebat pugnā.
Conscia ut filii partes aut fratres occiderent. Quæ patrum iugulos. ecce nefandū uotum. i. iugulare pa-
tres aduersæ patris. Tumultu consternatione concitatione. Omnium scelerū. s. suorū existimabant hæc præ-
significare futurū ut perspicerent q̄ animo agitabant. Quos lux ex. qui diem illū uisuri erant. Lymphato
infano. Præsaga malorū existimant nescios fuisse Romanos ubicūq̄: nedū in thessalia. Ordo est Roma-
nus hospes qui adiacet gadibus mœrer. si pro quia. Gadibus tyriis: colūnis in mari oceano fixis ab hercule.
Tyriis: autem quando (ut Solinus est auctor) tyrii e mari rubro profecti gades insulam incolentes erhy-
theam uocauerunt. Die. i. regione. Sydere. i. climate. Ignorat causas. s. mœroris. Corripit: reprehendit.
Euganeo si uera fides: dicit etiā Apiano uico uenetia corneliū augurum fuisse qui futurum bellū prænun-
ciauit: & ultimum tempus uenisse dixit: quo magnū discrimē imperii Romani aderat nā Cæ. & Pompeiū
de summa rerū certare dixit historia est apud plutarchum & gelium i. xliii. Euganeo: monte a populis euga-
neis sic dicto: q̄ ibi olim habitauerunt. nam & Troiani eas tenuere terras euga-
neis pulsas. Aponus uici nomen: q̄ ad nostram usq̄ ætatem nomen obtinuit patria liuii Martialis. censetur
aponi Liuii suo tellus. Fumifer. quia ibi balnea calida sunt quæ fumum exhalant. Atq̄ antenorei. mul-
ti credunt hic errasse Lucanum: sed excusari potest: non enim dixit antenorei timaui: quod timauus sit pro

SVLPI. Ire per beboida. fluere p̄ beboeidē lacū
qui est ad demedriadē ut diximus supra. Osseā quæ
apud ossam est montē. Rapidus. uelox in torrentis si-
militudinē. Inq̄ uicē. temesis. Opertos tenebris. ca-
put umbra circūdatū uidebant̄ habere. Incūbere cir-
cūfusam esse. Patres. manes parentū & cōsanguineo-
rum: Mentibus: militū. Quod turba conscia: q̄ auidi-
tate certandi appetebāt patres fratresq̄ aliarū partiū
iugulare. Tumultu: metu & pturbatione. Subitos fu-
rores: ipsa prodigia & imagines. Omnem scelerū: au-
guriū ad scelera p̄ficienda. Quid mirū: non mirū est
inquit breui morituros fuisse furore correptos: si mēs
hominū solet futura mala. mala prænoscere. Lympha-
to: furioso lymphati enim & lymphatici furiosi appel-
lantur a uitio lyphæ id est aquæ: sicut cerriti a cerere.
Præsaga: præcia. Tyriis qui gadibus: romani oēs q̄
tūc apud exteras natōes hospitabāt eo die mœsti fue-
re mœrorisq̄ cām ignorabant. Gadibus: insula in hi-
spania in qua tyrii gades oppidū edificauerunt ut dixi-
mus li. v. Araxem: fluuiū qui per armenia lenissimus
labit̄. Inde uero præcipitat̄. Sub quocunq̄ die: hoc ē
luce & regione quæ sub syderibus est. Ignorat: causas
doloris. Quid perdat: qui p̄p̄inqui pereāt. Euganeo
eugae⁹ uenetia mons ad patauiū ubi optima pascua
Apōus: fluuius in agro patauiū qui ex fonte nebulas
exalat. Timauus: timauus uenetia fluuius qui delatus
e montibus cadit in p̄fundū ac inde infra terrā abfor-
tus stad. is circiter trecentis & .xxx. erūpit in mare ut
possidonius ait est Timaus portus & lucus. Anteno-
rei ad quē antenor troian⁹ cū duobus milibus hoium
& quingētis uenit. Dispergit̄: diuidit̄ habet enim sep-
tem fontes. Impia arma concurrunt. prælium civile

pe patauiū sed antenorei dixit per quem antenor nauigauit in italiā non enim apud Antenoridas est timauus: est autē timauus uenetiae flu. concordiae atq; tergestae oppidis proximus ex mōte qdem grandi qui no uem ora effusus. amplissimū ante alia fontē facit ex quo tandē uno axiens alueo in adriacū fundit mare in sinu tergestino & antenor in italiā uenies: per hunc amnē in adriaci sinus mare penetrauit. Summa dies: quae ultima erat populi romani. Seu tonitrus: & unde hoc bellū instare augur cognouit. Notauit: obserua uit tonitrus qui bellū indicabant. Tela praesaga. idest praenuncia mali fulmina. Seu discordi. seu fidera caeli dissensere a cursu suo: q uidelicet cursum suū stellae a diuina pudentia impositū minime sequeretur.

¶ SVLPI. Perspexit: cognouit. Totū aethera omnia sidera. Obsistere. nō obtemperare & solitos cursus nō agere. Seu numen: siue solis obscuritas & pallor p lium indicauit. Egit: eduxit. Dissimilem: quia fuit magis pdigiosus. Explicat: emittit aperit. Si cūcta: si homines diuinatore adhibito prodigia obseruassent facile cedē pharsalicam psensisse. Pharalia: cedes ipsa. Spectari. cognosci intelligi. O sūmos hominū. admiratione plena laudatio in Ro. qui ea tempestate fuerunt quoniā totus mundus & cūcta sidera de calamitate eorū signa dederunt. Fatis: morti. Vacauit: intētum fuit. Hæc apud feras: quū legentē audientē ue hæc a minoribus tantis cōcitabuntur affectibus ut non p teriisse hæc mala. sed uentura esse sint extimaturi. Fama sua. quia tā miranda sunt ut seniores sint iunioribus narraturi. Siue aliquid: siue ego meis illa carminibus illustrabo. Vota peritura: desiderabunt frustra lectores ut pō. uictor futurus sit. Non transmissa non pterita. Venientia: futura. Miles ut aduerso: quo ordine pom. acies struxerit narrat. Sed latius apud Appianū & Cæ. leges. Vterq; italos in tres acies diuisos in fronte collocauit modico interuallo inter se distātes. Supra hos equites p partes cornibus attribuit: quibus sagittarii & funditores imisti erant. Sociorū uero copias ueluti ad ostentationem quandā protulerunt. Radiatus: repercussus a sole oriente. Lumine: armorum splendore. Non temere imissus: ordinatus in acie phalangem ut ait Appian⁹ in medio regebat Scipio pō. focer. In sinistro cornu domitius. In dextro lentulus constitit: Afranius & pō. exercit⁹ cure praesumere Cæ. duces aderant Sylla Antonius & Brutus Cæ. ipse ut affuerat legioni decimæ praesedit Cæ. duo supra. xx. milia militū secum habuit inter quos equites circa mille annumerātur pō. bis totidem secuti sunt. In quib⁹ septem milia equitū fuere. Qui autē de his uerisimiliora loqui existimantur. lxx. milia italorū hoc praelio in unū concurrisse memorant. qui minorē numerum describūt. lx. mi. qui rē magis extolunt quadringēta milia extitisse aiunt Horū sexcuplū pō. Alii tribus ex ptibus duas illi ascribunt. Cornus. genitiuus antiquus quo saepe pli. utiē: Veteres eni hic cornus & hic genus dicebant. Lentulae. poetae cū Appiano & plutarcho nō conuenit. Domiti. L. Domitius in pō. castris. Gn. uero in Cæ. erat. Aduerso numine: quia infelix in praeliis. Frons dextri martis. dextrū cornu. Robur: firmitatem mediā. Densant: spissant. E terris cyclicū: cylices qui sub Scipione militabant in medio erant. Miles in hoc: militē appellat: sed certū est cū eo pom. imperiū adequasse: quū primū in thessaliā uenit. In orbe libyco: in libya quo pharsalicæ reliquiae se recipient:

¶ OMNIBO. Totum aether: uniuersas stellas pollos: arcticū & antarcticū. Numen planetas: siue iouis: siue martis: siue Mercurii. Solis in obscuro. quod sol pter naturā eclipsim pateretur. Dissimile certe: certe: siue hoc siue illud notauit: manifestū est diem illū fuisse cæteris dieb⁹ ualde dissimile. Diem thessalica. i. quo pugna thessalica gesta est. Si cūcta perito. & usq; adeo dissimilis fuit ut si qs signa illi⁹ diei diligēter obseruasset adhibito augure perito. facile itelligere poterat pugna q instabat. Pe. cūcta. i. q cūcta & artem oem augurii cognouisset est. n. synecdoche. Notasset: obseruasset. Pharalia. i. pugna in pharsalica gesta. O summos hominū. nunc Lu. apostrophat ad romanos oēs dicit enim romanos sūmos omniū populorumq; deos etiā sollicitēt in auctoritate fortunæ suæ: ut ipsi numie quoq; uacēt & signa ubiq; pstēt fortunæ iperii roma

Aethera seu totū discordi obsisterē cælo
Perspexitq; polos: seu numē i aether mæstū
Solis i obscuro pugna palloꝝ notauit.
Dissimilē certe cunctis quos explicat egit
Thessalicū natura diē: si cūcta perito
Augur mēs hōinū cæli noua signa notasset
Spectari toto potuit pharsalia mundo
O sūmos hōiū quorū fortuna per orbem
Signa dedit: quorū fatis cæelum oē uocauit
Hæc & apud feras gētes populosq; nepotū
Siue sua tantū uenient in sæcula fama.
Siue aliqd magnis nrī quoq; cura laboris.
Nominibus pdesse pōt. quū bella legent:
Spesq; met⁹ q; siml pituraq; uota mouebūt
Attonitq; omnes ueluti uenientia fata
Nō trāsmisa legēt & adhuc tibi magne faue
Miles ut aduerso fœbi radiat⁹ ab ictu (būt
Descendēs totos perfudit lumine colles
Nō temerē imissus cāpis stetit ordine certo
Infelix acies cornus tibi cura sinistri
Lentule cū prima quæ tū fuit optima bello
Et quarta legione dat. tibi numie pugna
Aduerso domiti frōs dextri tradita martis
At mediū robur belli fortissima densant
Agmina q cyclicum terris deducta tenebat
Scipio miles i hoc. libyco dux prim⁹ i orbe
At iuxta fluuios & stagna undatis enyphei

ni. Fortuna per orbem signa dedit. nã quia mutatio futura erat: ideo signa undiq; apparuere. Vacauit ope
ram dedit. Siue sua tantũ. tantum inquit momẽti res ro. habere: ut cũ hæc audient fama ipsa uulgante: in
ter spẽ & metũ dubii erunt homines: quasi nõdum hæc pugna fuerit: sed paulopost futura sit. In sæcula. in
gentes sero nascituras. Sua fama: fama magnitudinem rerũ uulgante. Perituraq; uota mouebunt: scilicet
homines nõdũ euenerint: sperabũt ut uincant: & metuent ne uincãtur. Et adhuc. scilicet post mortẽ tuam
Miles ut aduerso. nũc dicit quomodo aciem instructã planum duxerit põ. Miles: pom. Ab aduerso phœbi:
quia repercussis armis a sole splendore & fulgorem undiq; mittebant. Lumine: fulgore armorũ. Non teme
re: quia suo quisq; ordine stetit. Inflexit: uno uerbo exitũ rei significauit. Cornus tibi cura: antiqui dicebãt
hic cornus ut uni in eadẽ significatione in qua & nos hoc cornu. Tibi numine. sed in dextro cornu. Domi
tius constituit: qui bellicosus erat: sed infelix. nam apud corphinũ uictus est. Frons. d. t. dextrũ cornu. At
medii ro. dicit in media acie constitisse scipionẽ. Denfant: nã mediã aciem densis militibus ualidiorẽ red
debant. Miles hoc est in thessalia ubi sub põ. militabat. Sed dux in orbe libyco: nam prouincia libya de
mandata erat scipioni a senatu põ. q; ro. At iuxta flu. dicit autem equitatum in locis campestribus positum
fuisse qui procul erat a flu. nam fluminibus tota thessalia ferme inundat.

Cappadocũ mótana cohort & largus habẽs
Põticus ibat eques: sicci sed plurima campi
Tetrarche: regesq; tenent magniq; tyrãni
Atq; omnis latio quæ seruit purpura ferro.
Illuc & libyæ numidas: & creta cydonas
Misit: ithyreis cursus fuit inde sagittis
Inde truces galli solitum pdictis in hostem
Illic pugnaces cõmouit iberia celtas.
Eripe uictori gentes & sanguine mũdi
Fuso magne semel totos cõsume triũphos
Illo forte die cæsar statione relicta
Ad segetũ raptus motur? signa: repente
Cõspicit in planos hostem descẽdere cãpos
Oblatũq; uidet uotis sibi mille petitem
Tẽpus: i extremos quo mitteret oia casus
Aeger qppe moræ flagransq; cupidie regni
Cõperat exiguo tractu ciuilia bella.
Ut lentum dãnare nefas: discrimina postq;
Aduentare ducum supremaq; praelia uidit
Casuram fatis sentit nutare ruinam
Illa quoq; i feræ rabies p̃mptissima paulũ.

COMNIBO. Largus habenis. idest cito fugiturus. Sed sicci: sed in locis p̃cul a fulminibus cõstiterant re
ges & tetrarche: qui dicunt quatuor puinciarũ p̃fecti: aut qui quartã unius regni p̃tem obtinent. Purpura:
habitũ pro p̃sona posuit. Seruit: debita armis italis. Illuc & numidas: postq; generaliter dixit de populis qb;
in locis cõstiterant a flu. remotis nũc specialiter dinumerat. Numidæ sũt populi libyæ. Cydonas: populos
cretæ: q; (ut inquit. Solinus) prima remis & sagittis potuit. Cursus fuit. i. sagittarii positi sũt. Ithyreis sagit
tis. idest parthicis. nã parthi sũt sagittadi peritissimi. iõ ithyrei dicunt ab extendo. Virg. ithyreo ta
xi torqueẽ in arcus. Truces galli: qã diu hostes fuerunt Cæ. nã per decenniũ Cæ. galliã domuerat. In hostẽ
contra Cæ. Iberia celtas. idest celtiberos. nã celte populi sũt galliæ: q; cũ iberiã uenissent: p̃mixti ex diũt
sis gentibus populi utrinq; nomẽ obtinere & a celte & iberi compositi sũt celtiberi. Cõmouit in auxilium
põ. misit. Eripe uicturi gentes. occide inquit oes o põ. qñ de his uictis Cæ. triumphabit. Consume. s. ante
totos triumphos idest quos de tuis gentibus cõsecutus est Cæ. sed tuo potius iussu interfice gẽtes. Illo for
te die: nunc ostendit quã ad inopia redactus erat. Cæ. qã uidelicet cõmeatus rerũ omniũ inopia laborabat
usq; adeo: ut cogereẽ etiã segetes ex agris nõdũ maturas rapere: & quo die acie instructã dux põ. eodẽ Cæ.
frumentatũ milites mittebat. Signa. idest moturus milites suos. Statione relicta. idest castris põ. Conspicit
ex improuiso s̃structo agmine uidit hostes aduentare. Mile uotis: quod innumerabilibus uotis petierat. In ex
tremos casus: ad ultimã perniciẽ seu uinceret: seu uincerẽ. Aeger. & animo & corpore dicitur. quia moræ
impatiens erat paruũ etiã interuallũ damnabat. quasi impiũ esset. Ut lẽ. i. tanquã tardũ. Aeger impatiens

CSVLPI. Cappadocũ. quorum rex Ariarathes ad
erat. Ponticus: ex p̃to regione. Largus: habenis: qui
laxis loris utitur. Plurima: magnã partem. Tetrarche
his tetrarcha dicitur qui quartã regni partem obtinet
ut taxiles qui princeps armenos intra euphratẽ addu
xerat & Magabares supra armeniã qui p̃fectus erat
Artapi regis & Deiotarus Gallo græciæ rex. Omnis
purpura. omnis rex metonymia. Ferro: potentia & i
perio. Illuc: in postrema ad fluuios acie. Cydones:
hi cretenses sũt qui Solino auctore primi remis sa
gittisq; ualuerunt. dicti a Cydone urbe: unde & spicu
la Cydonia dicuntur & mala. Ithyreis. ithyrei populi
malefici in laodicea apud libanũ montẽ auctore Stra
bone. Inde: a media acie. Truces galli: eos intellige q;
cũ Roscilio & Egeo allobrogibus fratribus a Cæ. ad
põ. transfugerant. In hostem solitum: in Cæ. contra
quem pugnare in Gallea solebatis. Iberia hispani. Ce
tras. scuta lunata. Luius li. xxviii. peltra cetre haud
dissimilis est. Eripe uictori. cohortatio ut omnẽ exer
citem & gentes de quib; triumphauit in cladem emit
tat: ut delinat Cæ. quibus imperet. Illo forte: diximus
ex apiano historiam. Statione castris. Moturus signa
p̃fecturus frumentum. In campos planos: superio
ribus enim diebus a montis radicibus pom. acies nõ
discesserant. Aeger moræ: impatientes & ad omnia
subitus. Flagrans: ardens. Dãnare: maledicere de
testari. Exiguo tracta: paruo spacio quo pugna dif
ferebatur. Ut lentum nefas: ut scelus tardum. Ruina
nu. calamitatem instare translatio atremientibus a di
ficiis. Rabies fu. pugnandi.

significat mœstū: ideo quia mœstus impatiens moræ erat. Cupidine regni: ut unus omnia gubernaret. Ex quo tractu: id est parua dilationis mora. Discrimina postquã: sed quãqua omnibus uotis optaret ciuile bellū Cæ. tñ ut uidit instare periculū nō potuit timere: hinc quidem cōdebat fortunæ suæ: inde uero dubitabat: quod pō. uiderat septima secunda fortuna usum & ex hostibus uictoriã reportasse: quantū ad fortunã suã expectabat. sp̄e habebat. quantū ad fortunã pō. pertinebat non parum dubitabat. Aduentare ducū: inter se & pō. adesse ut Ci. in epistolis nondū erat auditū te ad italiã aduētare. i. adesse. Nutare. minari: nã tūc magna moles minatur ruinã: cū nutat. i. concutit: est ergo similitudo sumpta a mole ruinã minati. Rabies. i. Cæsaris:

SVLPI. Languit: refrigit cogitatione periculi & metus. Audax sp̄odere: cōfidens & uictoriã sperans. Quã mentē. Nec sua fata. quū enim suã felicitatē cōsiderabat nō metuebat: quū pō. nō sperabat. Merfa: dissimulata uel pulsa. Profilit. exoritur. Fiducia. ppositum ex sua fide susceptū. O domitor regni milites diuersis rōnibus excitaturus: & maxime a premiorū magnitudine si uicerint & a metu suppliciorū si fuerint superati facilem uictoriã pollicetur: exorditurq; a beniuolentia a psona militū & sua. Regni quod pō. parat. Fortuna felicitas. Copia: facultas. Votis: uouet deis pro pugna. Accersite fatū: aduocate mortē. In manibus: in potestate. Quantum sit: quātuscunq; siue magnus siue paruus siue felix: siue infelix. Promissã: eos datæ fidei admonet. Milites enim dextris elatis pmisserant se ultū ire iniurias Cæ. & tribunorū: facturosq; omnia & etiã patriã incensuros. Rubiconis: fluminis de quo libro primo. Cuius spe. de uictoria nō dubitamus. Uictos triūphos remear: ut triūphi quos ducere non potuimus redirent recuperarent & eis potiremur. Hæc eadē: locus ab utili & iocundo. Pignora: filios. Penates: domos & domesticos deos. Et emerito faciat uos marte colonos quæ liberabit uos a militia cū præmiis quæ danē emeritis hoc est his qui militie tempus & officium impleuere. Hæc fato: argumentū a spe gloriæ: & infamiæ metu. nam illorum qui uicerit caula quasi deis iudicibus probanda uidebit. Si pro me: a maiore ad minus argumentatio. Ferro flāmaque petistis: uistis in patriam parati elicere & incēdere si oportuisset. Truces: terribiles & crudeles. Exoluite gladios culpa. efficite ut dicatur uos pro iustitia dimicuisse & est locus a metu probri. Est pura: habet innocens. Mutato iudice: si sub aduersario iudicatur hoc est si uicerit aduersarius.

OMNIBO. Languit. torpuit. Et causas: quanquã fortunæ suæ plurimū confideret Cæ. tñ non potuit nō dubitare cum tantū periculū instaret. Mens quãuis omnia sibi prospera pmitterentur. tñ mens stetit in dubio. Quã nec sua. ostendit rōnem quare dubitabat. nã inter spe & metū constitutus erat ex una pte si cōsideres secundã fortunam Cæ. semp fuisse causa erit cur speraret. At uero ex alia parte si uideres res gestas Cæ. & pō. etiã causa erat cur dubitaret. Nec magni quia sicuti cōsueuerat ipse uincere ita etiã pō. tandem Cæ. metū dissimulauit. & pectore inclusam gerens fiduciã uultu ostētauit: orationēq; ad milites habuit plenam exhortationū. Merfa. i. in pectore. Melior. scilicet quã metus. Profilit. i. in mediū processit: & his uerbis usus est ad milites. O domitor mundi. & quilianus & cæteri oēs Lucanū in orationibus suis oratorib; magis quã poetis annumerant. nã semp orationes maxima arte cōponit: ut i hac facit. nã omnia adsunt necessaria: suadet enim Cæ. & hortat milites ad pugnã & primo beniuolū se facit a psona auditorū ex rebus fortiter gestis: & a uoluntate fortiter gerendi. Optatæ plio pugnae. i. qui antea uotis obstatis: nunc ferro ascissite. In manibus uestris. Locus beniuolentia in auditores cū ostendimus quæ de illis spes est. Hæc est illa dies: incipit nūc confirmare & arguere: nã arguit a pibus iustitiæ & iuris naturalis: cuius ptem constat esse ueritatē: a ueritate ergo arguit qui pmisserunt. ergo debent satisficere pmissis: ut uerū sit quod deserint. Rubiconis ad undas: cū uos traiecturus esse. Promissam dicendo ne dubites o Cæ. nos pro te pugnabimus cū tempus erit. In quã distulimus. Triumphos ex gentibus quas uos uirtute uestra superastis. si uiceritis nūc: tandē nobis reddent triūphi. Hæc eadē: ab utili: utile est inquit ut pugnetis. quia si uictoriã reportabitis coniuges liberosq; uestros. patrios penates. & bona omnia cōsequimini. Emeriti milites dicunt qui functi sunt munere militiae. Colonos qui simul ac stipendia uestra pfereritis: uos in coloniã duci iubebo. uirtute uestra peristis id eã possideatis. Hæc fata. q. t. persuadet a laudabili. quia si uiceritis omnes uestrã causam probabunt: uel dicat ab honesto: nã quod honestū est: est & id laudabile sed id laudabile. sed si laus sequitur & recti faciendi uoluntas duplicat. Facto. scilicet aliquo teste quia sumpsistis arma. Quis iustius. i. cui causa iustior fuerit. quia si uincitis arma iuste suscepisse uidebimini. si nō uiceritis iniuste. Si pro me patriam. si antea

Languit: & casus audax spondere secūdos
Mens stetit i dubio: quã nec sua fata timeat
Nec magni sperat sinūt: formidine merfa:
Profilit hortado melior fiducia uulgo.

O domitor regni rex fortuna mearum:
Miles: adest toriens optata copia pugnae:
Nil opus est uotis iam fatū accersite ferro.
In manib; uestris quātus sit cæsar habetis
Hæc ē illa dies mihi quã rubiconis ad undas
Promissã memini: cuius spe mouim; arma
In quã distulim; uictos remear triūphos
Hæc eadē ē hodie q; pignora queq; penates
Reddat: & emeritos faciat uos marte colo
Hæc fato q; teste pbet: q; iusti; arma (nos
Sūperit: hæc acies uictū factura nocentē:
Si pro me patriam ferro flāmisq; petistis
Nūc pugnate truces gladiosq; exoluite cul
Nulla man; belli mutato iudice pura ē (pa

Inquit pugnaſtis pro patria quo tempore in gallia fuiſtis: pro patria etiã uiciſtis: nunc magis pro me contra patriam pugnare debetis: ut cuncta uincatis. **I**ruces. id eſt fortes. **E**xoluite. id eſt liberate. **G**ladios culpa: nã id quod ante tũ ferro tũ flãm̃is petiſtis: ut iõ patriã recuperaretis: nũc aſcribit̃ uitio. At uero ſi uiceritis. ois culpa abolebit̃. **M**utato iudice: q̃a uicti uictoris iudicio dãnabuntur. **N**ulla manus. ſ. illius q̃ uictus fuit.

Nõ mihi res agitur: ſed uos ut libera ſitis
Turba p̃cor: gẽtes ut ius habeatis i omnes
Ipſe ego priuata cupidus me redder̃ uita
Plaebiaq; toga modicum componere ciuẽ
Omnia dum uobis liceant nihil eſſe recuſſo
Inuidia regnate mea nec ſanguine multo
Spem mũdi petitis. graiis delecta iuuent̃
Gymnaſius aderit ſtudioq; ignaua paleſtrã
Et uix arma ferens: & milia diſſona turba
Barbaries: nõ illa tubas: nõ agmine moto
Clamorẽ latura ſuũ: ciuilia pauca
Bella manũ faciẽt: pugna p̃ magna leuabit
His orbẽ populis romanũq; obteret hoſtẽ.
Ite per ignauas gentes famoſaq; regna
Et primo ferri motu proſternite mundum
Sitq; palã quas tot duxit pompeius in urbẽ
Curribus: unius gentes non eſſe triumphũ
Armenios ne mouet romana potentia cuiũ
Sit ducis aut emptũ minio uult ſãguine q̃ſq;
Barbarus: heſperii magnũ præponere reb̃
Romanos odere oẽs: dominosq; grauantur
Quos nouere magis ſed me fortuna meorũ
Permiſit manibus: quarũ me gallia teſtem

odere. Sed ne fortuna. meliori ſe loco q̃ ſit p̃. eẽ oſtẽdẽs ſuos ſibi cõciliat. ille. n. inimicis ſe credidit. ipſe fortes & ſuã dignitatis amiciffimos dẽſores hẽt. Meorũ: amicorũ. **Q**uorũ teſtẽ: quorũ totiẽs uirtutẽ ſpectaui
COMNIBO. Non mihi res agitur. rursus ab utili nõ pugnat̃ inquit mihi ſed uobis ego contentus ero uiuere priuata uita dũmodo uos regnetis: & uos ueſtrorũ laborum ac caediũ perpẽſarũ præmia tandẽ capiat̃. **L**ibera turba. ne in ſeruitutem p̃. & ſuorũ ueniat̃. **G**entes ut ius habeatis in omnes. nõ uobis dominentur: ſed uos cãteris. **P**laebiaq; toga beniuolũ ſe ubiq; reddere debet orator: tametſi id magis facit in principio cauſã capta occasione dicit hos labores & pericula pro uobis ſubeo: quia quantum ad me attinet ſicuti plãbeius paratus ſum uiuere. At uero ut præmia habeatis laborum ueſtrorũ: odio & inuidia mea uos regnare concupiſco. **C**omponere. conſtituere. **M**odicũ ciuem. id eſt humilem & moderatũ. **O**mnia dum uobis non recuſo ut omnes in me odium habeant dũmodo uos liberi ſitis & diu regnetis. **N**ec ſanguine multo: ar guita ſacili. & oſtendit utilitatem magnã eos conſecuturos pro labore. nam genus militũ dicit eſſe pom. q̃ facile uincatur quia ignaui ſint homines ludis ac paleſtrã dediti. ut **G**rãci. ut **A**thenienſes in primis deĩde **B**arbari. qui oneri ſunt potius exercitui: quã utilitati & indignant̃ inſenſis parere gladiis. quia uidelicet populi romani hoſtes perpetui fuerũt. **S**pem mundi. ut domini omniũ rerũ ſitis. **D**electa: ex aliis electa: **G**ymnaſia erant loca ubi iuuenes exercebant̃ nudi. qui paleſtra ludebant̃ oleo peruncti. ideo nudi pugnant̃ ut facilius e manibus elaberentur a nudis. **E**t uix arma ferens: per q̃ molles oſtendit. **M**ixta diſſona turba: quia ex diuerſis orbis partibus gentes atq; nationes erant in exercitu pom. **N**on illa tu. **Q**uã adeo in bellis eſt ut non dicam arma ſtricta ſuſtinere poſſit. ſed hæc clamorem quidem bellicum. **S**uũ cla. ſuo ipſius clamore terrebit̃. **C**iuilia pauca. pauci admodũ erunt ro. cum quibus pugnant̃. **P**ugna pars. m. l. eſt locus a iuſticia & a partibus iuſtitia: quã eſt uindictio. quia uidelicet pugnare fortiter debent contra barbaros. ut ulciſcant̃ iniuria romanorũ. cũ illi perpetui hoſtes populi romani fuerint. **P**ugna ſcilicet ueſtrã. **L**euabit. liberabit. **O**btet. opprimet. **R**omanum hoſtem: quia barbari occidentur & hoſtes populi romani obterentur. **I**te per igna gen. quas facile uincere poteritis. **F**ama regna: quia fama

tantūmodo magni sunt:re aut ignaui & imbelles. Et primò fieri:nā facile erit primò concursu uincere illo somnes. Sitq; palā:& nunc manifestū facite omnibus triumphos poni. qui ter de gentibus triumphauit. nec bene pro uno triumpho sufficerent: uidelicet gentes imbelles esse quæ facile uinci potuerūt. Curribus: trūphis. Armenios ne mouet: dixit generaliter omnes imbelles esse nunc specialiter dicit hanc gentem minime idoneā. Creditis ne armenios curare uter nostrū imperet neq; enim ipsi student fauere pō. ut pro eo solo pugnā inire uelint. quid enim ipsoz interest pō. uincat an Cæ. Romana potentia: uidelicet an potentia pō. an mei. Aut emptū. ne putetis barbaros uelle hoc sibi cōstare magna mercede. ut pō. uincat. Præponere magnū. idest præficere pō. imperio ro. Quos nouere magis: omnes ro. oderunt barbari: sed eos in primis quos magis nouerunt. nouerunt autē magis pō. a quo iniuriā acceperunt q; tantū putant se debellato a pō. ideo quia ipsi pugnare nollent facile uincant. Sed me for. a contrario. cū illi omnes ignaui sint ut facile uinci possint. At uero uos cōmilitones semper uincere consueuistis: ab attributo personæ arguit uidelicet a casu: quid euenerit: quid euenturum sit. Meorū: nō barbarorum sed uestrum qui temp̄ uincere consueuistis. & ego sum uictoriæ uestre testis.

SVLPI. Transiit cœlū. uolat per aera. Nō fallar. quia noui cuiusq; uires. Quod si signa. ut ex animi affectu uultū cōponant astute horiat. Videor fluuios. certā sibi uictoriā pollicetur si rem truci animo gesserint. Sed mea fata moror. quia prōptos cernit se ipsū arguit. cū sortes adhortatiōe nō egeant. Trepidus dubio. Haud unquā uidi: a deorum benignitate locus. Tam ppe me: tam ppitios hi enim qui fauēt nobis ppe nos essem dicunt & propitii. Absumus a uotis: distamus a uictoria. Limite. spatio termino. Ego sum: a fūmorū præmiorū spe adhortatio. Quo ue poli. admiratur thessaliæ fatū & p̄tatem. Quo sidere uerso. quia cōuersatione aut regressione planete. Tantū: ut sit rerū dominū creatura. Thessaliæ oræ. ubi pugnā dū est. Cæsareas: ab incōmodis futuris si hostis uicerit euitādis argumentat. Positū rostris. affixū i suggesto q; erat in tēplo cui nomē rostro. Effusa: dilaniata. Nefas septorū: multos reges & dominos sua omnia libidine moderatores. Septorū: septa diciē locus tabulis in cāpo martio clausus in quo magistratū creabant & ideo per interpretationē inquit. Prælia clausi campi: alludens ad quattuor legiones quæ in uila publica campi martii iussu sylæ cæsare fuerunt.

OMNIBO. Tot bellis. Quia ibi multæ instructæ sunt aries: nā gallos atq; germanos uicit Cæ. Cuius nō militis. q. d. cuiuslibet uiri nā cū pro me fortiter pugnabitis cognoscam arma uestra & cui præmia debeant. Telumq; tremens: & si telum uideo et si nō uisus fuerit ille a quo torquebit. tñ ab ipso telo militē cognoscā. Tre. lan. uibrata. Transiit. idest per aerem penetrat. Non fallar. idest optime noscā. Quod si signa ducē: & si uestrā uirtutē considero: quæ nunquā me uestrū ducem sefellit: nō dubito dicere uos uictores. Nunquā fallentia: quia quocūq; ea duxi: semp uictores extitistis. Facies truces: aspera & timorē incutientes. Oculosq; minaces: quia oculis furorē & indignitatē uestram cōtra hostes ostenditis. Simul clara. r. pedibus uestris subiectos sed mea fata. m. nūc seipsum repræhēdit: quod adhortet milites: cū minime sit opus exhortatione cū ipsi per se incitati sint. Spe trepido: quia spes ipsa me trepidū facit quod accidere solet Virgi. corda pavor pulsans. nā trepidi sumus aliquādo non metu: sed spe quæ nostrā mentē concitat. Haud unquā uidi: arguit ab attributo psonæ: uidelicet a fortuna a casu quod prospera semp euenerint: ergo ea nunc euentura sperat. Tam ppe me. idest tā mihi ppitios esse deos. Limite idest paruo interuallo. A uotis: a uictoria. Ego sum cui. scilicet licet uobis donare quecūq; tenēt reges & populi: uidelicet regna. imperia. & diuitias. Mar. peracto: idest uictoria peracta. Quo ue poli motu nunc arguit a necessitate: & secundū artem argumentū in fine ponit quod est ualidissimū nam cū suademus aliquid esse honestū: facile est utile. aut uero cū dicimus esse necessariū maius est. dicit enim aut uincendum uobis est: aut pereundū: nescio quo cursu syderum: cœlum impellat: ut hoc eueniat. scilicet an uineatis: an pereatis: si uiceritis domini: si uiceritis perituri estis. necessitas igitur impellit uos ut uincatis. Poli motu: nā stellarū motu inferiora regunt. Verso syd. cursu stellarū impellente. Oræ the. regioni thessaliæ quod in sequentibus dicit uidelicet aut merces hodie bellorum. aut pereundum uobis est. aut uincendum. Cæsareas spectate cruces. per oratio est. quæ sit per indignationem conquestioni permixtam. nam locus indignationis est per quem ostendimus q; factum est necessarium indignatur enim q; Cæsar cruci mittendus sit: uel etiam cathenis ligandus. Effusa. idest sparsa ut nec pudeat corpus meū membratim laniari. Septorum ne

Tot fecit bellis: cuius non militis ensem.
Agnoscā: cœlumq; tremēs quū lācca trāsīt
Dicere nō fallar quo sit uibrata lacerto.
Quod si signa ducē nūq; fallentia uestrum
Cōspicio. faciesq; truces oculosq; minaces:
Ulcistis. uideor fluuios spectar cruoris
Calcatosq; simul reges: sparsumq; senatus.
Corpus: & imēsa populos in cede natantes
Sed mea fata moror: qui uos i bella ruētes.
Vocib⁹ his teneo: ueniā date bella trahēti
Spe trpido had unq; uidi tā magna daturus
Tā ppe me superos: cāporū limite paruo:
Absum⁹ a uotis: ego sum cui marte pacto.
Quæ populi regesq; tenent donar licebit.
Quo ne poli motu: quo cœli sidere uerso:
Thessaliæ tantum superi pmittitis oræ
Aut merces hodie bellorū aut pœna parat
Cæsareas spectate cruces: spectate cathēas
Et caput hoc positū rostris: effusaq; mēbra
Septorumq; nefas: & clausi prælia campi.

fas. i. nefas capi martii. Nam Sylla in uilla publica que erat in campo martio quatuor legiones iussit occidi: ut supra monstratum. Septa dicuntur claustra capi martii: ubi uilla publica erat uilla id uocabatur que extra moenia posita erat

Cum duce Syllano gerimus ciuilia bella.
 Vestri cura mouet nam me secura macabit
 Sors quaesita manu fodiente uiscera cernet
 Me mea que nondum uictum respexerit hostem
 Dii quorum curas abduxit ab aethere tellus
 Romanusque labor uincat quicumque necesse
 Non putat inuictos sauum distringere ferrum
 Quicumque suos ciues quod signa aduersa tulerunt
 Non credit fecisse nefas. Pompeius in arcto
 Agmina uestra loco uetita uirtute moueri
 Quum tenuit quanto sauciauit sanguine ferrum
 Vos tamen hoc oro iuuenes ne cedere quisquam
 Hostis terga uelit: ciuis que fugerit esto
 Sed dum tela micant non uos pietatis imago
 Vlla: nec aduersa conspecti fronte parentes
 Comoueat: uultus gladio turbate uerendos
 Siue quis infesto cognata in pectora ferro
 Ibit seu nullum uiolabit uulnere pignus
 Ignoti iugulum tanquam scelus imputet hostis
 Sternite iam uallum fossasque implete ruina
 Exeat ut plenis acies non sparsa manipulis
 Parcite ne castris uallo tendetis in illo.
 Unde acies peritura ueit. uix cuncta locuto
 Casare quemque suum munus trahit armaque rapti
 Sumpta ceresque uiris capiunt praesagia belli
 Calcatisque ruunt castris stant ordine nullo
 Arte ducis nulla permittuntque omnia fati.

far aderantque ei duces Sylla Antonius Brutus: & ipse de cimae legioni praesedit ut diximus ex Appiano.

COMNIBO. Cum duce Syllano: id est Pompeio: quem Syllanae crudelitatis imitatore uocat. Vestri cura mouet: hic locus sine dubio est conuestionis uidelicet per quem non res nostras. sed eorum que uobis chari esse debent conuestimur. Nam me secura mane: & si animum nostrum amplum & excelsum in omnibus paratum: & omnia esse facturum: si quid acciderit: ostendemus: ut hoc loco. Sors quaesita manu: qui uincere uoluerit: me uidebit manus mihi ipsi inferentem. Respexerit hostem. i. qui nondum uicerit hostem. Dii quorum curas: iterum locus conuestionis est: per quem ostendimus animum nostrum in alios misericordem: & nos fortiter passuros esse: si quid aduersi contigerit: audientium. n. animi ad misericordiam comouentur. Vincat quicumque: quicumque inquit clamens futurus est & misericors in hostes: ille uictoriam obtineat: & qui uictis parcere uelit. Quicumque suos ciues. i. uincat quicumque credit suos ciues non ideo hostes esse: quia arma eis concessa sunt: nam id imperio alicuius fecere. Pom. in arcto. a. n. l. nunc e diuerso per ignorantiam concludit ostendens pom. fuisse sauum: & est locus per quem ostendit uindicandum esse in eos qui non coacti sed uoluntarii arma sumpserunt: nam locus indignationis per quem ostendimus de industria aliquid factum esse & uoluntario facinori ueniam praestandam non oportere e diuerso: si uoluntarium non est: ueniam esse praestandam: ostendit autem Pom. que non coactus: sed sponte ciues occiderit. nam quo tempore ex munimentis: quibus caes. circumdederat Pom. aliquot ciues Ro. occisi fuerunt sed quanquam ibi nefarius non fuerit pom. tamen ita conuenit iter scriptores: que si uoluisset potuisset eo die Caes. a Pom. debellari: sed militibus iussisse: ut ciuibus parcerent: sed uertit in contrarium. Caes. nam oratorie arguit ut quae aliis comoda sint: in suum commodum conuertat Agmina nostra loco: meministis que crudeliter po. uos occiderit: cum in angusto essetis: nec uirtute uestra uti possentis. Uetita uirtute: quia uirtus uestra in locis angustis moueri non poterat. Vos tamen hoc oro: adhuc praesistit in eo: uidelicet uoluntario facinori ueniam dari non oportere: at uero his que iuiti & coacti pugnauerunt ultro ignoscendum est. Vos inquit uolo comilitones: ut quicumque fugient

SVLPI. Cum duce Syllano: cum Pompeio que Syllanus fuit & Syllae imitabit crudelitatem. Vestri cura: Conuestio est. Nam me: conuestatio. Sors quaesita manu: mors manufacta. Dii quorum. Locus conuestionis qua sua clementiam pietatemque indicat & aduersariorum iram & crudelitatem significat. Quorum curas tellus & labor Ro. que curatis terrena & romanum imperium. Abduxit ab aethere: remouit ut non solum caelestia consideretis. Quicumque non est sauiurus in uictos: & qui seruaturus est inimicos. Pompeius. Suos irritans in odium Pompeium adducit quod se in ipsos crudelissime gesserit quum pugnatum est ad castellum cui praerant Torquatus ut diximus libro superiorum. Virtute uetita moueri: hoc est quum in angusto clausi non possentis uestram fortitudinem exercere. Sanguine: cede. Vos tamen hoc oro iuuenes. Quia romanum est parcere subiectis & debellare superbos. Per tinacibus ueniam dari non oportere & cedentibus ignoscendum suadet. Fuit autem hoc usus strata gemate in media pugna: quum praecedentes iussit discurrere clamando: ut romanorum cede abstinere: & solum in socios se ueretur. Esto ciuis: habeat pro amico dum micant tela: dum micando emittunt & exercent. In fronte aduersa: in facie hostili. Comoueat mitigent. Turbate uultus uerendos gladio: serite faciem uenerandorum patrum. In pectora cognata: in fratres & propinquos. Pignus: propinquum aut affine aut charum. Impetat iugulum hostis ignoti tanquam scelus: ea atrocitate hostem ignotum inuadit. qua inuaderet necessarium & cognatum. Vallum: adhuc castra egressi non erant. Ruina: aggeris. Non sparsa: non dissipata sed ordinibus integris. Parcite ne castris: nolite castris hostium abstinere. Tendetis: tentoria affigetis. Acies: hostilis. Vix cuncta locuto. Cum uix perorasset. Quemque suum munus trahit suum officium quicumque obiit. Sumpta ceresque corpus prandio curauerunt quod facere consueuerunt: auctore uegetio ut citatior redderent ut & longiore conflictu non fatigatores inedia. Praesagia: praediuinationes auguria quae caesar dixerat. Nullo ordine. Immo struxit acies Caes.

tem uideritis: hunc ciuem esse putetis: & ei ignoscatis: & si positus ipm incolumē esse uelitis. Vos tñ: quauis instigati esse debeat cōtra pō. q̄ magnā ur̄ i ptem occiderit. Sed dū tela micāt: e diuerso at̄ siue pater: siue lius fuerit q̄ tela cōtra uos intēdat: ipm occidite: sed fugietibus parcite. Illi. n. oñdūt se coacte: nō sponte pugnare. Vultus uerē: et uerēdos: q̄ cōtra uos arma ferēt ipsos iuadite. Cognata i pectora: siue uobis sanguine cōiunctus pectora uestra. petet. Seu nullū. i. siue nō ppinquus. Ignoti iugulum: habete ipm p̄ ignoto hoste. Sternite iā uallū: nolite inqt p̄ portas castrorū exire: sed euertite uallū: & eo aīo ad pugnā pdite: ut nobis uicendū puteis: nec rursus in castra repetundū: ut deuicto hoste castrorū eius potiamini. Vallū: ne respectus castrorū uos faciat imbelles. Nō sparsa diuisa: sed cōsera in unū. Vallo tēdetis: q̄a occurrebat illud si uallum euertimus: quo nā postea nos recipiemus. Tendetis. i. tentoria ponetis i illo uallo Pōpei: quod ē factū fuit ut scribit Plutar. hic uallus: & hoc uallū dī: sed differenter: nā uallus dī palus: uallū uero dī tota munitio castrorū. Acies pitura: q̄a malo omine inierat. Vix cūcta locuto cæ. uix satis inqt adhortationē suam finierat Cæ. cū se oēs ad suū q̄sq; munus p̄parauerūt: ut se pugnae instāti accingerēt. Viris ceres. i. se armis instruxerunt: & corpora cibo curarūt. Prælagia. s. uictoria: unusq; aīo uictoriā p̄diuinabat. Stant ordine nul. ipsi adeo in hostē ruebāt ut expectare nequierit: ut acies instruerēt: sed quo quēq; ipetus tulit: eo aciem direxit. Atq; Cæsar cornu dextrū. C. Antoni⁹ sinistrū. Domiti⁹ caluinus medias acies regebat: auctore plutarcho. Fatis fortunā: hoc ptinet ad oñdendā cupiditatē pugnādi Militū qui nō expectauerūt ut acies struerētur.

¶ SVLPI. Soceros: inimicos pōpei qualis ipse. Petētes regna: romanū iperū affectātes. In marte: i acie

Vt postq̄. In rectū: ex opposito e regione contra se. Gelato: formidoloso. Omē malum auguriū. Præmit metus: dissimulat metuere. Per agmen: p̄ exercitum. Quē flagitat: uaria adhortatiōe milites excitat: & ob iustam cām de diis bene sperādū censet. Inde facilem uictoriā fore oñdit: a maiore copiarū numero & uiorum auctoritate. Viturq; epilogo p̄ cōmiserationē. Adest finis: si fortiter pugnaueritis. Extremū ferri sup̄ est opus solū plium restat nā in reb⁹ reliqs sum⁹ superiores. Trahat: in piculū rapit. Thalamos: uxores. Sobolē: filios. Pignora: cōsanguineos necessarios & charissimos ut paulopost. Si quis post pignora tanta. Medio: cōi & nō nisi pugnādo potiri possumus. Secūdos ppitios fauētes. Melior: iusta. Regent: dirigēt tela ut paridis in achillē. Sancire: firmā leges: Hoc san. morte cæ. Si focero cōfirmat qd̄ dixit argutissima cōiectura ex qua cōficit syllogismū. Fatis: ex ordine fatali & naturali morte q̄a sum senex. Nō iratorū sed benignorum & fauentiū. Pōpeiū. emphaticæ dixit nā est solitus extinguere bella ciuilia & duces eorū ut ppennam Carbonē Sertoriū. Quem uincere possent: a sua diligentia & sociorum auctoritate argumentatur.

¶ OMNIBO. Si totidem magni. i. si quot milites erāt totidē cæ. fuissent: qui regnū & tyrānidē appetent nō potuissent infestius inuaderē hostem. Soceros magni. i. totidem cæ. Totidēq; petētes: sicut petebat Cæ. Vidit ut hostiles: nunc dicit quō se Pō. habuerit ubi uidit ab hostibus in se impetū fieri: nā pauor aīum occupauit deinde p̄ssio metu milites ad cōtionē uocatos exhortatus ē ad pugnā. In rectū exire: ex aduerso ei occurrere. Diē: cōferendæ pugnae. Gelato corde: unū sequit̄ ex reliquo. nā ex pauore sequit̄ frigus. Tantoq; duci. quātus Pōpeius fuerat: qui semp ex hostibus uictoriā reportare cōsueuerat nūc aut̄ in ipso articulo belli cœpit timere: quod sinistrū erat omē cladis futuræ. Præmit metus: claudit & retinet. Virgī. Spem uultu simulat: p̄mit altū corde dolorem. Totūq; p̄ agmen. s. pō. hęc adhortatio est pō. ad milites suos: ut ex eo facile intelligat̄ i deliberatiuo genere positā esse. nā finē habet suasionis deliberatiuū genus suadet. n. militibus ut uelint fortiter capessere pugnā sed priō beniuolētiā captat a p̄sona auditorū: cū fortiter gerere appetant & appetierint: appetistis inquit fortiter gerere: nūc uestris uotis occasio datur. Vestra dies: adest iqt occasio bene gerēdæ rei: q̄ tātopere appetistis. Totas effun. uires a facili: facile inqt ē nobis debellā hostes nā occasio ē data q̄ oēs i unū cōuenerūt: ut simul semelq; oēs facile uicē positis. Quisq; patriā ab utili: utile est inquit ut pugnetis: nā parta uictoria: patriā parētes: uxores: liberos uestrasq; domos recuperabitis. Medio po. potestis debellare cū oīa uideamus posita in medio cāpo. Causas ium. ab honesto arguit: uidelicet a partibus iusticiæ. quod dū oēs faueāt res iustas postulātib; uos aut̄ arma sumpsistis. ut patriā deos penates: leges atq; iudicia seruetis: & libertatem inuolatā defendatis: ergo ostendit fore ut si pugnauerint uictoriam ex hostibus cōsequentur. Melior causā uestra. s. q̄ hostium qui pro tyranno non libertate arma sumpserunt. Regent. dirigent. i hoc sanguine: quia sancire est proprie sanguine uictimæ aliquid confirmare.

Si totidē magni soceros. totidēq; petentes
Vrbis regna suæ funesto in marte locasset.
Non tam præcipiti ruerent in plia cursu.

Vidit ut hostiles in rectum exire cateruas
Pōpeius nullasq; moras p̄mittere bello
Sed superis placuisse diē: stat corde gelato
Attonitus. tantoq; duci sic arma timei.

Omen erat. p̄mit inde met⁹ totūq; p̄ agmē
Sublimi p̄uectus equo: quē flagitat inquit
Vestra diem uirtus: finis ciuilibus armis

Quem quaesistis adest totas effūdite uires
Extremum ferri sup̄ est opus unaq; gentes
Hora trahit q̄squis patriā charolq; penates

Qui sobolē ac thalamos: d̄sertaq; pignora
Ense petat. medio posuit de⁹ oīa cāpo (q̄rit
Cā iubet melior superos sperā secundos:
Ipsi tela regent per uiscera cæsar̄is: ipsi.

Romanas lancī uolēt hoc sanguine leges.
Si focero dā regna meo mundūq; pararēt
Præcipitare meam fatis potuere senectam
Non iratorum populis urbiq; deorum est.
Pompeiū seruar̄ ducē quæ uincer̄ possent.

unde leges immolatione hostiarū sanciebant. Socero dare regna: q̄ uobis faueant dii cognoscere p̄testis q̄ in hac aetate me incolumē seruarunt: ex quo manifestū est libertate ac leges curae esse diis. Dare regna socero: id est ut regni potiret Cae. Non iratorum populis: q̄ ducem p̄o. seruarunt incolumen dii indicium est ipsos uelle patriam ac libertatem incolumes esse: sed quia urbi populisq̄ fauent hoc facere uoluerūt. Quae uincere possent: a laudabili arguit: q̄ uidelicet p̄o. omnes qui sunt in urbe sequunt.

Omnia contulimus. subiecta pericula clari
Sponte uiri. sacraq̄ antiquus imagine miles
Si curios his fata darent reduceq̄ camillos
Temporibus: deciosq̄ caput fatale uoueret
Hinc starent: primo gentes oriente coactae
Innumereq̄ urbes quantas i praelia nusquam
Exciuerē manus toto simul utimur orbe
Quicquid signiferi cōprensū limite cicli
Sub notō & boreā hoīū sum⁹: arma moue
Nō ne superfus collectū cornib⁹ hostē(m⁹)
In mediū dabimus paucas uictoria dextras
Exigit: at plures tantum clamore cateruae
Bella gerent: caesar nostris nō sufficit armis
Credite pēdentes e summis mœnib⁹ urbis
Crinibus effusis hortari in praelia matres
Credite grandeuum uetitūq̄ aetate senatū
Arma sequi. sacros pedib⁹ p̄sternerē canos
Atq̄ ipsam dñi metuentem occurrēt romā
Credite q̄ nūc est populus populūq̄ futur⁹
Permissas afferre p̄ces. hanc libera nasci
Hanc uult turba mori. si q̄s p̄ pignora tāta
Popeio locus est cū ple & cōiuge supplex
Imperii salua si maiestate liceret

pyrrhū regem epirotarū fuit imperator & qui cōsul una cum fabricio ipsum ad pacem petenda coegit: hic est ille curius qui aurum a sannitib⁹ allatum contempsit. dicens inte & nunciate curium malle habentib⁹ aurum impare q̄ aurū possidere. Reduceq̄ ca. i. similes Camillo: qui patriam e manib⁹ gallorū eripuit: & reliquias ciuiū quae in capitolio obsidebant liberauit & urbē R. o. fere redificauit. Decios: quorū pater bello latino: filius bello gallico p̄ salute reip. se deuouerunt. Hinc sta. ptes uestras sequerent. Primo gen. or. c. a facili facile erit inquit hostes uincerē nā plures cū pauciorib⁹ pugnabunt. Primo o. quia in exercitu habebat pharnacem regem armeniae. quē aliqñ uicerat p̄o. & in regnū collocauerat: habuit & alios reges plurimos ac dynastas (ut refert Appianus) qui partim ob inexperience ptim ob res apud dyrrhachiū feliciter gestas elati p̄o. ad pugna hortabant Cae. eos continue puocantē & aciem instruentem oñdentes pom. e contra eos ad monebat. id Cae. ex inopia summa contingere stimulante deinde exercitu. inuit⁹ pugna ut oñderet. instruxit: nō sine suo suadentiūq̄ periculo ac malo. Coactae. congregatae. Toto simul utiē orbe: uidelicet q̄dcūq̄ comprehendit sub circulo signifero. uidelicet ab australi plaga. usq̄ ad septentrionē: nā cū uert. ē signifer circulus. ita uertit ut nunq̄ discedat ab australi plaga & septentrionē usq̄ pertingat. iō tm̄ duas ptes ascendit. ut non discedat a torrida zona: & illa quā pertingit est australis. plaga ad quam nunq̄ accedit est septentrionalis. dicit ergo quicquid habitabile est in toto orbe terrarū. inde ad nos gentes peruenient. quae nos & signa nostra sequent. Sub notō & boream ab australi zona usq̄ ad septentrionalē. Non ne superfus. cū igitur tot gentes nobiscum sunt. quae difficultas erit uniuersum Cae. exercitum circundare extensis cornib⁹. & collectos in mediū ad unum ad oēs usq̄ ad internationē delere: Superfusis cornibus. acies enim struebant in modū cornuū. Paucas uictoria. d. pauci admodū erunt qui uincant: nam ceteri clamore ipso hostes comprimunt praenimia multitudinē. Cae. nostris non sufficit armis. ob nimiam militū suorū paucitatem. Credite pēdentes. poratio est qua auditores cōmouent ad cōmiserationem. locut⁹ est p̄ quē res humilis. turpes p̄ferunt q̄ uidelicet ipsa patria. uxores liberi parentesq̄ affusi genibus ipsos suppliciter rogant. ut se & patria fortiter dimicare uelint. Credite. i. fingite animis. Grandeuum senatū: ingrauescentē aetate. ideo Veticum arma seq̄. Atq̄ ipsam domini metuentē. & ipsam urbē romā credite uobis obuiā p̄dire: quae supplex rogat

¶ SVLPI. Cōtulim⁹: in unum adduxim⁹. Clari ui. ut reges tetrarchae. Dinaste. i. potentes. Saera imagine: uenerabili exemplo & apparentia. Reduces: in uiam reuocatos. uouentes caput fatale: qui pro rep. se deuouerēt. Hinc starent: hinc fauerēt nobis. Coactae coadunate. Exciuerē tantas man⁹: emisere ad praelia dum quot alias nūq̄. Quicquid hoīum: quocūq̄ homines cōtinemur inter meridiē & extremū septentrionē hoc est in hac tēperata zōa impugnam⁹. Sum⁹ sub notō & boream: sub meridiē & septentrionē. Cōprensū limite: q̄ cōpredit & terminat extrēa pte zodiaci hoc est tropico cācri & circulo arctico: Circulū. n. signiferū zodiacū dicim⁹. Nō ne: facile se obruere & circūuenire Cae. posse oñdit. Cornib⁹: acieb⁹ extrēis Paucas uictoria dextras exigit: sat sunt ad uictoriā pauci fortissime dimicantes sic supra. Ciuilia paucae bella man⁹ facient. Nō sufficit: nō p̄t oīs n̄os exercere ad suos cōficiēdū. Credite: a pietate & miseratōe mouerē aīos irritareq̄ studet. E summis mœnib⁹: e tectis e fenestris. Senatū grādeuū: senatores senes. Veticūq̄ aetate. q̄ militare nō p̄t. Occurrere: occurrēdo p̄cari. Metuentē dñi: q̄ metit libertatē emitere & Cae. subiugari Populū futurū. miores q̄ sunt futuri serui si fortiter n̄ pugnaueritis. Haec turba. minores. Haec: praesens populus. Si q̄s. cōmiseratio qua exponit euctura sibi in cōmoda praeter dignitatē. Tāta pignora: tā magnas & urgentes cās & tot uobis charissima.

¶ OMNIBO. Subire pericula clari ēt si ab inferis excitarent pisci illi ac reip. amatores uiri. non dubiū ē quin partes nostras secuturi sint. Sacra ima. q̄a ima gine p̄scorū patrū representat. quia reip. amatores fuerūt. Darent fa. i. si ita dii uellent. ut hi a mortuis resurgerent: Curios. i. similes curiis. ut curius. qui cōtra

ut libertatē suā defendere uelitis. Metuentē dñm tyrannū: cū iā pridē in libertatē uixerit. Credite qui nunc est: credite nō mō pētes: sed et posteros p̄cib⁹ agere uobiscū: ut se libertatēq; suā defendatis. Hæc libeta nasci: referē ad illud q; dixit: pplm futurū. idest posteri qui uolunt in libertate nasci. Hæc uult turba mori: scilicet qui sunt præsentes. qui cupiūt uitā suā in libertate finire. Si quis est pignora tanta locus indignationis est cū p̄ferunt res indignæ: atate fortuna honōr beneficiis quas passi uel perpesuri sunt iō recte magis oratorib⁹: q̄ poetis ascribit Lucan⁹. Si q; oratores: indignas pristinis beneficiis & atate oñdit: cōmouet in dignationē. Pignora. i. signa amoris: q̄ ab incunte adolescentia: bene de republica pōpeius meruerat.

SVLPI. Voluerer ante pedes: p̄sterneret me & in genua ad misericordiā excitandā erigerem. Ludibrium: irrisio. Pudor: infamia uestra ex ignauia. De precor fata: auerto repello infelicitatē. Turpes ānos extremi cardinis. infamem uitam ultimæ ætatis meæ extremus enim uitæ cardo est senectus in qua ultima ætas se uertit. Flagrant: exercitant ardent. Voce: oratione: Virtus erigit: magnanimi euadunt. Si: quāuis. Placuit mori: constituit uelle mori p̄ dignitate patrie pompeiiq; defendenda. Si: quia. Concurrunt: cōcurrere incipiunt. Vtrinq;: a Cæsaris & pompeii castris. Pari: concitato. Hos: pompeianos: Irarum: Cæsaris quem metuebant. Illos: Cæsarianos. Hæc facient: conuestio & deploratio futuræ calamitatis. Facient: extinguent tm̄ hoīum quantū atas futura nō poterit reparare: et si in pace perpetua uixerit. Nō expleat: cōpleat & reparat. Vt: quāuis. Vacet a ferro: uiuat in pace. Iste mars: istud præliū. Futuras: ceciderūt enim ex quib⁹ erant in numeri alii orituri. Fui uenientis: futuræ ætatis. Erepto natale: subtracta natiuitate. Feret auferet. Nomen latinū: numerosi milites populorum latinorū. Fabula: quia non crederē latinū adeo populorum fuisse. Gabios. gabii in prænestina uia siti ubi la thomiæ sunt plusq; reliquæ lapides Romæ suppediantes distant Roma & prænesta ex æquo stadia centum. Veos: ueii oppidū i eturia ad uicesimū ab urbe lapidem uicinūq; fidenatibus. Chorāq; oppidū in latio quod a chora fratre tyburti conditū est ad sinistra uitæ appiæ non longe auelitris. Albanos lares. albā ipsam quæ deleta est. Laurentinos: laurentū op. in latio latini regia. Rus uacuū: inhabitatū & est oppositio. Nocte coacta: qua ipse cogit ire ad sacra quæ illic sunt ioui albano in latinis feriis ex ueteri ritū p̄pili instituto. Iussisse: quod iusserit. Non carpsit. nō imminuit hæc oppida. Edax: cōsumptrix rerū & quæ atterit omnia. Monumenta patria. uestigia & reliquias solutas & lapsas. Crimen ciuile. culpā belli ciuilis.

Quo: in quā miserā fortē recidimus ut nec urbes replere nec agros colere ualeamus.

COMNIBO. Voluerer ante pedes: idest p̄sternerer pedib⁹ uestris. Magnus nisi uincitis: oñdit nūc res indignas atate & fortuna. Deprecor: idest depello. Vt Naso Sæpe p̄cor mortē: mortē quoq; deprecor idē: Ultima fata idest fortunā ultimæ senectutis: Tur: ex. car. an. idest articulos mortis quia iā sum in fine uitæ Ne discā seruire senex: ne postquā ad senectutē puenero: in seruitute uiuere incipiā. I ā mœsta locuti nūc dicit quo aīo milites sui fuerint audita orōne pompeii dicit oēs incitatos esse ad pugnā: ut si moriendū eēt non recusarent. Flagrant: scilicet ad pugnā. Locuti tam mœsta: cum ad cōmiserationē moueret omnes. Placuit: scilicet ipsis militib⁹: si pompeii: timerēt uera: uidelicet et si uerum esset quod instare uident. uicto pōpeo diligebat potius mori: quam tantum nefas uidere. Vtrinq;: scilicet a Cæsare & a pompeio. Pari motu. idest pari impetu irarum. Irarum metus. hos pompeianos uident enim seruitutem paratam esse omnibus. si uicti fuerint. Illos. scilicet Cæsarianos: qui superabant cū Cæsare regnare: si uincerent. Hæc facient dextra poeta antequam pugnam describat inter utrūq; gestam deplorat calamitatem. non unius: aut alterius populi sed totius orbis terrarū. dicit enim tot milia uirorū hac pugna cecidisse: quod omnis atas reparare nō posset. Nec humanū genus reparat omnibus usq; ad extremū finem mundi recuperari non poterunt. Vt quāuis. Vacet a ferro. i. quāuis bella nulla postea sequantur. Feret: pro aufert. Erepto natale. i. patribus quia patres natalia sunt filiorum. Tunc omne la. fa. no. erit post bella ciuilia nomen latinum q; apud gentes maximā famā habet. tunc fabula erit omnes. n. latini nominis urbes uere paulo post euerterent ut uix uirorū uestigia remaneant sicuti et sc̄m est. Tūc post bella ciuilia. Fabula. i. nomē uacuū & inane erit. Gabios

Voluerer ante pedes. magn⁹ nisi uicitis exul
Ludibriū soceri: uester pudor: ultima fata
Deprecor: ac turpes extremi cardinis ānos
Ne discam seruire senex. iam mœsta locuti
Voce ducis flagrant animi romaniq; uirt⁹
Erigitur: placuitq; mori: si uera timerēt
Ergo utrinq; pari concurrūt agmina motu
Irarum metus hos regni spes excitat illos
Hæc faciet dextra q; quid nō expleat atas
Vlla: nec humanū reparat gen⁹ oibus ānis
Ut uacet a ferro: gentes mars iste futuras
Obruet: & populos aui uenientis i orbem
Erepto natale feret tunc omne latinum
Fabula nomen erit gabios uiciosq; coramq;
Rus uacuū q; nō habitet nisi nocte caocta
Inuitus quæstusq; numam iussisse senatus.
Pulvere uix tecta poterūt mōstrare ruina.
Albanosq; lares laurentinosq; penates
Nō atas hæc carpsit: edax monumētaq; reg⁹
Patria destituit crimen ciuile uidemus
Tot uacuas urbes generis quō turba reda
Humāi toto populi q; nascimur orbe cetae
Nec muros implere uiris nec possum⁹ agros

ndminat urbes latinas & has: quæ latini nominis celeberrimæ fuere: tñ uix ulla uestigia monstrari poterunt. Puluere uix rectæ: quæ ruinæ ipsarū urbiū uix indicare poterunt ibi aliquñ fuisse mœnia. Albanosq; lares: domos albæ appo. Rus uacuu: quæ ibi nemo habitabit. Nisi nocte: nō habitabit inqt albanos lares qsq; nisi semel in anno: idq; inuitus facit senatus: & cōquere hoc a numa fuisse iussum. Nisi nocte: latinas ferias discit q̄ nocte albæ celebrabant. nā Numa Pōpilius instituit: ut latinae feriae quot ānis nocte celebrarent ad quas omne latiū cōueniebat: Vnde latinae sunt appellatae: qđ superius oñdit Lucanus ubi dicit. Nec non iliacæ numen qđ p̄sident albæ. Haud meritū latio solemnia sacra subactō: Vidit flāmifera cōfectas nocte latinas. Non ætas hæc: non uetustas t̄pis: non pestilentia non terremot⁹. nō alia clades: sed ciuile bellū qđ in cāpis philippicis gestū est: hæc cladem intulit. Hæc carpit. i. oppida & mœnia urbiū. Edax: ætas: quæ t̄ps uetusta te sua cuncta consumit. Vir. tñ æui longinqua ualet mutare uetustas: Monumēta historias & antiquitates rerū. Tot uacuas urbes: deploratio est status populi romani quo nam inquit redacti sumus: nam urbs quæ antea orbis terrarum celeberrima fuit impleri non potest: non dico Romanis: sed nec rusticis quidem: nec colluione omniq; genere gentium permixta. Implere muros. i. frequenter urbem romam reddere. Imple re agros: scilicet agricolis: quia non sunt qui agros colant.

Vrbs nos una capit: iuncto fossor colunt
Hesperia segetes: stat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus: nulloq; frequentē
Ciue suo romā sed mundi fece repletam.
Gladis eo dedimus ne tanto in tpe bellū
Iam posset ciuile geri pharsalia tantū
Causa mali cedant feralia nomina cannae
Et damnata diu romanis alia fastis
Tēpora signauit leuiorū roma malorū
Hunc uoluit nescire diem proh tristia fata
Aera pestiferū tractu morbosq; fluentes
Infanaq; famē pmissasq; ignib⁹ urbes
Mœniaq; i præceps laturus plēa tremores
Hi pnt expleri uiri quos undiq; traxit
In miserā fortuna necem dū munera longi
Explicat eripiens æui pplosq; ducesq;
Cōstituit cāpis p quos tibi roma ruenti
Ostendat q̄ magna cadas quæ latius orbē
Possedit citius p p̄spera fata cucurrit.
Omne tibi bellū gētes dedit oibus annis.

lentia fames incendiū & terremot⁹. Explere: reparare. Tractu: regione uel atractione tetri odoris. Tremores laturus: in præceps terremot⁹ diruturos urbes plenas hoibus. Vndiq;: ex omni pte mūdi. Eripiens munera æui: subtrahens eos qui intra multos annos nati sunt. Explicat: in pugna extēdit. Quā magna cadas: ex populis enim & regib⁹ cæsis romana potētia indicat. Quomodo latius: fortuna romana quo maior fuit eo breuior. Omne tibi bellū: sensus est ex omnib⁹ bellis quæ gestisti semp est auctū imperiū tuum quod nūc euertit pharsalia. Dedit: acquisiuit. Omnibus annis. ex quo primū condita es.

COMNIBO. Vrbs: Roma quæ oēs gentes atq; nationes capere pōt. iuncto fossore: scilicet eum ciue iuncto rustico colunt agri. Vel iuncto. i. cōpedito & significat ergastulos. Stat tectis putris auitis & adhuc magnificentia aeditum stat: sed minantē ruinā oēs: quippe quæ uacuae sunt habitatorib⁹. In nullos ruitura: quia nemo habitat has domos. Nulloq; frequentē: & Roma ipsa uacua est: & ad eam cladem puenit: ut iam si uelit ciuile bellum gerere non possit: nā deficientib⁹ ciuib⁹ bellum ciuile geri non potest. Eo: idest ad id. Sed mundi. f. r. qđ ita uirum est si nulla domus antiqua Romanorū inuenit: quia iam tunc defecerunt oēs: sed a peregrinis tota Roma habitat: ut Iuuenalis nō possum ferre quirites græcā urbem: quāuis quota portio fecis achææ. Fece: idest colluione quadā gētiū & hoium dissimiliū a romanis illis qui rerum dñi fuerāt. Cladis eo dedimus: idest ad eam cladem redigimus. Cedant: feralia. n. cannae: nemo sit inquit qui nunc cannas detestetur: aut aliā flu. & alia loca ubi cladem romani acceperunt ab hannibale qñ inuent⁹ est loc⁹ ubi maiorem cladem romani acceperunt. i. in phar. Cannæ: est uicus apuliae ubi Hannibal quinquaginta milia romanorum cecidit Et damnata diu. r. nam dies illi nefasti habebat ubi cladem acceperant romani. fasti uero

SVLPI. Vna urbs: sola roma. Iuncto fossore uicino & non longe ab urbibus discedente agricola: sed colente in pximo. placet et legat uicto qm pauci & cathenati ergastuli satis sunt ad colendū agros quib⁹ alantē populi. Putris: corrupta iam iā lapsura. Tectis auitis: edificiis auorū. Ruitura i nullos: quæ uacua. Mūdi feccā: oīum colluione gentiū qđ quærit & Iuuenalis Non possum ferre quirites græcā urbē quāuis quota portio fecis achææ Iā pridem syrus in tybrim deluxit orōtes. Eo cla. de. tanta clade affecim⁹ ut bella ciuilia iā geri non possint. Pharsalia: cede pharsalica. Cannæ: uicus in apulia apud quē cesa sunt ab hannibale q̄draginta milia romanorū. Feralia noia: nomen funestū: & clade insignitū Cedant: quæ plures in pharsalia ceciderunt. Alia: fluui⁹: qui in crustumunis ut ait liuius montib⁹ oriē distat ab urbe roma ad. xi. lapidem uia salaria apud quē Ro. a Gallis duce brenno sunt fusi: & mox capta roma. Fastis: libris quib⁹ āni descriptio cōtinet & alienis cānensib⁹ dies. Dies religiosos & aliensem cōstituere tri. mil. cōsulari ptāte ut hēt liuius lib. vi. Tum de rebus religiosis agitari ceptum diēq; ad. xv. calendas sextiles duplici clade insignē quo die ad Cremeram fabii cæsi: quo deinde ad aliā cum exitio urbis sede pugnatū a posteriori clade aliensem appellarunt insignemq; rei nullius publicæ priuatimq; agende fecerūt. Signauit: annotauit in fastis. Voluit nescire: non signauit ut a minoribus ignorare. Proh tristia fata. d̄plorat poeta tot uiros illic cecidisse quot satis fuissent ad reparandā calamitatē quā affert pesti-

dicebant in quibus cum populo romano ius dicere liceret: nefasti quod nec fari agi cum populo romano quicquam licebat
 Ouidius primo fastorum: Ille nefastus erit pro quo tria uerba silent. Fastus erit pro quo iure licebit agi. Damnata
 alia: ubi romanos galli caeciderunt: & turpi fuga terga dare coegerunt. Tempora signauit: roma in fastis no-
 tabat hos dies: & eos nefastos & pruitiosos esse uoluit: sed hunc diem quo bellum civile gestum est in fastis non
 notauit quia libenter uellet ut omnis eius memoria aboleretur. Proh tristia fata: conquerit de diis qui tantum cladis in-
 tulere romanis: dicit. n. quod populi qui caesi sunt in campis philippicis resarciri potuissent clades illatas pestilen-
 tia: fame: incendio & terremotu. Morbosque fluentes: contagione morborum. i. eos qui morbo contagioso perie-
 runt. Permissasque ignibus. f. qui perierunt incendio. In praecipuos latinos. i. qui perierunt terremotu. Aera pe-
 stiferum: nam aerem pestiferum infectum dicimus qui reciproco spiritu inficit: & ipse cum pestilentia implicatus fue-
 rit: morbos generat. Plena. f. ciuibus. Tremores. terremotus. Undique: ex omni regione. Traxit. f. ad thessa-
 liam. Explicat extendit. f. acie structa. Munera longi aui: uidelicet genus humanum quod longo tempore natum fuerat.
 Constituit. i. instruxit campis: nam ex multitudine populorum qui in bella civilia uenerat pro parte Caesaris & pompeii
 nunc tota occupat thessalia: Tibi roma ruenti: nam tollunt in altum: ut graui lapsu caderet: sicut superius dixit: in
 se magna ruunt. Omne tibi bellum gentes: nunc ostendit magnitudinem urbis romae: & imperii illius magnitudinem:
 quod in hoc civili bello fuit: quod ex eo conici potest quod ad illud bellum ex omni urbe terrarum gentes conuenerunt. Omne
 bellum. i. omnes gentes tibi bella civilia dederunt. Omnibus annis. i. perpetuis: quia omnibus annis omnes gentes populi romanorum
 subegit bello: & semper uictores fuerunt.

CSVLPI. In geminum axem: in septentrionem & meri-
 diam. Haud multum terrae eorum: hoc propter partios dicit
 quos romani bello non domuerunt. Nox occidens. To-
 ta dies: oriens totus & quicquid est ad occidentem usque.
 Tibi curreret: circa tua uerteretur. Errantes stellae.
 Quinque planetae domini errantes pro uagos quos habet
 cursus: ut Saturnus Iuppiter Mars Mercurius Venus
 Dies emathiae: huius plii dies. Par omnibus annis: Qui
 tantum damnum attulit quantum utilitatis omnes anni superiores.
 Tulit retro fata: minuit imperium & felicitatem. Falces lati-
 nos: romanos consules & imperium. Nec consul ducat
 in moenia dacas: id est ut consules non constituant urbes
 dacis & scythias: & eos legibus traditis errare prohibeant
 Dacas: populi qui ad germaniam & fontes hystri uergunt
 olim: dari appellabant auctore Strabone. In moenia:
 in urbes. Succinctus ueste collecta expeditus ad urbem
 sarmathis scythias populis designanda: Praemat aratrum:
 arietem uacca & tauro iunctis. Quod semper sauas:

Quod non ultra es partios qui Crasso & Antonio signa
 eripuerunt: & Crassos cum undecim legionibus ceciderunt. Quod fugiens: & quod libertas ad remotissimas gen-
 tes perfecta nunquam romam sit reuersura. Tigris: armeniae. flu. Rhenus: germaniae. Iugulo: morte nostra nam dete-
 ctas coniurationes tyranni ulciscunt & extinguunt Iugulus autem est os duplex in colli pectorisque iunctura.
COMNIBO. Te geminum ostendit: quo bello subactae sint gentes omnes a populo romano: In geminum axem: septem-
 trionalis & meridionalis. Haud multum terrae hoc dicit pro partios orientales populos: quos nondum podum populus
 romanorum imperio suo subegerat. Multum spacium. f. quod tu bello subigeres. Ut tibi nox curreret: ut quicquid sub
 cursu solis ac lunae ac caeterorum planetarum circum agitur: id subito tuo iure esset: Nox: occidens. Dies: oriens.
 Errantes stellae. i. planetae uidelicet saturnus: Iuppiter: mars: Sol: Mercurius: Venus: luna: a πικρα λανθοματι quod
 significat error dicti. Omnia errant stellae. r. u. significat omnia quae significat circulus ambit. i. plagas omnes habitabiles iustra-
 re. Romana: & uidere sub iure suo positas esse. Sed retro tua fata. i. quod omnibus annis a condita urbe usque ad hanc
 diem peperas: uirtute & armis uno die perdidisti. Tua fata. uidelicet imperii. sicut Virg. ex illo fluere: ac retro sub
 lapsa referri. Fata tulit: fata quae antea prospera cedere solebant: nunc aduersa esse coepunt. Par fu. dies: quia una dies
 abstulit quantum omnem aeuum dederat. Hac luce cruenta. i. die iustitiae effectum est ut reges orientis: qui sub tua potestate erant
 iam tua iura non timeant o Roma. Latios fac. italium imperium: quia fasces erant insignia consulis. consul autem summum imperium gere-
 bat. Dacas: populos uergentes germaniam uersus: & ad istri fontes: quos olim dauos uocatos dicit Stra. ex quo
 apud athenienses dauorum & getarum nomina seruilia plurimum abundabant. In moenia: ut iam non deuincat dacas populus
 romanorum de quibus uictis triumphas eos in moenia ducat. Vetitos errare: ne quocumque uelint ducant exercitum &
 socios populi romani depopulent. Sarmaticumque praemat. i. ne consul ducto limite expedire sarmatis finem prescri-
 bat: quem transire non audeant: hic. n. mos apud romanos. fuit ut cum gentes & ciuitates debellarent: succinctus con-
 sul aratro sulcum ducebat & fines deuictis populis prescriberebat. Praemat aratrum: ut limite ducto fines prescriberet
 sarmatis. Quod semper sauas. i. quod parthi nondum poenas dederant iniuriae & cladis illius quam intulerant
 occiso crasso. Debet tibi: quia nondum dederat poenas. ergo tibi debet. Quod fugiens civile nefas: & est
 effectum ut libertas populi romani: nunc occlusa Italia deseruerit: & in extremas usque terrarum orbis regiones
 aufugerit. Civile ne. quod bellum civile fugeret. quasi abhominandum nefas. Ultra tigrim rhenumque recessit. i. armen-
 nam & germaniam. Quasita. i. liber. appo. germanum scythicumque bonum. i. libertas: quam totiens morte ipsa &

Te geminum titan praecedere uidit in axem.
 Haud multum terrae spacium restabat eorum
 Ut tibi: nox tibi tota dies: tibi curreret ater
 Omnia quae errantes stellae romana uideret
 Sed retro tua fata tulit: par omnibus annis
 Aemathiae funesta dies hac luce cruenta
 Effectum ut latios non horreat india fasces.
 Nec uetitos errare dacas in moenia ducat
 Sarmaticumque praemat succinctus consul aratrum
 Quod semper sauas debet tibi parthia poenas
 Quod fugiens civile nefas redituraque nunquam
 Libertas ultra tigrim rhenumque recessit.
 Ac totiens nobis iugulo quasita uagatur

sanguine nostro quesuim⁹: effecta ē scythiæ ac germaniæ bonū: quod a nobis discessit. Iugulo: id est morte nostra: quia libertati mortem postponebamus.

Germanū scythiūq; bonū nec respicit ultra
 Ausoniam: uellē populis incognita nr̄is
 Vulturis ut primū læuo fundata uolatu
 Romulus infami compleuit nicenia luco.
 Vsq; ad thessalicas fuisse roma ruinas
 De brutis fortūa quæror: quid tpa legum
 Egimus: aut annos a cōsule nomē habētes.
 Fœlices arabes mœdiq; eoq; tellus
 Quā sub ppetuis tenuerūt fata tyrānis.
 Ex pplis q; regna ferūt fors ultima nr̄a est
 Quos fuis pudet. sunt nobis nulla pfecto
 Numina: cū cæco rapiant sæcula cursu.
 Mentimur regnā iouē: spectabit ab alto.
 Eetheſ thessalicas teneat cū fulmīa cedes.
 Scilicet ipse petet foloen petet ignib⁹ oethē
 Immeritæq; nem⁹ rodopes piusq; minātes
 Casus hoc poti⁹ feriat caput: astra thyestæ
 Intulit: & subitis dānauit noctib⁹ argos
 Tot similes fratrū gladios: patrūq; gerētī
 Thessaliæ dabit ille diem: mortalia nulli
 Sunt curata deo: cladis tñ huius habemus

paruerat: nam liberos ei epulandos apposuerat reuocato sole in orientem stellatum mundo induxit. Astra: noctem. Thyestæ: Coene thyestæ. Argos op. in achaia. Ille dabit diem thessaliæ: non inuoluet tenebris thessaliam q̄ sustinet multos illorū similes in crudelitate fratrū patrūq; uidelicet gladiis fratrū & filiorū.

COMNIBO. Scyticum bonum: quia nunc germani: & scythæ liberi sunt cum nos seruiamus. Nec respicit ultra auso. amare hoc dicebat contra Nerone. Vellem populis: uellem inquit iam tum primū deseruisset urbem Romam libertas: ut nunquā postea rediisset: cum ab initio urbs Roma condita fuit a fratribus Remo & Romulo: nam si nunquā liberi fuissent ro. æquiori aīo nunc seruitutem ferrent. sed semel gustata libertatis dulcedine: uix seruitutem nunc tolerare pnt. Ut primum. s. qui primū inuento asylo: romulus urbē condidit: nunquā libertatem urbs Roma nouisset. Leuo uolatu uulturis: quia condita urbe cum fratres inter se certarent Romulus & Remus: uter eorum urbi nomen imponeret nec. n. ætas discretionis causa fuerat: cum gemelli essent. placuit auspicio cognoscere uoluntates deorum. Romulus igit̄ Auentinū montē ad augurandū cœpit: & Remus palatinū: Primū igit̄ Remo sex uultures apparuerūt: deinde Romulo. xii. adhuc certamen est nā dum q̄runt finem certaminis iponere: inde exorta est certaminis occasio. nā cū nomen urbis ad se traheret Remus: q̄ sibi prius sex uultures apparuissent: & sibi hoc usurpabat Romulus. q̄ quis prius illi apparuissent: sibi. xii. apparuisse asseuerabat: Ille igitur tpe se potiorē esse uolebat: hic uero numero: & ita exortum est certamen q̄ eo usq; pcessit: ut uictus a romulo remus a celere tribuno militum percussus occideret. Leuo. i. sinistro & infelici. Vsq; ad thessa. i. usq; ad hāc cladē in thessalia gestā. De brutis fortuna queror: q̄ brutus pulsus regib⁹ urbē liberauit: sed satius fuisset: ut nūq̄ libera fuisset. Tpe legū e. nā libertas legib⁹ gubernabat: qui in libertate sunt sub legib⁹ uiuunt. at uero qui sub regib⁹ sunt nō legib⁹ regunt: sed uoluntate tyrānorū. Aut annos a cōsule nomē hntes: nā a cōsulib⁹ dinumerabant tpa apud romanos: Felices arabes. s. sunt qui semp sub regib⁹ uixerunt. Medi: populi orientes sunt qui semp sub regib⁹ fuerunt quorū rex ninus primus fuit. deinde pulsus ciuib⁹ trāslatū est regnū in p̄sidē. Eoq; tellus. i. populi orientales qui sub regibus uixerunt. Ex populis qui regna: nāq; in hoc est deterior cōditio nostra quā sunt populi qui semp sub regibus fuerunt: q̄ illi nihil indignū putarent: quia semp assueti fuerunt sub tyrannis. At uero nos pudet: q̄ cū liberi esse soleremus: nunc in seruitute positi sumus. Ferūt: sustinent. Sunt nobis. Nunc epicuream quodāmodo sniam probat: qui dicunt deos non curare humana: pfecto uerum est quod dicunt philosophi scilicet nullam humanarū rerū curam deos habere: nā si humana respicerent non paterentur tantā indignitatē ut tyranni subigerent gentes & populos. Mentimur regnare iouē: falsum est q̄ iuppiter regnet: siue quis alius deus: Casu. i. fortuna. Spectabit ab alto eth. t. t. cū. s. q̄ si uerū est q̄ regnet iuppiter fulminabit ne montes & tyrannos sæuos relinquet incolumes. Scilicet ipse petet pholoen: certe si deus

CSVLPI. Germanū bonū: quo germāi & scythæ fruunt. Vellem populis: Vtinam roma nō claruisset & ex quo fuit condita ad hunc usq; diem seruisset. Nostris: italīs & hispanis. Luco infami: Asylo quod in palati mōtis ualle damnatis infamibusq; confugium tutum apuit. Leuo uolatu uulturis: Sinistro augurio uulturnum. Nam orta inter Romulum & Remū fratres de nomine urbi imponendo dissentione Remus palatinum ad auspicandum ascendit ille auētinum: hic sex uultures prior: ille postea. xii. uidit: Ruinas: cladem: De brutis: De lunio bruto qui eiectis regibus romam liberam fecit: nam nunc non esset nobis tyrannis molesta. Quid tempora legum. quid pdest tam diu seruasse leges & uixisse libere sub contulibus a quorum nominibus annos signamus. Medi: populi in oriente qui assyriorum regnum quod quingētis annis tenuerant euerterunt Tandemq; Cyaraxem insignem Iustitia regem constituerūt. Qui ferunt regna: qui seruiunt regibus. Nobis: in nostrū fauorem. Sunt nobis pre dolore & rei indignitate poeta ut demens & cæcus deos non esse nec humana curare ex epicureorū sententia dicit: idq; argumento iniustitiæ iuæ ostēdit Fulmina: quib⁹ Cæsarem ferire possit. Pholen: archadia montem & op. lapytatum. Oethen montē thessalia: Petet ignibus: fulminabit. Rodopes: montis in tracia. Minantes: altas eminentes. Cassius: qui cū bruto in Cæsarem coniurauit Iustitia pietateq; motus. Estq; maior iouis contempt⁹ q̄ si legeris casus. Poti⁹: q̄ tu qui deus est. Hoc caput: Cæsarem. Astra Thyestæ: cum uideret scelus quod atreus i Thyestem frem

est: de caelo tanget mōtes: & nos ceteros relinquet intactos ironicos. Nemus rodopes. i. silvas tracia: nā rhodope mōs ē thracia. Pinusq; minātes. i. altas pinus: nā q̄qd altū est caelum minant: Hoc. p. seriat caput Ambigue dixit: sed intelligebat caput neronis: cū caput urbē romā dicere uideret. Astra thyestae intulit: iuppiter fecit ut sol obscuraret: ne scelus duorū fratrum uideret. s. atrei & thyeste: & clarū solē lucere iussit: cū nō duo fratres: sed totius orbis terrarū fratres simul in acie Romana cōcurrerunt. Intulit astra thyestae: fecit ut Atreus dū filiū ad epulādū thyestae pararet: medio die astra uiderent: nā medio die nox facta ē: & obscurato sole astra apparuerūt. Argos: urbē graciae cui dominabant atreus & thyestes. Tot similes fratrum duobus fratrib; denegauit iuppiter: & tot fratrib; qui simul in thessalia cōcurrerūt: lucem solis concessit: & nō solū fratres fratrib; cōcurrerūt. sed filii cū pentib; qd atrocius ē. Similes fratrum sicut fuerūt atreus & thyestes. Patrūq; gerēt: q̄a & fratres in fratres: filii in pentes cōcurrerēt. Mortalia nul. sunt. cur. deo pfecto uerg. est qd dicunt epicuri deos humana minime curare.

¶ SVLPI. Cladis tamē huius: Ironia in iouem qui passus sit immanissimū hoīem hri p deo. Quātā: quā magnā. Numina: quae nulla sunt: nec curant terras. Diuos hoīes deorū honore affectos ut Iuliū & Augustum qui in deos relati sunt. Pares supis: equales diis. Ornabat fulmibus & astris: Alludit & imaginem caesaris quae cum fulminib; & radiis affingebat: stela capiti super addita: qd post eius mortem continuis diebus: ut tradit Suetonius apparuisset: existimataq; eēt Caesaris aīa. Manes: inferum caesarem. Per umbras: p aīam Caesaris & Augusti q̄ i tartaro cruciant. In templis. in locis sacris dicatis superis: horatius de Augusto ait praesenti tibi maturos largimur honores Iurādasq; tuum per nomen ponimus aras. Vt rapido: Ad historiam redit poeta inquit acies quum primum uicinae fuere obstipuisse: nec ausus fuisse tela immittere. Parua tellure direpti: diuisi paruo spacio. Cōsumpserunt pcurrere exercit;. Morātē suprema fati. retinētē mortem in morā. Quo cadāt in quos emittant. Aut quae uidelicet tela. Fata: mortē. Monstra: crudeles caedes: frontib; aduersis: in acie pōpeii. Nec libuit mutare locum. poterant. n. paulo supra infra ue se transferre ne cū illis concurrerent. Tamen oīa torpor: tñ oēs exanimati pigriq; euasere. Torpedo piscis est qui quū tangitur pigritiā affert: inde fit Torpor & torpeo. Coit: astringit respectum pietatis & metus. Parata ut emitterentur: Tensis: sublati extensis. Dii tibi non mortem. Imprecat Craetino qui pugna incepta aeternā sceleris cōscientiam & memoriā quae ipsum disrutiet. Erat hic Craetinus Euocatus in exercitu Caesaris qui cohortatis manipularibus suis ut se sequerentur respiciens ad Caesarem: faciā inquit hodie imperator ut aut uiuo mihi aut mortuo gratias agas. haec quū dixisset primus ex dextro cornu prorupit. Sensum. ut non moriatur post mortem animus tuus.

¶ OMNIBO. Cladis tñ huius habemus: post deplorationē urbis Romae: nunc dicit quis dii urbi hanc cladem intulerint uel certe auctores fuerint: ut tñ hoīum p̄ret. & quantū nunq̄ postea rehci poterit: ipsi tñ nobis tantas poenas dederūt: quātas dii hoīb; dare potuerūt: nā Caesares numen eorū occuparūt. Quātū terris: non pnt dii maiorē poenā dare hoīb; q̄ q̄ numen suū cōmunicent & diuinitatem. Dare terris: do tibi poenas significat patior: tu mihi das poenas. i. pateris. Bella pares superis bella diis dedere: q̄a haec bella fecerūt ut hoīes in deorū numero hrent: & ita usurparēt qd suū est. Diuos pares. s. hoīes: ita. n. interpretant: q̄ subtilius uim rerū inuestigāt: nā dii naturaliter dicunt: diui q̄ ex hoīb; facti sunt dii. Fulminib; manes. i. Caesares: sicuti: et sc̄m ē: nā statua augusti caesaris cū fulmine & radiis pingebat: & tēpla illi uiuētī cōsecrata sunt: ut Hora. pnti tibi maturos largimur honores: iurādasq; tuū p numen ponim; aras. Iurabit Roma per umbras. s. hoīum q̄a nihilominus iurabim; p augustū Ca. q̄ p iouē optimū maximū. Vt rapido cursu. Post deplorationē pugnae describit: q̄ inter Caesare & pōpeii in cāpis philippicis gesta est: postq̄ inqt̄ iteruallū illud dimensi sunt: qd erat inter duas acies: & ita p̄p̄nqui fuerūt: ut iactus teli ab altera ad alterā acie puenire posset: steterunt incerti: an ipsi tela mitterent an spectarent unde tela mitterent. Cōsumpsere: p̄transuere locū & interuallum quod erat inter duas acies. Parua tellure: direpti: quantū spaciū iactus teli posse trāsire inter pharsalum oppidū enipheumq; fluuium manus conseruere teste appiano. Manū: idest cuius manus telum. Inde ab aduersa pte. Tempus quo noscere possent: hoc tps quo considerabāt in quē tela conicerent aut in se conicerentur: tempus fuit quantum pietatis & sceleris commiserint: nā quisq; plane uidit in quos tela sua coniceret: uidelicet frater in fratrem: filii contra parentes: & patres contra filios. Quae mon-

Vindictā: quantam terris dat numina fas ē
Bella pares superis facient ciuilia diuos
Fulminibus manes radiisq; ornabit & astris
Inq; deum templis iurabit roma p umbras.
Vt rapido cursu fati suprema morantem
Consumpsere locum: parua tellure direpti
Inde man; spectāt uultusq; agnosce q̄rūt
Quo sua pila cedāt aut quae sibi fata minēt
Inde manū spectāt tps quo noscere possent
Facturi quae mōstra foret. uide p̄ntes
Frontibus aduersis: fr̄naq; cominus arma
Nec libuit mutare locum tñ oīa torpor
Pectora cōstrixit gelidusq; i uiscera sāguis
Percussa pietate coit totaq; cohortes
Pila parata diu tensis tenuer lacertis
Dii tibi nō mortē quae cūctis poena parat.
Sed sensum post fata tuae det crastie morti
Cuius torta manu cōmisit lancea bellum:
Primaq; thessaliam romano sanguie tinxit

stra: nam monstri loco habendū est: ut fratrē frater filius patrē occidat. Frontib⁹ aduersis: id est oppositis ex directo. Nec libuit mutare locū. i. adeo obstinate bella ciuilia gerebāt: ut locū mutare noluerint: sed in loco ubi cōstitierant aduersi fratres fratrib⁹: & filii parentib⁹ cōstitere. Tamen oia torpor: et quis nō mutauerint locū: tñ tanta uis fuit caritatis: q̄ inter patres & filios est: ut quodā mō manus torpuerit: nec possent: aut hic aut inde incipe praeliū: subit. n. recordatio ueteris affinitatis atq; amicitiae quā (ut inqt Appia.) & p̄clara p̄ dignitate & gloria inuicem egissent: nunc at gladiis armisq; cōtenderent. oēs quoq; sub illis militantes ad simile bellorū facinus adducerent: qui eiusdē essent charitatis: ciues simul cognati amiciq;: nōnulli fratres utraq; et ex pte lachrimas emisisse refert. Percussa pietate. q̄a pietas q̄ inter sanguine coniunctos esse solet: percussit uiscera utriusq; aciei. Gelidus. i. gelatus nam sanguis gelatus frigescit: cum aliquid contra naturam cogitamus: ut frater fratrem occidat. Pila parata: ut iam iā essent inuicē pugnaturi. Dii tibi non mortē: nūc detestat illū qui primus telū contorsit in aduersam ptem cui nomen crastino fuit: nā cū ita constitissent incerti quid facerent: & pietate moti languescerēt: ita locut⁹ est crastinus. Aut ego moriar o Cæ. aut egregiū facinus a dā & ita occidit illū quem petuit: tum simul effuso sanguine oēs cōcurrerunt. Dii tibi: nollem inqt ut dii mortis pœnas tibi darent: sed sensum pmitterēt: ut intelligere posses quātum piaculi cōmiseris. Cunctis pœna: quia mors est cōmunis omnium pœna. Tinxit: madefecit.

O præceps rapies: quum cæsar tela teneret
Inuēta est prior ulla māus. tūc stridulus aer
Elisus lituis: conceptaq; classica cornu.
Tūc ausæ dare signa tubæ: tūc æthera tēdit
Extremiq; fragor conuexa irrupit olimpi
Vnde pcul nubes quo nulla tōitrua durāt:
Exceptit resōis clamorem in ualibus hemus
Peliacisq; dedit rursus geminare cauernis:
Pindus agit fremit⁹: pangeaq; saxa resultāt
Ossa q; gemunt rupes: nocelq; furoris
Expaueri sui: tota tellur̄ relatas.
Spargit innumerum diuersis missile uotis
Vulnera pars optat: pars terræ figer̄ tela:
Ac puras seruat̄ manus: rapit omnia casus
Atq; incerta facit quos uult fortūa nocētes
Sed quota pars cladis iaculis ferroq; uolātī
Exacta est: odiis solus ciuilib⁹ ensis
Sufficit & dextras romana in uiscera ducit
Pompeii densis acies stipata cateruis

equites impetum fecerunt: ut eorum nemo consisteret: sed incitati in fugam mōtes altissimos peterent quibus submotis oēs sagitarii funditoresq; destituti inermes sine p̄sidio interfecti sunt. Stipata: densata spissa.
COMNIBO. O præceps rabies: q̄tus inqt fuit furor huius castrini: immo rabies: cum Cæsar a pugna se contineret: tñ hic primus ausus est pugna conserere. Præceps ra. i. temerata & inconsiderata. Tela teneret id est se a pugna abstineret. Tunc stridulus aer: postq̄ cruor emanauit: tum uero classica & cornua cecinerunt: & in signum pugnae dederunt: tantus deinde clamor subsequutus est: quantus unquam antea auditus fuerat: & tantum uicini montes clamorē reddebant. ut suo ipsorum clamore terrentē. Tum: scilicet p̄fuso sanguine. Stridulus aer: quia sonus nil aliud est: nisi aer percussus: unde philosophi cū designant uocem sic diffiniunt. Vox est aer tenuissimus ictus: qui a pulmone trahitur: deinde cum emittit̄ tenuissimus est. Lituis: est tuba incuruā & uirga auguralis. Cœptaq; classica cornu: hoc dixit quia classica sunt omnia instrumenta quib⁹ belli signum datur. Tunc scilicet: uiso semel cruore. Aethera. i. ad æthera. q;: p. id est. Conuexa: supremā cæli: uel antra olympi mōtis intelligit: Quo: ad quē. Nulla to. d. dicit clamorem usq; ad olympum puenisse: cum tamen eo nubes puenire non possint: & ita notatum est a philosophis: nā in summo mōtis olympi cinerem strauerant: litterasq; & quasdam figuras depinxerant: & p̄fecto anno redeuntes litteras inuenerunt: adhuc in cinere designatas: ex quo depræhenderūt: nec nubes: nec uentos ad cacumina illius montis puenire. Aemus exceptit clamorem: naturale est ut si clamor fiat & sonus iuxta montes: illi percussit uoce: uocem reddant p̄pter eccho. Peliacisq; dedit iterū geminare cauernis: q̄a uox & clamor repercussit æmum & æmus pelium resonare fecit. Geminare: scilicet clamorem. Peliacis cauernis: id est pelio concauo qui mons aut inde pcul est. Resultant: resonant omnes. Vocesq; furoris expauere: & Romani suo ipsorum

SVLPI. Teneret: nō imitteret & est acerrima increpatio. Prior: quasi sceuor cæsariana. Litus: tubis inflexis: colliis & tanq̄ oppressus. Classica: concensus: curuorū cornuum & rectorū tubarū. Tendit: implet: ut tendunt uela noti. Irrupit: puenit ad celi cōcauitatem. hypbolice: ad quam nubes puenire non p̄nt nec tonitrus durare. Exceptit clamorē: eccho reddita est. Geminat̄: nā ex hemo uox a dita aliam ex praelio excitauit. Agit: representat. Pāgea: pangei montis in thracia. Resultant resonāt. Expauere: pugnātes ipsi. Missile: tela. Votis diuersis: alii enim cedem facer̄ alii terram ferire optabant. Rapit oia casus: Casu enī aut faciebant aut non faciebāt cedem. Quota: minima Exacta: p̄fecta. Pōpeii. Pompeius ut ait Cæsar suis p̄ dixerat neu cæsaris impetū exciperent: ne ue se loco mouerent: acieq; eius distrahi paterent̄ dispersas adorirent̄. Nostri aduertētes nō occurri a pōpeianis cursum represserūt: & ad medium fere spaciū cōstitērūt: & paulopost renouato cursu pila miserunt celeriterq; gladios strinxerunt. Pompeiani tela missa exceper̄ & impetum legionū tulerunt: & ordines conseruauerūt pilisq; missis ad gladios redierunt eodem equites tpe a sinistro pompeii cornu intenti pcurrerunt: Quorū impetum cæsaris equitatus nō tulit: sed paulum loco motus cessit. illi acrius instabant: seq; turmatim explicare & aciem a latere circuire cepunt. Quod ubi Cæsar animaduertit quartæ aciei quā instituerat ex cohortium numero dedit signum. Illi tanta ui in pompeii

clamore territi sunt. Relatas: redditas: Innumerū missile: innumerabilia tela missilia. singularis p plurali. Optant uulnera. i. uulnerare illū in quē telū miserit. Pars terræ figere tela: alii uero pietati moti cupiebant suū telū irritū mittere. Puras. i. imaculatas. Rapit oīa casus: quī ita cuperent: alii uulnerare: alii uero nō tū nō erat sicuti ipsi uolebāt. Atq; incerta facit quos uult. i. facit & fortuna ut tele uulnerēt p arbitrio suo. Sed quota pars cladis: quī tela miserint uno cōcursu: tū parua fuit pars q̄ eminus pugnauerit: plures cominus gladiis pugnabāt. q̄ eminus hastis. Solus ciuilib⁹ ensis: q̄a pugnabant cominus: ut haret pedes densusq; uiro uir. Pōpeii densis acies: describit q̄ arte pōpeiani usi fuerint aduersus Cæsareos: dicit. n. ipsos testudinem fecisse: est. n. militaris artis: cū hostes uiderint nimiū instare telis & scutis in unū quandā q̄si testudinē immitent: ut nulla parte tela ad militū corpora trāsire possint: Appianus dicit phalangē in medio texisse scipionē pōpeii socerū in sinistro cornu domitiū: in dextro Lentulū constitisse. Afraniū ac pōpeium exercitus curæ præfuisse. Cæsari uero duces affuisse syllam antonium & domitiū: Cæsarem ipsum ut asseuerat legiōi decimæ præfuisse. Dēsis cateruis. i. i unū cōfertis.

CSVLPI. Iunxerat arma: clypeos. Nexis umbonibus in seriē: hoc est facta recta testudine. Cōstiterat: firma erat. Cōpressa: stricta. Vesanus: furens. In cuneos: in pōpeianas turmas. Lorica torta: hypallage: hoc est lorica grauis opponit tortas cathenas. Cathenas: hamos ex quib⁹ constat lorica. Hac quoq; p thōracem ēt puentū est ad uiscera: Est extremū: ultima ps & intima. pforatis. n. armis in corpus quod ē post arma telum pueniebat. Vna acies: sola pompeiana. Patitur: ceditur. Altera gerit: cæsaris acies uulnera ifert & cedit. Inde: a pōpeianis. Frigidus: non uulnerans: Calet: qñ ensis exerceēt ictibus concalescit. Nec fortuna: fortuna inquit nō fuit lenta ad parandā uictoriā Cæsari. Abstulit ruinas: amouit & euertit pugnantes morte præcipiti. Vt primū: præualescentes pōpei milites legionē decimā circundare festināt signo a Cæsare ædito qui in subsidiis constitierant accurrunt & ad equites delati arectis pilis fessorū facies inuadunt. Illi hostium audaciā plagasq; in os illatas non ferentes suam capeffunt Pulsis pōpei equitibus eo loci cæsaris equites inuadunt circūdantq;: Quod aduertens pōpeius peditib⁹ e dicit ne se ulterius in eos uertāt: neq; a phalange longius excurrant: aut telis cominus utatur. sed eminus hostem repellant. Deduxit cornua: extēdit latera. Leuis armatura. i. equites leuis armatura qui uelites dñr: continet aut Manipulus leuis uice nos milites & aliā turbā scutorū. Leues qui hastam tm̄ gessaq; gererēt uocabant: hæc prima frons i acie florem iuuenū pubescentiū ad militiam habebat. Ro-

bustior idē ætas totidē māipulorū qb⁹ p̄cipib⁹ ē nomē ut liui⁹ ait & de iis poeta itelligit. Inde: ab aliquib⁹. Glādes: pilæ plūbeæ glādiū formā q̄e fūdis emittebāt. Soluta: liqfacta. Calido: cōcalefcit. n. ipso cursu. OMNIBO. In seriem: in ordinē. Iunxerat arma: arma pprie de scutis dicunt eo q̄ armos tegūt. Nexis umbonibus: ptem p toto posuit. Umbo est ps dimidia scuti: dñr umbo q̄si umbilicus scuti. Vixq; habitura locum: adeo inqt densata: erāt acies: ut uix tm̄ interualli inter eos esset: quo tela mittere possent: imo dū hostem uulnerare uellent: metuebant ne se ipsos uulnerarent. Præcipiti cursu: At Cæsarei milites toto ipetu ferebant in pōpeianos. Vesanus agmen: furens sicut uecordē dicimus sine corde. In densos cuneos: in cōsertos ordines Pōpeii Cuneus pprie est acies in cunei modū stricta: nā cuneus ē lignū quo utunt agricolæ ad scindenda ligna in anteriori qdē pte tendit in acutū: in posteriori in obtusum: eodē mō solent duces struere ordines suos: cū p̄cipue circūdanti ab hostib⁹: erumpe uelint. Sed cuneus aliqñ accipiē p uno quoq; militū ordine ut hoc loco. Torta graues lorica cathenas op. hypallage ē. i. q̄pte grauis lorica opponit tortas cathenas significat plurimū pōderis habuisse: q̄a quāto grauior erat: tāto ualidior aduersus ictus telorum & est descriptio lorica: nā lorica cōstat ex tortis cathenis: cathenas at tortas hamos dixit: quib⁹ lorica ipsa nectiē. Sub tegmine. s. lorica. Extremū ē: usq; ad extremū corporis tela pueniebant: & non erat opus iterare uulnus ictum: q̄a lethale uulnus statim inferebant. Ciuilia bella. u. a. p. eo redacta res erat: ut a pompeianis nihil aliud fieret: nisi q̄ uulnerabant oēs: a Cæsareis at bellū gerebat: illi uulnerabant: hi uero uulnerabant. Inde. s. a pompe. Stat gladius: quia nō tingit calido sanguine. Calet omne nocens: quia milites Cæsaris: nec parentibus: nec fratribus: nec filiis parcebant. Nec fortuna diu. s. distulit inclinā uictoriā ad Cæsarem. Abstulit: pro distulit. Tot pondera uertens idest quum ageretur de uniuersi orbis imperio. Fato

Iunxerat in seriē nexis umbonibus arma:
Vixq; hitura locū dextras ac tela mouēdi
Cōstiterat: gladiosq; suos cōpressa tenebat
Præcipiti cursu uesanus cæsaris agmen
In densos agit cuneos: p̄q; arma p̄ hostē
Quærit iter: q̄ torta graues lorica cathenas
Opponit: tutoq; latet sub tegmine pectus:
Hac quoq; p̄uētū ē ad uiscera: totq; p̄ arma
Extremum est quod quisq; ferit: ciuilia bella
Vna acies patit: gerit altera frigid⁹ inde
Stat gladi⁹ calet omne nocēs a cæsare fere
Nec fortuna diu uerum tot pōdera uertēs
Abstulit: ingentes fato torrente ruinas.
Vt primum toto deduxit cornua campo
Pompeianus eques belliq; p̄ ultima fudit
Sparsa p̄ extrēos leuis armatura maniplos
Insequit sauasq; manus immittit i hostem
Illic quæq; suo miscer gens prælia telo
Romanis cūctis petit cruor inde sagittæ
Inde faces & saxa uolant spatioq; solutæ
Aeris & calido liquefactæ pondere glādes:

Fato

torrente. i. pperante in torrendis modū. Vt primo poto deduxit. c. c. Nunc dicit quomodo pugnādum cēn fuerit pō. postq̄ uidit testudinē obsistere hostibus. quominus. multi ex suis p̄rent. dicit. n. fretus multitudi- ne militū pom. sicut etiā cū adhortaret milites suos ad pugnā superius dixerat. Nōne supfus collectū cor nibus hostem in mediū dabimus. Memor ergo cōepit hostes in acie struere & iussit equitibus q̄ in cornibus aciei constiterant: ut ostenderent acie: & a tergo circūuenirent hostes se Cæ. q̄ rei militaris peritissim⁹ erat. Idq̄ etiā cogitabat futurū. patos habebat quosdā milites ex totius exercitus robore: quos misit ex transuer so: ut uniuersam pō. aciem prumperent: omnes aut equites ex acie ro. lasciui iuuenes atq̄ comantes erāt pre cepitq̄ militibus suis Cæ. ut in historia cōtinetur. ut per galeas iuuenum enses ponerent q̄ cū illi uidissent facies suas deformari: statim terga dederūt deinde pugna sustineri nō potuit. Toto campo. i. spacio ubi pu gnabant. Deduxit: in aduersas ptes duxit: ut cingeret hostē pō. eques. Cornua. i. alias q̄ in cornibus cōsti terant. Fudit. s. cornua. Per ultima belli. i. extrema. s. a tergo hostium. Leuius amatura. s. pō. Leuis ar. i. eq̄ tes q̄ cornua extēdebāt: secuti sūt & pedites. Inmittit. s. a tergo hostiū. Illic quæq̄ suo cū ita utrinq̄ cornua porrecta eissent tum iussu pō. dicit tela undiq̄ missa fuisse: sed præcipue eē sagittarios ex omni natione bar barorū: q̄ sagittas nō in hostē dirigere uolebāt: sed in aerē: & tā densæ erant sagitte ut q̄si q̄dā nubes celū ter rerent: & quæcūq̄ tela mittebant ad id mittebant ut ro. occiderent. Quæcūq̄ gens siue p̄thia siue armenia siue pontica: nam hæ nationes utuntur sagittis. Conctis. i. a cunctis telis eorum. Inde ab his gentibus quæ cum pō. erant. Spatioq̄ soluta a. glandes etiā mittebantur a leuis armaturæ militibus: quæ cum magno im petu ferrentur in aerem: suo ipsorum gladiū quæ plūbeæ erant impetu: calebant & calefactæ liquecebant.

Tunc & iturei medicq̄ arabesq̄ soluto
Arcu turba minax nusquam rexei sagittas
Sed petitur solus qui campis iminet aer.
Inde cadūt mortes sceleris sed crimine nullo
Extremū maculāt chalybē stetit oē coactū
Circa pila nefas ferro subtegitur ather
Noxq̄ super campos telis conserta pepēdit
Tum caesar metues ne frōs sibi priā labaret
Incurso tenet obliquas post signa cohortes
Inq̄ latus belli qua se uagus hostis agebat
Immittit subitum nō motis cornibus agmē
Immemores pugnae nulloq̄ pudore timēdi
Præcipites fecer palā ciuilia bella
Non bene barbaricis nūq̄ cōmissa cateruis

CSVLPI. Tūc & iturei: decima legio assistēte Cæ. leuā pō. aciem ab equitibus destitutā percurrit & late ra eius omni ex parte imobilis telis cōfodit quo ad in fugā uerti. sociorū pō. copiae uelut certaminis huius spectatores quidā acierum ordinē formidine metuq̄ repleuerāt. Non Cæ. castra ob admirationē aggredi ausæ paucis q̄busdā ueteranis asseruatibus nihil aliud q̄ stantes trepidabāt. Sed cū sinistra pō. acies hostib⁹ cedere: & iam moueri implicariq̄ cepisset. Socii oēs i fugā uersi nullo ordine clamare accipiūt. Superati su mus. Deinde tabernacula eorū ac castra ueluti aliena inuadētes diripientesq̄: quocūq̄ licuit uarie spargunt Reliqua italorū acies pedem retrahebat. Iturei. in lao dicea apud montē libanū populi. Nusquā rexere. di rexere i nullū. Inde: ex aere. Mortes. idest sagitte mor tiferæ. Calybem extremū: ferrū peregrinum. Nullo crimine sceleris: quia nō uulnerabant ciues suos. Ste tit omne coactū circa pila nefas cedes ciuiū a solis ro. est facta. Coactū. cumulatū. Nox cōserta telis umbra densa ex uolantibus tellis & suspensis conflabat. Pri ma frons: prima pars acierū. Labaret incurso: inclina

ret & sugaretur impetu pō. Tenet cohortes: equites decimæ legionis. In latus belli: in latera acierum hosti lium. Cornibus: ordine extremo. Vagus: discurrens ad Cæ. includendum. Immemores barbari pō. obli ti quid esset in pugna agendum. Timendi: spernendi quia fugere nō pudebat. Fecere palam. a parte osten derunt q̄ bella ciuilia non bene defenduntur a barbaris.

COMNIBO. Tum: uidelicet postq̄ circonuenire Cæ. acie uisi sunt pō. Iturei. i. parthi: iturei & arabes montanā regionē habent malefeci omnes qui uero campos habent agriculturā exercent. Sunt iturei (ut re fert Strabo) nō longe a marca campo: in quo possidonius scribit uisum fuisse serpentē mortuū iugeri longi tudine: Crassitudine tāta ut equites ex utraq̄ pte astantes se inuicē tueri nō possent. Hiātu aut tanto ut ho minē equo insidentē reciperet exercitū squāmā qualibet clypeo maiorē. Medi: populi q̄ ualidos uicinos ha bent armenios & p̄thos: a q̄bus sæpe aliquid circuncidunt. resistunt tñ ablata recuperant: quæadmodū simba cem ab armeniis ceperunt: & (ut Strabo li. xi. refert) hoc medorū est q̄q̄ nō omniū. montanorū. n. i regē eli gere qui fortissimus sit illud quoq̄ medorū est reges multas uxores habere q̄ mos & ad montanos & ad om nes p̄manat pauciores aut q̄. vii. nō licet. Arabes orientis populi quos subegerat pō. apo. turba minax. Nus quā. r. sa. ad nullū locū direxere sagittas sed in aerem. Rexere: pro direxere. Peti: imple. s. sagittis. Inde ca dunt mortes. & ab aere sagittæ cadebunt que mortē inferebunt. Sceleris sed crimine nullo. p̄ ironiam: quia tantum modo cadebunt tela inter leuis armaturæ milites. nam tuti erant barbari & armati. ut eorū corpora uulnerari nō possint at uero ro. tela gerentes nullo loco tecti erant ideo sagittis huiusmodi figebantur: Cir ca pila. i. circa ro. Ferro: ferratis telis. Noxq̄ semp campos. & densa tela noctem in campis induxerunt. Tunc Cæ. metuens. nunc dicit quomodo Cæ. arte usus fuerit & milites quos iam ante ad id p̄paratos habe bat ex transuerso miserit in hostes. Frons sibi prima labaret. i. ne cornua labarent & mouerentur. nā cornua sunt primæ frontes aciei: q̄ in modū cornu struebant: & q̄ pō. extensis cornib⁹ suis. iam cornu sua Cæ. cir conuenerant. metuebat Cæ. ne cornua sua ab hostibus circundata in medio teneretur iō acie ex totius exer citus robore p̄paratam e regione misit: quæ facile dissipauit hostes. Obliquas cohortes ex transuerso mittent

das. Post signa ne uideri possent. Incursum: id est ob incursum. In latus belli. id est in latera hostium non montis cornibus quia cornua nondum circumuenta erant: sed adhuc integra mouebant. Immemores pugnae. enim. p. t. simul atque illi ex transuerso uenerunt pro. milites: uidelicet barbari statim in fugam conuersi sunt exemplum omnibus facerent. non posse ciuilia bella recte huiusmodi gentibus committi. neque enim ipsi uolunt morte sua alterum uictorem fieri. Nam sociorum copia (ut appia. inquit) ueluti certaminis huius spectatores quidam acierum ordines formidine metuque repleuerat cum sinistra pro. acies hostibus cedere: & iam moueri implicarique coepisset in fugam uersi nullo ordine clamare coeperunt superati sumus deinde tabernacula eorum ac castra ueluti aliena inuadentes: diripientesque quocumque licuit uarie dispergebantur. Immemores pugnae: quia statim fugere. Pudore: quia non puduit eos timere nec mori maluerunt quam fugere. At uero romanos: puduit timere & mori potius uoluerunt in eo quo constiterant loco quam fugere.

CSVLPI. Ut primum conatibus pro. Caes. acie circumuenire Caes. statibus aciebus a tergo ipsarum ex obliquo circumcuntes cohortes emisit tanto impetu: ut coacti sunt illi refugere. Sonipes. methonymia id est eque pro. Regentis: equitis. Effusi in caput. nam erigentes se equi fessores a tergo excutiebant. qui cadebant in caput. Cessit campis: fugit. Glomerata pubes: ipsi glomerati. Ruit cum impetu fugit. Perdidit modum: sine modestia facta est. Hinc: ex parte pro. Haec acies Caes. Inde: ex pro. Ut in apostrophe ad pharsaliam de uasta cede. Mutentur inquit maculentur. Hic numerus barbarorum. Vestiat: spargat tegat. Parce istis: serua barbaros qui Caes. Rom. futuri sint ciues. ro. quae pro. Galathae: populi sunt in asia iuxta paphlagoniam auctore Strabone in ea regione quam nunc galacia est & Galogrecia dicitur. sic appellata a galari galis qui ea loca occupauerunt ut ait quinto & uicesimo libro iustinus. Gali: qui transfugerant a Caes. ad pro. Iberi: hispani qui habitant in extremo occidente. Armeni. qui in pro. auxilium uenerunt. Post bella ciuilia. ubi in numeri ro. peribunt. Hic populus: barbarae nationes. Semel ortus. quem primi metuere fugereque ceperunt reliqui idem faciunt. Pro Caes. in auxilium Caes. Ventum erat eodem impetu cohortes Caes. sinistram cornu pro. oppugnantes circumierunt pro. & a tergo sunt adorti: & Caes. tertiam aciem quam quiescens praecedere iussit. ita cum recitiores atque integri defessis successissent: alii autem a tergo adorti

sustinere pro. non poterunt. atque uniuersi terga uerterunt pro. ut equitatum uiderit pulsum acie excessit & in castra equo se contulit: & centurionibus quos instatione posuerat clare ut milites exaudirent. Tuae mihi castra. inquit & defendite diligenter. Si quid durius acciderit. Ego reliquas portas circumueo. His diebus in praetorium se contulit Caes. uero quamquam milites essent ad meridiem iam pugnando defessi castris tamen potiri constituit: facto impetu pro. potius de fuga quam de defensione castrorum loci non multo post inde fugati sunt. Ad robur: ad firmissimas turmas ut ad primipilos uexilla & triarios.

COMNIBO. Ut primum sonipes: persequitur dicere. quomodo equitibus uirisque fessis statim pro. secuta est innumerabilis caedes. Transfixus pectora: quia in ipsa corpora equorum tela mittebant. Regentis effusi. id est equitis proueni & in caput labentis. Cessit campis: e capis discessit. Glomerataque pubes: nam equites erant ex nobilitate ro. In sua conuersis. quia conuersi ab hostibus in suam aciem ruebant Caes. Praeceptum. id est inconsiderato cursu. Perdidit inde modum caedes: perdere modum nil aliud est quam sine mensura & sine geri. Ac nulla secuta est pugna: nam pugna dicitur cum utrinque certat: nunc uero pro. tantummodo cadebant & Caes. milites occidebant eos. Hinc: a pro. Hinc: a Caes. Nec ualet haec acies uix sufficere poterat Caes. milites ad eadem pro. ex quo significat innumerabilem eorum multitudinem fuisse: Prosternere. id est tantum occidere. Ut pharsalia: nunc imprecatur poeta deos ut hac pugna barbari tantummodo pereant & ro. ciues supstitites sint qui rempublicam renouare possint: uel si diis placet: ut ro. pereant: barbari saltem uiuant. qui postea facti ciues urbem ro. complere possint. Barba. p. t. id est effundit a corporibus barbarorum. Non alio san. scilicet quam barbarorum. Hic numerus. scilicet externorum. Ossibus. scilicet resoluturum corporum istis externis. Galatae populi (ut Appianus refert) orientales galatae cum deiotaro tetrarcha uenerant. Paphlagonibus ad austrum sunt galatae quorum gentes tres sunt: ut inquit Strabo duae Trogini & Tolistobogi a ducibus nominatae. Tertia a gente quae in celtica est Testosages: hanc regionem post multos errores & multas excursiones in loca attalicis regibus & bitynis subditam galatae occupauerunt donec eam quam nunc galatia est & galogrecia dicitur ab illis non inuitis acceperunt. Cappadoces: populi qui cum ariarathe rege uenerant teste Appia. hic primus cappadocum rex nominatus est ut refert Strabo: cappadocia. in duas partes a persis di-

Ut primum sonipes transfixus pectora ferro
In caput effusi calcauit membra regentis:
Ois eques cessit capis: glomerataque pubes
In sua conuersis praecipit ruit agmina frenis.
Perdidit inde modum caedes: ac nulla secuta est.
Pugna sed hic iugulis hic ferro bella gerunt
Nec ualet haec acies tantum prosterneret quantum
Inde perire potest utinam pharsalia campis
Sufficiat cruor iste tuis: quem barbarae fuderunt
Pectora: non alio mutent sanguine fontes:
Hic numerus totos tibi uestiat ossibus argos
Aut sit romano compleri sanguine maui:
Istis parce precor: uiuant galathaeque syrique.
Cappadoces gallique extremique orbis iberi:
Armeni ciliques nam post ciuilia bella.
Hic populus romanus erit semel ortus in oes
It timor: & fatis datus est pro caesaris cursus.
Vetus erat ad robur magni mediaeque caetera uas

uisa fuisse dicitur. Iberi orbis extremi. iberes sunt iuxta colchon: populi: sed iberi. idest hispani ab iberio am-
ne. Armeni. populi: inter taurū & caucasum montes positi. Cilices: populi asiæ quos deuicit pō. quia pira-
tæ fuerunt: & quos nūc turcos appellant. Nam post ciuilia bella: isti barbari uiuant: quia bellis hi ro. ciues
acti urbem ro. ciuibus implebunt. Semel ortus in omnes post imprecationē poeta reddit ad id quod omise-
rat. uidelicet ut pugna describat. postquā inquit timere cœperunt pō. timor ille per oēm aciem illorū perfu-
gatus est: & ad omnes peruenit ut sibi unusquisq; fuga confuleret. Fatis. idest fata inclinata sunt in fauorē
Cæ. ut uictoriā obtineret. Ventum erat ad robur: uenerant inquit ad cohortē prætoriam. ubi robur pō.
erat ibi enim consistant senatores circa ducem & ibi paulisper. quia robustiores erant substitit pugna Cæ.
nec uictoria tam celeriter subsecuta est. Ad robur. idest ad robustiores pō. milites. Mediasq; cateruas: nam
mediā aciem ualidis militibus firmare solebat: ibi etiā imperator exercitus locum deligebat.

Quod totos erroꝝ uago pfuderit agros
Constitit hic bellum fortunaq; cæsaris hæsit
Non illic regnum auxiliis collecta iuuentus
Bella gerit: ferrumq; manus moueri rogata
Ille locus fratres habuit: locus ille parentes
Hic furor hic rabies hic sūt tua crimina cæsar
Hæc fuge mēs partē bellitenebrisq; relique
Nullaq; tantorū discat me uate malorū
Quam multum bellis liceat ciuilibus ætas
Hæ potius pereat lachrymæ peatq; querelæ
Quicquid in hac acie gessisti roma tacebo
Hic cæsar rabies populi stimulusq; furor
Nequa parte sui percat scelus: agmina circū
It uagor: atq; ignes animis flagrantibus addit.
Conspicit & gladios qui toti læguine mæent
Qui niteant primo tantū mucrone crueti:
Quæ p̄sso t̄mat esse manū: q̄s læguida tela
Quis cōtenta ferat: q̄s præstet bella iubeti
Quæ pugna iuuet. q̄s uultū ciue perēpto
Mutet obit latif proiecta cadauera campis.
Vulnera multorum tantum fufura cruore
Opposita premit ipse manu quacūq; uagat
Sanguineū ueluti quatiens bellōa flagellū
Bistonas aut agitās mauors si uerberi sauo.
Palladia stimulet turbatos egide currus.

nus puguabant aduersus hostem. Illic. i. in robore aciei. Regnum auxiliis nō auxiliarii milites a barbarorū
regibus missi gerunt bella illic. q̄: pro sed. Manus togata. i. togatorum romanorum. Mouere ferrum. i. di-
micauerunt. Fratres. i. Cæ. milites. quia milites fratres romani. partim cum Cæ. partim cū pō. dimicabāt.
Hic furor: ubi fratres fratribus & filii parentibus bella miscuerūt. Hic: in hoc loco scelus tuum fuit o Cæ. &
tua causa fratres fratrum sanguine polluti sunt. & filii parentum. Hanc fuge mens. p. b. alloquitur seipsum
poeta. Omnia mens inquit refuge hanc partem pugnae describere: neq; enim præ nimia in pietate possum
tantum nefas exprimere. Tenebrisq; relinque. idest tacitam prætermittit. Nulla ætas. scilicet posteriorum.
Liceat. multum bene dixit. liceat non deceat. nam non omne q̄ licet: decet licebat fratri fratrem. patri fi-
lium filio patrem uulnerare. sed tamen non decebat. Ah pereant potius: lachrymæ. Quas auditores effun-
derent: nam si ego hanc crudelitatem non describam. nulla commiseratione legentes mouebuntur. Quic-
quid in hac acie. idest quicquid sceleris & impietatis perfecisti. Hic Cæsa. rabies: & ubi Cæ. uidit paulis-
per constitisse pugnam nec suos sicuti cœperunt pergere: in cœpit ipse circuire suos: & quacūq; parte ui-
debat timere militum animos eos adhortabatur. & si quem uidisset strenue hostem occidere: laudabat eum
si autem segniter pugnare uituperabat. Pereat scelus. i. ut a seipso scelus compellatur. Atq; ignes: incita-
tis ipsis per se animis addebat etiam stimulos. Ignis: irritamenta. Qui niteant. prius aspiciebat gladios in

SVLPI. Quod bellū. Perfuderat: sparserat mul-
tiplici certamine. Hic: hac in pugna. Constitit: pugna
tū est acris quia nō fugiebant. Hæsit: firmata est. Nō
illic iuuenius collecta: barbari inquit illic non erant.
Rogata: a pō. sed si togata legeris hoc est ro. illud q̄
quia interpretaberis: ut apud Oui. in fastis nataq; de
flāma corpora nulla uides & Ci. nō solū nobis nati su-
mus: ortusq; nostri ptem patria uedicat. Fratres: ciues
ro. Hic: hac in pugna & est acris detestatio. Hanc fu-
ge mens: dehortat se poeta a singulorū cedib; descri-
bendis: nec futura ætas tantū malorū auctore se discat.
Pereant hæ lachrymæ: nō deploremus non conquera-
mur: nō utamur hac pietate. Quicquid: omne scelus
& monstrum q̄ egisti tacebo. Hic Cæ. Cæ. inquit ici-
tamentū: & causa crudelitatis circuens suos unūquēq;
adhortat. It uagus: circuit agmina. Flagrantibus: fu-
rentibus in bello. Ignis: ardores & stimulos. Conspi-
cit & gladios animaduertit quo animo quibus uirib;
quo uultu quisq; pugnaret. Mucrone: cuspide. Quæ
manus tremat: qui pie & timide feriat. Contenta: dire-
cta & intenta in hostem uel cōtempta spreta tanquā
sua nō sint. Quis præstet bella iubenti: quis iussu nō
uoluntate pugnet. Mutet uultū: præ miseratōne & do-
lore. Obit. circumdat. Vulnera multū eo in suos be-
nignitatis officio utebat ut sauciorū uulnera colliga-
ret. Bellona: quæ est belli furor. Flagellū: q̄ in manu
tenere fingitur & eo pugnantes cedere. Bistonas. thra-
ces. Sauo uerberere: quo mars pugnantes percutit. Tur-
bato. terito: nā egidis aspectu martis & bellonæ eq̄
terrentur. Egide: thorace in quo est medusæ caput.

OMNIBO. Erroꝝ uago: scilicet cū dispersi sunt
ab equitibus. Constitit hic bellum: hic Cæ. aliquādiu
retentus est ab impetu suo. Fortuna. s. prospecta. Hæ-
sit. stetit nō persecuta est pō. Non illic. reddit rōnem
quā obrem uictoria Cæ. substitit nō enim hic cōstite-
rant barbari: sed ro. & senatores ipsi qui gladius quomi-

manibus illorū & q̄ toti erant sanguine eos laudabat: & qui mucrone tm̄ tincti erant hos increpabat. Quæ præfso tremat: nā alii tremantib⁹ manib⁹ hostem feriebant. Alii at̄ audacter: & uahementius pugna gerebant: nā cum ciuis in ciuem: aut frater. in fratre filius in patre figeret telū. pietate pectora concussa tremore manibus inducebant. non. n. tm̄ nefas animi sustinebant. Præfso. s. in corpora suorū. Lāguida tela: prope e manibus cadenda. Contenta directa tela. lubenti. s. ipsi cæ. cū iuberet & hortaret milites in hostem conspicebat quis nam imperio suo pareret: & quis etiam torperet. Quis uultū. c. p. m. quia cum ciuis ciuem occidisset: deinde pœnitentia ductus: toto uultu pallore persusus: oñdebat pœnitere. Obiit: circuit. Vulnere multorum: nunc dicit oppositione manuum cæ. ipsum cōpræfisse sanguinē multorū: ut uiuerent tantisper quo ad hostes uincerent: nam si totus cruor effunderet uitā ducere n̄ possent: Quacūq; uagat cæ. nōc marti: nūc bellonæ compareat non aliter cæ. suos ad bellū incitabat quā mars siue bellona incitare solet palatēdem ægiferā: hanc et̄ deam belli uoluerē poetæ. Sanguineū flagellū. i. cruētū: utpote belli instrū. Bistonas populos thraciæ qui bellicosi sunt: & est accusatiuus græcus biston: bistonos. Sæuo uerberē. i. flagello. Currus. i. equos curui iunctos nā nō currus sed equi turbabant iussa gorgone: cuius caput in ægide gestabat: a pallade nā egide clipeo utebat pallas & iupiter. iō ægis iouis siue palladis dī q̄ pelle amaltheæ capræ tect⁹ erat. nam αἰγίγος caprā significat nā sicut in fabulis legiū uim tanti terrores habebat caput medusæ: ut si quis illud aperte uidelicet statim in saxum cōuertebat. nunc dicit quēadmodū bellona ægide terrores pugnatētes exercita ad pugna sic cæ. siq; ex suis cogitasset se in fugā uertere i pugna cōuertebat. Aegide palladia. i. clipeo palladis in quo caput medusæ.

SVLPI. Nox. confusio. Et pōdere lapsi pectoris sonabāt arma cadentū pectore percussa. Cōfracti: exculsione rupti. Subiicit: subministrat quibus deerāt Cōtundere: ferire. Vultus: hostiles. Promouet: impellit urget. Excitat cessantes sollicitat segnes ictu hastæ qua ferro est uacua. In plebē ire: in plebeos pugnare. Senatū: senatores. Qui sit cruor imperii: morte quorum possit ro. imperiū assequi & opprimere. Quæ uiscera regum: qui regibus charissimi: iuuenalis uiscera magnarū domū. Libertas: libertatis defensores. Nobilitas: patritii & senatores. Secūdo ordine: equitibus populus enim ro. in tris partes diuisus est: i patritios equites & plæbeios. Corpora: grandiorū senatorū & equitū quæ nobiliora erant & ideo uenerāda. Cedūt. occidunt. Lepidos. nobiles uiros lepidus dicitur is in quo leporis. idest uenustatis est plurimū. aut qui pollicus est ut λεπίς. idest lamina donat⁹ est auctor. Coruinos. qui cognomen traxere a ualerio coruino q̄ gal lum puocantē corui ora hostis & oculos infestātis auxilio singulari prælio interemit. Torquatas. torquati ab eo. T. Mallio primū denominati sunt qui torquem gallo puocanti ademit. Regunt. principium. Sūmos hominū reges. Te. o pom. Illic: inter hos inquit erat brutus cadissem plebeā indutus. ne nosceret & posset

cæ. inuadere tutius: sed id facere nō potuit. Hic autē cū iā fracti essent pōpeiani pōpeiusq; fugeret p paludē noctu euasit: larissamq; se recepit ut scribit plutarchus. Eiusq; salute cæ. lætatus cū ad se uenire iussisset: & ueniā ei dedit: & honoribus est psecutus: ab eo q̄ intellexit quo pō. fugere constituisset. Illic. inter pōpeianos.

COMNIBO. Nox ingens scelerū: dicit ibi promixtos fuisse uiros: ut nō facile discerneret utri pō. essent utri-cæ. Nox. i. cæcitas & ignorantia scelerū. Instar gemitus: quia gemitus ita effundebant ut uoces imitantur. Pondere lapsi pectoris: imitatus est homerū hoc loco. qui describit cadentē uulnere. ut ipso cadente arma super eū resonent. Confractiq; ensibus enses: enses ensibus collisi resonabant. Ipse manu & si forte cæ. uidisset e manibus suorū cecidisse gladias subministrabat eius ne interea a pugna desisterent. Aduersosq; iubet: licet multa fingant a poeta tamē sequitur historiam. nā tangit id quod re uera fuit. uidelicet comantium iuuenū. iuuenū uultus: pilis per galeas uulnerari iussit cæ. sed iuuenes qui erant formæ studiosi statim in fugam conuersi sunt. Contundere. confringere dissipare. Impellit terga suorū si quem uidisset fugientem compræhensum uertebat in pugna. Verbere cōuersæ: si quem segnius pugnatētem uidisset culpidem manu capiens: extremitate hastæ eū pulsabat ut ad pugnam excitaret. Cessantes: segnius pugnatētes.

In plebem uetat ire manū. nec uolebat plæbeos romanos ferro inuadi: sed senatores atq; patricios: ibi eni uictoriam cōsistere uidebat. Monstraq; senatū: scilicet ut trucidet senatores. immo cæ. (auctore Appiano) acies discurrere: & a romanorū cæde omnes temperare iussit solū ad sociorum manus afferre: uictis deinde propius admoniti intrepidus manere admonet. Sit cruor imperii scit ipse quorum cruore effuso imperium sit consecuturus: uidelicet nobilitate cæsa. Vnde: idest a quo cruore: Libertas ultima mundi. & sic in qua acie senatores constituti sunt: uidelicet in media: quibus cæsis libertas peribit. Libertas. idest senatores

Nox ingēs scelerū est: cedes oritur & istar
Immense uocis gemitus & ponder lapsi
Pectoris arma sonāt: cōfractiq; ensibus esel
Ipse manu subiicit gladios: ac tela ministrat
Aduersosq; iubet ferro confunder uultus.
Promouet ipse acies impellit terga suorū
Verberē conuersæ cessantes excitat hastæ
In plebem uetat ire manus mōstratq; seātū
Scit cruor impū quis sit quæ uiscera regū.
Vnde petat romam: libertas ultima mundi.
Quo steterit feriēda loco: pmissa secūdo
Ordine nobilitas uenerandaq; corpa ferro.
Vrgent: cedūt lapidos: ceduntq; metellos
Coruinolq; simul torquataq; nomia regū
Sape duces sūmosq; hōiū te magne r̄moto
Illic plæbea contactus casside uultus
Ignotusq; hosti quod ferrū brute tenebas!

res in quibus spes omnis libertatis posita erat. Permixta. s. impellente Cæ. Secundo ordine: equestri nam prius ordo senatorius est secundus uero equestris tertius plæbeius. Credunt lepidos: nã ibi lipidi coruini metelli torquati cæsi fuere. Metellos: qdem gente metellorũ erant. Nomina torquata regnũ. i. principũ ro. nã q reges fuerũt: nam torquatus fuit: qui occiso gallo torquẽ. quo spoliavit hostem collo suo imposuit: & a torque est appellatus torquatus: & gens omnis familiæ torquata. Duces. s. cedunt. Remoto. i. nõ uulnera to. põ. qui pspccta militũ suorum conuersione mente collapsus ab exercitu secesserat: & in tabernaculũ delatus aliquãdiu si sine uoce pstitit. Illic plæbeia: nam cũ uideret iam brutus ad Cæ. inclinatã esse uictoriam: cogitabat de occidendo Cæ. in acie: sed res nõ cessit. Quod ferrum. q. d. laudabile.

O decus imperii spes o suprema senatus
 Extremum tanti generis plæcula nomen
 Ne rue p medios nimium temerarius hostes
 Nectibi fatales admoueris ante philippos:
 Thessalia pitur tua: nil pficis istic
 Cæsaris intentus iugulo nondũ attigit arcẽ
 Iuris: & humanũ culmẽ quo cũcta pmunt
 Egressus: meruit fatis tam nobile lethum:
 uiuat: & ut bruti pcubat uictima regnet.
 Hic patriæ pit oẽ decus. iacet aggerẽ magno
 Patricium campis nõ mista plæbe cadauer.
 Mors tamẽ eminuĩt clamorẽ i strage uirorũ
 Pugnacis domiti quẽ clades fata p omnes
 Ducebant nusquam magni fortuna sine illo
 Succubuit. uictus totiens a cæsar salua
 Libertate pit. tunc mille in uulnera latus
 Labit: ac uenia gaudet caruisse secunda.
 Viderat in crasso uoluentẽ sanguine mẽbra
 Cæsar & increpitans. iã magni deseris arma
 Successor domiti. sine te iam bella gerunt
 Dixerat. ast illi suffecit pectora pulsans
 Spiritus in uocẽ. morientiaq; ora resoluit
 Nõ te funesta scelez; mercede potitũ

uerba enunciantia. Resoluit: loquens apparuit. Non te funesta. Anteq̃ uictor sis & dum euctus belli est dubius & tu es Pompeio inferior tranquillo animo e uita decedo præsertim quia liber. Non potitũ: qui non es consecutus. Funesta mercede: præmio funereo. nam nõdum uicisti adhuc uiuit Pompeius.

COMNIBO. O decus imperii: hoc dicit quia brutus nõ degenerauit a maioribus suis: qui exactis regibus: in libertatem patriã uendicarũt. Extremũ tanti generis: quia ultimus fuit de genere brutorum qui romã cõsulatum gereret: & principatũ teneret. Nec tibi fatales: nec uelis in campis philippicis ante tẽpus mori: hoc dicit: quia post occisũ Cæsarem: cũ Antonius suscepisset ultionẽ occisi Cæ. & Cæsar Octavius cõiunctus esset & Antonio brutus: & Cassius cõparatis exercitibus pro repu. & libertate romana aduersus eum pugnarũt in campis philippicis ubi tandem uictis partibus reipu. brutus occubuit. Fatalles philippos idest fata quæ te in campis philippicis manet. Nil pficis istic: cogitando mortem cæsaris: sed res non succedet. Nondum attigit arcẽ iuris: cæsar nõdum uenit ad summã potestãtẽ dictaturæ. Humanum cul. i. humanum honorem: & ciuicã cõditionem. Quo. s. imperio cũcta præmũtur. Nobile letum: nam mors nobilis aut ignobilis dicitur: pro qualitate occidentis. nam turpe est ab ignauo occidi: sicut decorũ est a uiro forti.

Et ut bruti pro u. nam ipse princeps cõiurationis fuit: quæ Cæsar postea in senatu. xxiii. uulneribus cõsofus est. Hic: ubi cæsi sunt senatores. Domiti. pro Domitii: ut urbem pataui pro patauii: synæresis est. Quẽ clades. s. & quãuis bellicosus esset: & magnanimus Domitius: tamẽ semp aduersã fortuna usus fuit: qã captus a Cæsare uita donatus fuit. Fortuna succubuit nunquam Pompeius aduersã fortuna oppressus est: quin comitem habuerit Domitium. Victus totiens: nam uictus fuit corphini & massilia: & a Cæsare uita donatus. Salua libertate: hoc illi instar felicitatis fuit: ut liber potius moreretur: quam seruus uiueret. Tunc mille uul. inter innumerabiles cæsos labitur. Secunda uenia: quia captus a Cæsare donatus est uita

CSVLPI. Decus imperii: ideo decus & spẽ ipsum appellat quãdo hic. M. Brutus una cũ. Cassio: paucos post annos Cæ. interimit. Tanti generis: ortus enim erat a iunio bruto qui torquiniũ regẽ eiecit & interemit. Ne rue ad Cæ. occidendũ. Thessalia peritur tua. in qua pugnabis iterũ contra Augustũ & morieris: nõ li tibi nũc mortem accelerare. Ante quã tempus postulet. Philippi op. & cãpi in thracia sunt tñ qui uoluerũt in thessalia esse ppter uicinitatem. Fatalis: in qbus es periturus. Admoueris: ppiquos feceris. Intetus iugulo. conans occidere. Istic: in pharsalia. Nondũ attigit arcem nõdũ ppetuus dictator est factus. nõdũ rerum potitus est euerso iure Cæ. Nondũ egressus: qui nõdum superauit. Culmen. idest summã ptãtem ro. imperii q toti orbi dñatur. Tam nobile lethũ. Honestè manu bruti nũc in thessalia occubisset. Sed quia in senatu ab eo occisus turpiter periit uictima holtia pro publica salute a bruto maetata. Omne decus: omnes nobiles. Patriciũ cadauer: Synecdoche. Plæbe nõ mista: separati enim erant a plæbeis patricii qui circa põ. pugnant. Mors tñ eminuĩt excellentior tñ inter celos fuit domitus Eminuit cõspicua fuit. Domiti apocope pro domiti qui fuerat ad corfiniũ a Cæ. dimissus & ad massiliam superatus. Pugnatus: fortis. Omnes clades: omnia mortis genera omnesq; pugnas. Nusquã magni fortuna nullibi uicti sunt sine domitio põ. Salua libertate: liber adhuc & antequã libertas publica perisset. Secũda uenia: prima eni Corfinii cõsecutus ab eo audiuerat. Viue licet nolis & nostro munere dixit Cerne diẽ. Gaudet. q moriret ne uita iterũ donaret.

Soluentẽ mẽbra. Domitiũ pereuntẽ & extendẽtem mẽbra. Increpitans: in clamã. Successor: q fueras designatus ut mihi in gallia succederes. Spiritus pulsans pectora: anima pulmonem commouens illi sat fuit in

deinde ad pō. se recipiens in bello nō secundū ueniā expectans pro libertate ro. mori uoluit. Cecidere hoc in praelio ab utraq; parte (ut Appianus inquit) italorū quidē (nō enim sociorū copiae ob multitudinē contemptūq; annumerant) e Cæ. primū exercitu turmarū ductores ad numerū triginta armati ducenti. ut alii scripsere mille ac ducenti. Ex pō. uero ptibus. Senatores decē quorū e numero fuit. L. Domitius oli Cæ. in Gallea successor destinatus. de quo nūc loquit. Lucanus equestris uero ordinis ad quadraginta ex illustrioribus. Ex reliquo aut exercitu qui rē in maius extollunt. quinq; supra uiginti milia cecidisse aiunt Cæterū Asinius pollio qui sub Cæ. militauit. i ea pugna sex milia ex pō. iolū interiisse scribit. Incepit uerbis insultās. Domitii uocatiui casus est a media correpta. Deferis arma. scilicet moriendo. Ast illi sufficit moriar inquit & ob solacium mecū porto quod ante moriar quā te uideam obtinuisse uictoriā. & inde sperare licet te pœnas magno daturum esse sceleris huius & impietatis.

CSVLPI. Sed dubium: quia es interitus an uincas pereo libenter sub duce pō. Subactū: uictū. Daturum pœnas: passurū. Densæ tenebra: morientū oculis tenebrae oboriunt ut libro tertio mortisq; illas putat eē tenebras. Virgi. in æternā claudunt lumina noctem. Impedisse pudet: in totius humani generis calamitate cōplurimorū mortē deflere pudet & uulnerū diuersitates explicare non uacat. Cecidere hoc in praelio ab utraq; parte italorū quidē non enim sociorū copiae ob multitudinē cōtēptūq; numerabant e Cæ. primum exercitu turmarū ductores triginta armati ducēti. ut alii scripsere mille & ducenti ex pō. ptibus senatores decē quos inter domitiū fuit equestris ordinis ad quadraginta ex illustrioribus: ex reliquo aut exercitu qui rem in maius extollūt quinq; supra uiginti milia cecidisse aiunt. Cæterū Asinius pollio qui sub Cæ. ea i pugna militauit sex milia ex pō. exercitu periisse solum scribit ut refert Appianus Cæ. uero ait nō ampli⁹ ducentos in eo se praelio desiderasse & centuriones circiter. xxx. Ex pō. exercitu milia undecim cecidisse: i de ditionē uenisse amplius milia quattuor & uiginti. Uiscera corpus. Uiscera: epar cerebrū cor. Ore q; aduerso quis ense ori imissio perierit. Coruat ictu: statim ut percussus est cadat: Steterit dum mēbra cadunt. nō ceciderit dū truncat manus aut brachiū. Transmittat tela pectore: qui a tergo uulneratus pectus ferro penetratū habuerit. Campis: in terrā. Quis cruor. pudet etiā dicere qui accepto uulnere uelut per fistulā cruorē emisit: & hostis arma irrigauerit. Ut possit: sine crudelitatis infamia. Longe mittat abiiciat lōgius ne fratris trōcus agnoscat. Probet spectātibus. ostendat se non patrē cuius ora iā lacerauerat sed quēpiā aliū iugulār.

Nulla mors: nō decet ut querelis singulos psequamur. Vacamus lugere: uacui sumus ad lugendū. Iste partes: istā formā pugnae. Quas aliæ. ut Cannensis Aliensis & Trebiana. Illic i aliis cladibus. Per fata: p mortes.

OMNIBO. Dubium fati. incerto exitu belli. Cum pro quāuis moriar. Non plura locutū hæc fatus erat cum statim spiritus & uita e corpore excessit. Virgi. in æternā clauduntur lumina noctē. Pressere: idest claudere. Impendisse pudet lachrimas: quia specialiter coeperat describere mortē huius domitii: nunc dicit pudere secum clades ad uniuersum prope terrarū orbem pteat singulorum cædem deplorare. Singula fata: singulorū mortes. Quærere: idest inquirere diuersorū. & qua q; morte occisus fuerit uidelicet quod alius transfixus fuerit ferro: alius effusa sui ipsius intestina pedibus calcauerit. alius at terram ore morderit & multa ac uaria genera lethi quæ in hac clade uidere licuit. **Vulnus.** idest telum sicut Virgi. illum ardens infesto uulnere pyrus insequit. Ore quis aduerso: quod ex aduerso oris gladius fauces transfixerit. & moriens aiā cū sanguine emisit. Demisso faucibus ense. idest transfixo p fauces. Quis coruat ictu scilicet uno ictu accepto lapsus. Quis steterit: pudet scribere quis truncus abscissus adhuc stet. Pectore tela: idest in pectore transfixus sit. Aut quos campis: nonnulli etiam telis transfixerant. ut terræ figerentur. Quis cruor emissus. & pudet dicere cuius sanguis per uenas tanquam per fistulas exierit. Fistula proprie dicitur canalis plumbeus per quem unda longe ingressa fertur. Pectora fratris: pudet scribere. quod frater abscindat caput fratris. & abiiciat. ut inde possit corpus fratris spoliare armis: pietas enim non sustinisset. si faciem fratris uideret ut illum armis spoliaret. Longe mittat. idest abiiciat procul. Ora parentis quis laceret: & cum corpus

Sed dubium fati cæsar generoq; minorem
Aspiciēs: stigias magno duce liber ad ūbraſ
Et securus eo: te sæuo marte subactum

Pompeioq; graues penas nobisq; daturū:
Quū morior sperari licet: nō plura locutū
Vita fugit. densaq; oculos p̄ſtere tenebrae.
Impediſſe pudet lachrimas in funere mūdi
Mortibus inumeris ac singula fata sequētē
Quærere lethifera: p̄ cuius uiscera uultus
Exierit. quis fusa solo uitalia calcet.

Ore quis aduerso demisso faucibus ense
Expulerit moriēs animā: quis corruat ictu

Quis steterit dū mēbra cadūt: q; pectore
Trāsmittat l̄ quos cāpis affixerit hasta

Quis cruor emissus pruperit aera uenis:
Inq; hostis cadat arma sui: q; pectora fr̄is.

Cedat. & ut notum possit spoliare cadauer
Abcisum longe mittat caput ora parētis:

Quis laceret nimiaq; p̄bet spectātibus ira
Quē iugulat nō eē patrē mors nulla q̄rela

Digna sua ē nullosq; hoīum lugere uacam⁹
Non istas habuit pugnae pharsalia partes:

Quas aliæ clades illic p̄fata uirorum.

paternum filius laceret crederet nec illū patrem esse: nec ille hunc filiū nō. n. natura patitur ut filius patrem occidat. Spectantibus ira. Vt qui uideret in hac clade tantā iram non existimarent in pectore filii accidere posse: ut patrem lacerare: ideo p̄sā cū graues p̄enas per leges sanxissent: iter eos qui ingrati fuissent: nullā legem parricidii tulerunt: & cū quæreret: qd̄ ita impune uolebant esse parricidiū responderunt: naturā pati nō posse: ut filius patrem occideret: sed si occideret: diligētius intuentes iuenerent: re uera illum nō fuisse filium. Nimia ira. Qua occidit patrē. Mors nulla querela: & ut sūmati dicā nulla mors mereret p̄priis lachrimis deplorari & si quis hoc facere uellet nimium temporis cōsumeret. Sua: propria ergo omnes uniuersaliter deplorabimus. Non istas habuit: ostendit quare non liceat singulos deplorare. quod ut delictet hęc clades multo maior fuit: q̄ cetera omnes scriptores memoriæ posteris tradiderūt. Hic: in hac clade. Illic: in aliis cladibus: ut in clade. Alliensis: & Cannensis: & Ticini: & in aliis cladibus romanorum. Per fata uirorū: nam apud ticinum lacum uiginti quinque milia Romanorum: & in clade Cānensi quinquaginta milia cæsa sunt ad aliam fluuium fusus est uniuersus romanorum exercitus.

Per populos hic roma perir: qd̄ militis illic:
Mors hic gētis erat sanguis ibi fluxit acheus
Pōticus assyrius cūctos hærere cruores
Romanus cāpisq; uetat cōsisterē torrens
Mai⁹ ab hac acie quā qd̄ sua sæcula ferrēt
Vulnus habēt populi pl⁹ est q̄ uita salusq;
O uod pit̄ i totū mūdi p̄sternimur auiū
Vincit̄ hic gladiis oīs quæ seruiet atas
Proxīa qd̄ soboles aut: qd̄ meruer̄ nepotes
In regnū nati: pauidi num gessimus arma
Teximus aut iugulos alieni p̄ena timoris
In nostra ceruice sedet post prælia natis
Si dominū fortuna dabas: & bella dedisses
Iam magnus māsisse deos romanaq; fata
Senferat infœlix uix tota clade coactus
Fortunā dānar̄ suā: stetit aggerē cāpi
Eminus: unde oēs sparsas p̄ thessala rura
Aspiceret clades quæ bello obstāte latebāt
Tot telis sua fata peti tot corpora fusa.

¶ SVLPI. Per populos: quot. n. milites illic ceciderunt tot hic populi. Ibi: in pugna pharſalica. Sanguis acheus: græci ipsi. Pōticus assyrius. i. ponticæ gentes & assyriæ. Cunctos hærere cruores: Ingentē romanorū cedem eo indicat argumēto: quod hærētē sanguinē barbarorū cruor ille ipulerit. Torrens: copia romani cruoris fluētis. Acie: pugna. Ferrēt sua sæcula: illa tempora pati possent: nā antea punicis & modo Syllanis & Marianis præliis erant attrita. Quod perit: libertas et posteritatis. Prosternimur in totū auiū: subiugamur. n. cū omni posteritate in seruitutē p̄petuā. Proxima querela a rei intempestiue in dignitate. In regnū: ut seruiant. Pauidi nō gessimus arma: nunquid timide pugnauimus. Teximus iugulos: recusauius pro patria mori. Alieni timoris: eorū qui sub Pōpeio erāt. Sedet in ceruice nostra: subiugant nos iuinaus p̄enas timiditatis illorū. Dabas dominum submittebas cæsaribus nos q̄ post hanc pugna nati sumus: cū et pugnare nō concessisti. Infœlix: q̄a uictus. Transisse deos: descēdisse a se ad cæsare. Vix tota clade: etiā accepta tanta calamitate uix suæ fortunæ maledicere potuit. Aggere: colle. Clades: stragem hominum. Quæ bello obstante latebant: quæ propter pugnantē uideri non poterant. Sua fata peti tot telis: quod omnes hostes mortem eius appetent.

¶ OMNIBO. Per populos: q̄a in hac clade pharſalica nō uiri romani: sed populi & nationes occisi fuerunt. Gentis: nō militis romani. sed nationū. Sanguis

idest nationis mors. Acheus: idest græcus in europa. Ponticas: pontus est cappadociæ pars euxinum uerfus: ut refert Strabō. Assyrius: in assyria Babylon est: Palestina: & Phœnicia. Cunctos hærere cruores: & quanquā aliorum populorum multi occisi fuerint: tamen romanorum plures occisi fuerunt. nam Romano rum sanguis fluens in torrentis modum: aliorum cæsarū cruorem in loco sistere non permittebat: & ostendit plures Romanos ciues cecidisse: quā aliorū populorū. Maius ab hac acie: non solū inquit hęc clades ad præsentē pertinet: sed etiam ad posteros. Sua: idest præsentium sæcula. Plus est: aliis cladibus multi perire in hac perit libertas romanorum. In totum mundi prosternimur: quia semper seruiemus. Omnis ætas: præsentium & posteriorum. Proxima quid soboles: nunc conqueritur: quod posteri nulla ipsorum culpa in seruitute nascantur: neq; enim ipsi aut ignaui: aut metu aliquo in seruitute ponuntur: sed culpa maiorum suorum. Proxima soboles: paulopost uentura. proximum dicitur uel paulopost præteritum uel paulopost futurum. In regnum: idest nati in seruitutem. Pauidi: ostendit nulla ipsorum culpa contigisse hoc. Num gessimus arma: idest nunquid fortasse nos imbecillitate & metu quodam seruiimus quasi dicat non. Teximus aut iugulos: scilicet armis: & auertimus eos a Dominis: qui nos in seruitute subegerit. Alieni: scilicet maiorum nostrorū. Post prælia natis: si uolebas o fortuna ut nos seruiremus post hęc bella ciuilia: saltem dedisses nobis bella: ut si uicti fuissetis seruirem⁹. At uero cū nemo nos uicerit: fecisti esse seruos. Iam magn⁹ transisse deos: post deplorationē libertatis: Lucan⁹ exitū describit hui⁹ pugnae. Deos: scilicet p̄prios senserat transisse ad Cæsarem. Infœlix uix tota clade coactus: uictus erat nec tamen id sibi persuadere poterat: sic enim facere solent qui semp̄ secunda fortuna usi fuerunt: ut si quid aduersi cōtigerit uix credere possint. Tota clade: cū iam prope exercitum amisisset. Aggere: eminētia campi: ut circumcirca diligenter omnia circūspiceret. Vnde: a quo campo. Omnes clades: idest omnes qui cæsi erant. Obstante: idest pugnantibus oppositis uidere non poterat cæsarum corpora: sed tantummodo cumulum. Fata: idest mortem suam.

CSVLPI. Tam multo sanguine: hoc est multorum morte. Nec sicut uoluit pompeius in extremis rebus desperationem ut miseri solent omnia secum obruere: sed optauit ut exercitus reliquus seruaretur incolumis. Merfa: perdita & obruta. Sustinuit: passus est deos precari sperauitque exaudituros ipsum quod incredibile non uideretur. Etiam tunc: in tanta calamitate. Dignos: indigni. n. uidebantur quia non fauerant. Vouit solatia: optauit salutem reliquorum quae erat ei solatio maximo in tanta ruina. Parcite: abstinete. Stante mundo: sine cedere uniuersorum populorum & ciuium. Si plura iuuant si non acquiescitis miseriae meae & uultis me maiori dolore conficere. Est mihi coniunx. Magna haec pietate effudit. Nam omnis sibi carissimos & seipsum pro publica salute exponere promptus erat. Pignora: charos & consanguineos. Ciuili: apostrophe ad fortunam. Remoto orbe: si mundus nobiscum non perierit. Iam nihil est. Nihil possideo amissi iam omnia nihil est sub arbitrio meo: ne in inuidiam meam in alios sauias. Et reuocat: signum receptui dat proliuibus ad subitam mortem. Matura: subita. Tanti: ut pereant pro ipso. Nec deerat robur in enses: inerat pompeio magnanimitas & mortis contemptus & seruator eundi in praelia. Sed timuit. Ideo in consertissimos hostes se non imisit. ne ipso prostrato reliquus periret exercitus: siue noluit in caesaris mori conspectu siue ne suam corneliam intolerando dolore afficeret. Ne quicquam: quia omnino caput eius uisurus est. Vultus: forma. Fatisque: probatum est. Nam in conuictis conspectu occisus est in aegypto. Tunc magnum pompeius cum iam intra uallum hostes uersarentur aequum natus detractis insignibus imperatoris decumana porta se ex castris deiecit: protinusque equo citato larissam contendit. Sonipes concitus: equus impulsus. Non pauentem tela tergo: nemo enim ipsum persequeretur. Ingenitumque animos. A magnanimitate & constantia laus: quod rebus aduersis perturbatus non fuerit: & quod res laetas tulerit moderate. Verendus: uenerandus. Romanis malis: publica calamitate. Non impare uultu: hoc est simili. Eodem. n. uultu quo fuit in prospera fortuna fuit & in aduersa. Idem de Socrate Cicero & plinius tradunt. Nec te uidere superbam. Victoria in superbiam te non erexit.

COMNIBO. Multo: id est multorum sanguine: nam sicut mos est pars maior cum aduersa fortuna in se sauiet: uellet eandem fortunam omnibus esse: quam ipse sentit: sed non ita pompeius. Nam salute potius ciuium. Romanorum constituit discedere: ut iam se apugnando caesar abstineret & supstitibus parceret: imo suppliciter deos rogauit ut superstites reliquias exercitus seruaret incolumes: & si Diis placeret: ut ipse cum omni sua stirpe potius periret. Miscere: id est confundere ut omnia una secum inde uoluunt ruina. Ut latiae post se: nam pompeius quamuis tantam cladem accepisset a diis: tamen non destitit quin oraret illos ut seruarent eos superstites qui superant. Post se: scilicet uictum. Dignos uotis tunc enim dii uotis digni sunt cum exaudiunt. Et iam nunc. s. accepta tanta clade. Solatia sui casus. i. reliquiae ut exercitus superesset ne ad internitionem usque occiderent. Parcite ait superi. s. gentibus & nationibus orbis terrarum & si me mori uultis nolite omnia prosternere: nam mori possum Roma incolumi. Stante. i. durate. Si plura iuuant. i. si non estis contenti morte mea: paratus sum & coniugem & liberos meos & stirpem omnem in exitum ducere: dummodo ceteris parcatis. Tot pignora. i. signa dedimus. Fatis. i. fortunae. Meosque uxorem & liberos. Orbe remoto. i. liberato a clade. Exiguae clades: quasi dicat sumus ingens clades: quod si plus est haberemus illud pro salute omnium exponeremus. Arma. i. armatos. Signa: uexilla ex manipulos. Et reuocat: & cum uideret et omnes paratos in tantam mortem ruc

Ac se tam multo peuntem sanguine uidit
Nec sicut mos est miseris trahere omnia secum
Merfa iuuat: gentesque suae miscet ruinae.
Ut latiae post se uiuat pars maxima turbata
Sustinuit dignos etiam nunc credere uotis
Caecicolas uoluitque sui solatia casus.
Parcite ait superi cunctas prosterneret gentes
Stante potest mundo: romaque supstite magna
Esse miser si plura iuuant mea uulnera coniunx
Est mihi sunt nati dedimus tot pignora fati
Ciuili ne parum est bello si meque meosque
Obruet exiguae clades sumus orbes remoto
Oia quod laceras quod prodes cuncta laboras:
Iam nihil est fortuna meum: sic fati & arma
Signaque & afflictas omni iam parte cateruas
Circuit: & reuocat matura in fata ruentes
Seque negat tanti: nec deerat robur in enses
Ire duci: iuguloque pati uel pectore lathum
Sed timuit strato miles ne corpore magni
Non fugeret supraque ducem procurrere orbis
Caesaris aut oculis uoluit subducere mortem
Ne quicquam infelix: socero spectare uolenti
Praestandum est ubicumque caput: seu tu quoque coniunx
Cum fugae uultusque tui fatisque negatum est coniunx
Te praesente mori: tunc magnum concitum aufert
Ab bello sonipes: non tergo tela pauentem
Ingentesque animos extrema in fata ferentem:
Non gemitus: non fletus erat saluaque uerendus
Maiestate dolor qualem te magne decebat
Romanis prestare malis non impare uultu
Aspicis armatiam nec te uidere superbam

re potius quã eedere hostib⁹ rogauit: ut uiuere uallent: neq; se tãti esse: ut morent ocs. Ne de erat in enses quia occurrebat illud: cur non se occidebat pōpeius. potius quã in discrimen seruitutis uenire nō defuit. inquit magnanimitas pōpeio. ut sibi ipsi mortē inferreret. sed metuebat ne si id ageret. nemo deinde uiuere uellet. non igit̃ cã sui: sed suorū se interimere noluit: Robur: magnanimitas. Ire in enses. idest moritur⁹ rueret in hostes. Iuguloq; pati uel pectore. ut se iugularer: uel pectus transfigeret. Sed timuit ne cã sua deniq; milites ocs in mortem ruerent. Supraq; ducem: idest supra iacentis ducis: aut uultu alia cã fuit: uidelicet ne hac leticia cæsare afficeret ut corpus suum occisum oculis cæsaris obiceret: Subducere: idest remouere corpus suum occisum ab oculis cæsaris. Ne quicquã infelix: quia ubicunq; occubuerit pompeius: cæsar ipsum occisum uidebit. dūmodo uidere uoluerit sicut caput eius obtruncatū a rege ptolemæo uidit. Sed tu quoq; conuinx: alia cã accessit cur fugeret. uidelicet. ut uideret corneliã uxorem. Vultus tui: quos tm̃ amabat. i. fuerunt cã fugæ Fatisq; ne. idest a satis fata noluerunt. ut absente cornelia pompeius moreret. Tum: postq̃ in de constituit discedere. Concitu .i. calcaribus stimulatus. ut in aliquas regiones se reciperet. nō tergo tela pauentem magnanimitatē pompeii ostendit poeta. Ingentesq; animos. quod sicut in rebus secundis. ita etiã in aduersis constanti animo semper fuerat. Extrema in fata contra ultima pericula. & euentū fortunæ. Nō gemitus: dolorem præse non ferebat pompeius. sed ita ut nihil a maiestate sua indignum faceret. Qualem i. talis uult⁹ illi erat. q̃lis cōueniebat in p̃nicie reip. Nō ipare dissimili: Emathia. i. cladē æmathia. Nec te uidere supbū. quotienscūq; rē bello p̃spere gessisti nō elatus es: nec i aduersis oñdis animi tui imbecillitatē.

Prospā belloꝝ nec fractū aduersa uidebūt
Quaq; fuit lato p̃ tres infida triumphos
Tam misero fortuna minor iã ponderē fati
Deposito securus abis nūc tempore læta
Respexisse uacat. spes nunq̃ implēda recessit
Quid fueris nūc scire licet fuge prælia dira
Ac testare deos nullum qui perstat in armis
Iã tibi magne mori ceu flebilis aphiica dānis
Et ceu mūda nocēs farioq; a gurgite clades
Sic & thessalica post te pars maxia pugna.
Nō iam pompeii nomen popularē per orbē.
Nec studiū belli: sed par quod sēp habemus
Libertas & cæsar erunt. teq; inde fugato
Ostendet moriens sibi se pugnasse senatus.

SVLPI. Fractum inconstantem & uacillanti animo. Quaq; fuit. sicut fortuna inquit fuit infida tibi prosperis rebus. sic fuit te inferior in aduersis. quia te de statu mentis non deiecit. Tres triumphos. libycū hispanicum & mythrydaticum. Pondere fati: spe in perii & uictoria: Securus. quia nil plus possis amittere. Vacat: uacuum est tibi. Respexisse tempora læta: considerare præteritam fælicitatem quæ quidem ex aduersitatibus cognoscitur. Spes nunquam implēda. sitis cupiditatis quæ nunquam expletur nec satiatur: Quid fueris nūc scire licet: quia ex aduersorum comparatione prospera discernuntur. Testare. iura in testes cita & romanos qui post hac pugnant non p̃pter te sed p̃ libertate pugnare. Perstat. perseverat. Tibi. propter te. Ceu flebilis. ut reliquæ pugna pharsalicæ quæ catone scipioneq; ducib⁹ una cum iuba sunt uictæ. Munda. oppo. in hispania ubi pompeii filii sunt separati. Gurgite phano. idest in alexandria a cæsarianis illata. pharus insula in nilo ad alexandriã est. Post te: post discessum & mortē tuam significatq; & hos qui nunc periire. & qui bruti bello. Populare. gratum populis Nec studium belli: non uoluntas pu-

gnandi sed causa libertatis redimenda: & cæsaris opprimendi. Erunt par: erunt cōcertatores tractum a gladiatorib⁹ quorum quidem si duos cōmittimus unum par cōmittere dicimur si quattuor duo paria. Quod semp habemus: qd̃ sp̃ iter se pugnat & querit opprimer̃ mutuo. Inde: e thessalia. Sibi. p̃ recupanda libertate
COMNIBO. Infida fortuna: quia nunquam fidem seruat. sed quos antea placido uultu fouerit: eos deinde deserit: Per tres triumphos: quia triūphauit de mithridate. de sicilia: de hispania. Iam pondere fati: nunc consolatur pompeium ipsum cladem sane ingentem accepisse. sed tamen hac clade magno rerum pōdere ac solitudine liberatum esse. Securus. sine cura. Pondere fati. idest deposito pondere imperii. quod in fortuna consistit. Nunc tempora læta. idest nunc tibi licet reminisci lætorum temporum. Spes nunquam. iana enim sperare desinis. Quis fueris. nam ex aduersis læta melius cognoscuntur. Testare. idest fac deos testes. Nullum qui perstat in armis: nam si quis in bello perseverare uoluerit: illum crede non tua causa mori. sed sponte sua: Perstat. perseveret: Ceu flebilis africa. quemadmodum munda fuit ubi: Gn. Pompeius magni pompeii filius bellum gessit in hispania contra cæsarem sicut & alexandria ubi cæsarem bellum gessit contra ptolemæum: sicut africa ubi bellum gessit cato regi iubæ coniunctus aduersus cæsarem hæc bella non fuerunt causa ut tuum nomen defenderetur. Ordo est sic: pars maxima thessalica turbæ. Post te. idest fortunam tuam. Ceu: quemadmodum pugnatum est in africa ad mundam: alexandria: in ægypto non pugnant te iubente: ita etiam nunc post hanc cladem in thessalia. non tibi. sed sibi ipsis dimicauerunt: nō enim auctor fuisti harum cædium: quod tibi magnam consolationem asferre potest. Ceu munda. Apud quam uictus fuit. Gneus Pompeius quanquam magno discrimine Cæsar fuerit. Pharioque: idest in

ægypto ubi etiam bellum gessit contra ptolemæum. Ibi enim aliquot ciues ro. periere & parum abfuit quin etiam Cæ. uinceretur. & a rege ptolemæo occideretur. Nomen populare: idest nō erat causa nomen tuum o pō. cui fauebant ciues ut bellum amplius gereretur. Studium belli. scilicet ut causa tua studeant pugnare Sed par. sed duo erunt semper qui ro. imperent: uidelicet libertas: & Cæ. respicit ad illud q̄ postquam Cæ. rempu. occupauit: semper deinde libertas oppressa fuit: & Cæ. omnia tenuit. duo igitur habebimus. s. libertatem: ut se in pristinam formam restituat Cæ. ut imperium obtineat. Sibi ad utilitatem suam.

CSVLPI. Non ne iuuat: consolā fugientē poeta
asserens melius fuisse uinci quā uincere. Perspectasse
ad finem uidisse cladem. Cateruas: strages hominū.
Spumantes cede: cruore plenas. Et soceri miserē tui
& non irascere sed potius miserere Cæ. qui fuit tanti
mali causa Nam ut ait boetius sicut corporum lāgor
ita uitiositas quædam est quasi morbus animorū. cū
egros corpore minime dignos odio sed potius mise
ratione iudicemus: multo magis non insequendi sed
miserandi sunt quorum mentes omni langore atro
rior urget improbitas. Pectore: conscientia. Istis cā
pis: hoc est tanta cede. Quicquid oēm calamitatē &
mortem quā passurus es: æquo animo feras inquit
& te permittē diis: qui te diu in foelicitate conseruare
es quippe minus infelix uictus quam si uicisses: Solus
non a multis comitratus. Crede: da in manus deorū.
Tyranno phario: ptolemæo cuius iussu obruncabe
re. Longo: quo diu usus fuisti. Vincere prius erat: q̄
infeliciores sunt qui faciunt quā qui patiunt iniriā
& odiosum est & immanissimū tanta ciuium clade ui
cisse. Lamenta: lamentationes fieri. Remitte: reprime
prohibe. Mala: aduersitatem quam dii p̄ meliori eue
tu tibi dederunt. Reges ut ptolemæū. Regna dona
ta. ut ptolemæo Tygranni Pharnaci Ariobarzani
& iubæ cui libyam dedit. Elige terras: nā quocunq̄
iuris omnino ex periturus. Vidit prima pō. primum
Larisse appulit nec ibi constitit: Sed eadem celeritate
ex fuga paucos nocturno itinere nō intermisso
comitatu equitum triginta ad mare peruenit. Larissa
thessaliæ oppidū est: Nec uictū fatis: constantiam ser
uans Ceu læto: tanquā uictori. Vires: potentiā in ar
mis. Munera: officia auxilia dona q̄ offerūt. Temp
domos asynthethon est. Multū super est magna pars
gloriæ tuæ adhuc stat & ideo hi te uenerant. Te solo
minor: erat et nunc pō. oīum maximus. sed se ipso mi
nor: idest inferior aīo quā esset gloria & potentia sua
in fata: in bella & in mortem: Victo: me ipso. Victo
ri præstate fidem. sitis fidi Cæ. cumulo cædis: conge
rie cadauerum. Vadis per uiscera: calcas cadauera & adhuc plures interficis. Donat tibi pp̄los: quātum per
suasit ut Cæ. obedirent. Auehit inde pom. sonipes: idest uectus equo larissa discessit.

COMNIBO. Non ne iuuat: pō. si cōsideras quantum sceleris & impietatis in campis philippicis perpe
tratum est nonne maximam ex eo uoluptatem capis q̄ inde te subtraxeris. q. d. capere debes. Cateruas. i.
Cæ. & stragem militum. Et soceri mi. tui. & cum uideas tot uulnera tot monstra scelerum quæ gesta sunt in
ea pūna thessaliæ: ubi filii cum parentibus parentes cum filiis. fratres cum fratrib⁹ occisi sunt misere Cæ.
qui harum rerum causa & auctor steterit: ac si. d. tu feliciores Cæ. quo pectore. i. animo ro. ingredietur. Fa
ctus campis felicior istis. i. cuius causa tot cædes ciuium ro. perpetratae sunt. Quicquid in ignotis solus:
nunc alias quoq̄ rōnes subiungit cur melior sit pō. conditio. Quicquid in ignotis. i. cætera oīa quæ p̄pessus
fuisti post quā a pugna pharsalica discessisti attribuenda sunt furori deorū. nā et si exulaueris: & si et a rege
ptolemæo obruncatus fueris: hæc oīa signa fuerūt fauoris deorū nā te potius mori uoluerūt q̄ tyrānidem
exercere. in qua postea Cæ. cōstitut⁹ fuit nec diu pmansit & bonis oībus odio fuit. Crede deis. i. attribue fa
uori deorū q̄cqd patiere exul. q̄a pene destitut⁹ fuit ab oīb⁹. Regionib⁹ ignotis solus: ut cū uenit Mytilenē
pri⁹ deide sup ignota maria n̄ fm iperatoriā dignitatē nauigans: sed paucis comitib⁹ atq̄ ministris. Que
quid phario ty. i. sub ptolemæo rege ægypti. cuius iussu postea obruncatus est. Longo crede. i. committij

Nōne uuat pulsū bellis cessisse nec istud
Perspectā nefas spumantes cede cateruas
Respice turbatos icursu sanguinis amnes
Et soceri miserē tui quo pector romā
Intrabit factus capis foelicitur istis.
Quicquid in ignotis sol⁹ regiōib⁹ exul
Quicquid sub phario posit⁹ patier tyrāno
Crede deis lōgo fator: crede fauori
Vincere pei⁹ erat phibe lamēta sonare
Fleū ueta populos lachrias luctusq̄ remitte
Tā mala pōpeiū q̄ p̄sp̄era mūd⁹ adoret.
Aspice secur⁹ uultu nō supplice reges
Aspice possessas urbes donataq̄ regna
Aegyptū libyāq̄ & terras elige morti.
Vidit prima tuae testis larissa ruinae
Nobile nec uictū fatis caput oib⁹ illa
Ciuib⁹ effudit totas p̄ mœnia uires
Obuia ceu læto p̄mittūt munera flentes
Pādūt tēpla domos socios se cladib⁹ optāt:
Scilicet imēso supest ex noīe multū:
Teq̄ minor solo: cūctas ipellere gentes
Rurs⁹ i arma pot es rursusq̄ i fata redire:
Sed qd opus uicto populis aut urbib⁹ inqt
Victori præstate fidē: tu cæsar in alto
Cedis adhuc cumulo patriæ p̄ uiscera uadis
At tibi iā populos donat gener: auehit inde
Pōpeiū sonipes gēit⁹ lachrymāq̄ sequūtur

diis qui tibi perpetuo affuerunt. Peius erat: scilicet quod mori. Lamenta sonare: noli promittere inquit. ut tristes mee
 stiq; sint oēs & clamorē emittāt: quasi te miserū esse oñdant. Tam mala. Nā hæ res aduersæ sunt: Sed instar
 felicitatis si cōsideres quod deterior fuerit uictoris cōditio. Securus: sine cura: nihil enim est quod amittere possis.
 Vrbes: quæ sub tua ditione fuerunt. Donataq; regna: idest quæ donasti Ariobarzani: Tigrani: Pharnaci:
 & cæteris regibus. Terras: elige regionem ubi uitam tuam finias: nam in potestate tua est ubi mori uelis.
 Vidit prima tuæ: post consolationem redit ad iter pom. describens qua uectus est equo. Larissa ciuitas est
 thessaliæ. uiderunt inquit te larissæi ingredientē mœnia tua dignitate seruata. Ciuibus: omnes ciues obuiā
 tibi e larissa pdierunt: nam superatus Pom. mutata ueste (ut oñdit Appianus) conscendit equū quattuorq;
 ex amicis eum cominantib⁹: nullo in loco cursum intermisit: quod exorta luce larissam tādē uenit. Ceulat:
 & ita tibi occurrerūt: ac si uictor fuisses: & flentes oīa sua tibi pmittebant quicquid sub sua p̄tate esset: id tuū
 esse affirmantes. Læto. i. tanquā uictori. Munera: quæcūq; uelis officia. In fata redire: idest rursus experiri for-
 tunam potes. Sed quid opus uictō: nūc dicit quid rñderit Pom. ut audiuit oēs paratos facere quicquid uolue-
 rit: dicit enim ipsos laudauisse & cōmendasse uoluntatem eorum sed tñ nil his pollicitatōnib⁹ motus est: &
 ea poti⁹ uictor suasit ut facerēt. Ingt. s. pōpei⁹. Tu Cæsar: adhuc es iter stragē cæforū: & reliqas pugnae p̄fi-
 cis: cū pō. i. p̄tate tibi r̄gna dimittat: & eos q parati erāt ipi obediūt: iubeat tibi offm̄ p̄stare: n̄ sibi. In alto cumu-
 lo: i. alta strage: Per uiscera p̄riæ. i. ciuiū tuorū. P̄plos dōat. i. sp̄ote terrarū oīum dñm facit. Inde a larissa.

Plurimaq; in sauos populi cōuitia diuos.
 Nūc tibi magne fides q̄siti magna fauoris
 Cōtigat: ac fructus: foelix se nescit amari.
 Cæsar ut hesperio uidit satis arma nata
 Sanguine: parcēdū ferro manibusq; suorū
 Iaratus: ut uiles animas p̄turaq; frustra
 Agmina p̄misit uitæ: sed castra fugatos
 Ne reuocēt: pellatq; quies nocturna pauorē
 Protinus hostili statuit succedere uallo.
 Dū fortūa ualet: dū cōficit oīa terror (actis
 Nō uerit⁹ graue ne fessis haud marte sub
 Hoc foret impiū: n̄ magno hortamine miles
 In prædā ducendus erat: uictoria nobis
 Plena uiri dixit: superest p̄ sanguine merces
 Quæ mōstrat meū ē: neq; n. dōat uocabo
 Quod sibi qsq; dabit: cūctis en plēa metallis
 Castra patēt: raptū hesperis e gētib⁹ aurū
 Hic iacet: eoasq; p̄munt tentoria gazas.
 Tot regnū fortuna simul magniq; coacta
 Expectat dños: p̄pera præceder miles
 Quos seq̄ris quascūq; tuas pharsalia fecit

¶ SVLPI. Cōuitia populi: maledicta hoīum incu-
 santiū deos. Nūc tibi: Profecto inquit nūc tui fructū
 fauoris & fidei percepisti quia ex populorū lachrymis
 q̄tū amareris intellexisti. Felix nescit amari: parcemia
 est. Felices: quia fidē amicorū nō experiunt q̄tū & a q
 bus amant nō intelligūt. Nā ut ille inquit Amic⁹ cer-
 tus in incerta re cernit. Cæsar ut hesperio. Parta iam
 uictoria Cæsar misso præconio ut ciuibus parceret:
 neglectisq; barbaris qui supererant milites ad castra
 diripienda hortatus est q̄q; ut est in Cæsar's cōmenta-
 riis a militibus contendit ne in præda occupati reliq
 negocii gerendi facultatē dimitterent. Hesperio: ita
 lorum. Parcendū: abstinendū. Manib⁹: quæ cedendo
 defesse erāt. Viles: ignobiles & quæ nocerē nō possēt
 Permisit: uitæ seruauit. Castra Pompeii. Pauorem:
 pompeianorū. Protinus succedere. statim ingredi pō
 peii castra. Conficit omnia: sola enim trepidatōne ho-
 stium reliquam uictoriā conseq̄uebat. Hoc imperiū:
 hic iussus ut castra diriperent. Fessis militibus suis.
 Haud subactis: non uictis. Merces: præda præmiū
 Pro sanguine: pro cedibus factis. Meum est: mei offi-
 ci: Dabit sibi: assumet acquirat. Metallis: auro argēto
 electo. Hesperis: hispanis quibus præfuit & quos ui-
 cit pompeius. Gazas: diuitias. Fortuna simul coacta:
 diuitiæ simul congestæ. Dominos: uos ipsos. Prope-
 ra præcedere: festina præoccupare castra. Fecit tuas:
 fecit tui iuris.

¶ OMNIBO. Plurimaq; in sauos: Quia populi
 deos tanquā crudeles uocabant: q; uictoriā Cæ. de-
 dissent. Nunc tibi magne uides: idest cognosces qui
 nam sint ueri amici nam in foelicitate uera amicitia non dignoscitur. Foelix se nescit amari: idest nemo ue-
 ram amicitiam in foelicitate cognoscer potest: Synceræ enim fidei amici in aduersis cognoscunt. Quæsi-
 tū pacis. Cæsar ut hesperio: nunc redit ad Cæsare qui postq̄ uidit iam eos cæsos esse qui uictoriā impedire
 poterant: uidelicet senatores & principes: iussit militib⁹ suis: ut multitudini parcerent. Agmina: idest exer-
 citus reliquias. Parcendū ferro: iā abstinendū esse a pugna: & esse parcendū manibus suorū qui fatigati erāt
 diuturna pugna. Viles animas: in quib⁹ nullum momentū uictoriæ cōsisteret. Sed castra fugatos ne reuo.
 Sed metuentes Cæsar: ne se in castra fugati reciperent nocte: iussit equitib⁹: ut sine mora castra Pō. irrūpe-
 rent. Pellatq; quies nocturna pauorem: ne interposita nocte uicti sperare incipiant. Fortuna: scilicet secun-
 da. Calet: feruet. Dum conficit omnia terror: Quia terrore ipso percussis hostes fugiebāt. Ne fessis: Reddit
 rationem quare non timuit: ne fatigati milites hoc imperiū grauiter subirent quia sciebat hoc libenter esse
 facturos: quia ipsis castra hostiū diripiēda p̄misit: nō opus igitur erat hortamine. Victoria nobis. i. iam su-
 mus uictores: sed reliquū est: ut p̄mia uictoriæ q̄ratis: & castra hostium irrumpatis. Plena: integra: Superest
 pro sanguine merces. Nunc nihil restat uobis: nisi ut præmiū uictoriæ capiat. Meum est: idest ad me

pertinet mōstrare merce dem: uestrū autem est accipere. Neq; enim: nolo hoc in muneris loco ponere: sed sibi quisq; diripiat quæcunq; placuerint. Donare: idest hoc donum esse cunctis metallis: idest omni aere auro & argento. Raptūq; hesperis: idest omne aurum quod deuictis gentibus in hesperia tulerat Pompeius hoc est aurum hispanarum gentium. Præmunt: idest claudum: nam in tentoriis Pompeii orientales diuitiæ positæ sunt & occidentales: nam in hispania Sertorium debellauit: & inde magnas diuitias adduxit. Eoas gazas: nam populos orientales deuicit: qui sub imperio Tigranis: & Mithridatis fuerant. Tot regum fortuna: currite inquit in hostes quos fudistis: aut anteueniat eos: & in pte uestra raptum aurum atq; argentum iure belli oē diripiatis. Fortuna: diuitiæ. Tot regū. s. quos Pōpeius deuicit. Expectat dños. s. uos com miliones. Pharsalia. i. uictoria pharsalica.

CSVLPI. A mentes: furentes. Auriq; cupidine: auaritia quæ est habēdi cupido. siue iniuriosa appetitio alieni ut ait ad herennium Cicero. Sustineat. retinere possit. Petentes: cæsarianos. Pretiū belli: prædā. Scire uolunt quanta fuerint mercede nocentes: festinant pspicere quid ex suis sceleribus consequantur. Massæ cōgestæ in sumptus bellorum: argenti & auri cōgesti cōflatiq; in militū ornāmēta. Spoliato mūdo nam ex omnib; ciuitatib; fuerat illuc aduectū. Non implerunt mentes: non satissuerunt auaritiā cæsarianorum. Iber: in hispania & in scythia ēt populus. Tagus: hispaniæ fluuius trahens arenas aureas. Arimasus: Scythiæ populus qui certat cum gryphis gemmas & aurum custodientibus de quare diximus libro tertio. Ut quāuis. Scelus hoc: tanta cedem & imanitatē. Venisse paruo: uenditum fuisse minimo pretio cum speraret pro præmio romā diripere. Victor: miles. Desponderit: promissit. Spe: propter spem. Promissit omnia dixerit se facturū omnia scelera. Decipitur: quia maiora sperabat q̄q; maxima sit consecutus. Plæbes impia: cæsariani. Cespitē patritio intētoris & terra in qua nobiles romani dormiuer. Infandus: non nominandus. Vacuum regibus: in quo reges iacuerunt. Totis parentum: lectulis patrum quos filii parricide peremerunt. Vesana quies: inquietus somnus. Somniq; furentes: somnia furiosa. Versa ut in pectore: somniant. Inuigilat cunctis sæuum scelus: Scelerum conscientia uexantur: etiam dum dormiunt. Absente capulo: cum non habeant ensē & sint inermes. Inspirasse: inspirando emisisse. Infectum manibus: maculatum umbris. Noctem superam: tenebras nocturnas nostri coeli plenas fuisse terramentis: & malorū dæmonum & furiarū occurrib;. Exigit meritis: merito dant de crudeli uictoria pœnas.

COMNIBO. Sic milite iusso: oñdit nullam maiorem militib; adhortationē fieri posse: q̄ ut castra ipsis diripienda pmitteret: ergo nullo metu nullo periculo retineri potuerunt quin amentes auriq; cupidine cæci ferrerentur per strata cæsorum corpora. Sic: uidelicet permittendo castra diripi. Cæcos inconsideratos. Quæ fossa quis agger: quasi dicat nulla minutio tam uallata esse potest: quæ arce possit præmia uictoriæ petentes. Quanta fuerint mercede nocentes idest quanta mercede cōmiserint parricidia. Massa: Auri & argenti: massa dicitur moles quædam rudis. Congestæ: non conflata: sed solidum aurum & argentum inuenere. Spoliato mundo: idest ex omni parte orbis debellati. In sumptus bellorum: quod aurum secū attulerant: ut possent stipendia militib; soluere. Nō ipleuit: nō satiauit. Quicqd fodit iber. Ordo est: tñ putabunt milites Cæ. hoc scelus uenisse paruo. Ut p̄ quis rapiant qcqd. Iber: ppl's hispaniæ: quæ tota abundat metallis: plumbi: ferri: æris: argenti: auri: Auctōr pli. Tagus. fluuius: hispaniæ aureas trahens arenas. Extulit: scilicet euomendo aureas arenas. Arimaspus: est ppl's scythiæ unoculus: apud quē gryphes aurū & smaragdōs effodiunt & arimaspi continue dimicant aduersus eos ut aurū rapiāt: supra. Auroq; ligatas substringens arimaspe comas. Venisse: uenditū esse: Cū spe Romanæ prædæ: quæ ita eos sperare iusserat: si Pōpe. uicissent ut urbem Romā diripiendam pmitteret. Decipitur: ideo miles uidetur decipi cū Romam promissit: nunc castrorū tantūmodo diuitias diripiendas obiecerit. Capit impia plæbes: cū indignatione dicit: gregarios milites occupasse cubilia senatorum. Cespitē patritio. Vbi antea patricii uiri requieuerant. Præ

Auictis rapiant opes. sic milite iusso
Impulit amentes auriq; cupidine cæcos
Ire sup gladios supraq; cadauera patrum
Et cæcos calcar duces: q̄ fossa quis ager
Sustineat: p̄cium belli scelerūq; petentes
Sciū uolūt quāta fuerit mercede nocentes.
Inuencū quidē spoliato plurima mundo
Belloꝝ in sumptus congestæ pōdera massa
Sed nō impleuit cupientes omnia mētes.
Quicqd fodit iber. qcqd tag; expulit auri
Quodq; legit diues sumis arismapō arenis
Ut rapiant. paruo scel; hoc uēisse putabūt
Cum sibi tarpeias uictor desponderit arces
Cum spe romanæ pmiserit omnia prædæ
Decipit quod castra rapit. capit impia plæbes
Cespitē patritio somnos uacuūq; cubile
Regibus. infandus miles p̄mit inq; parentū
Inq; toris fratrū posuerunt mēbra nocentes:
Quos agitat uesana quies somniq; furentes
Thesalicā miserū uersant in pectorē pugna:
Inuigilat cunctis sæuum scel;. armaq; tota
Mēte agitāt capuloq; man; absēte mouent
Ingemuisse putes cāpos terramq; nocentē
Inspirasse animas. infectumq; aera totū
Manibus & supam stygia formidine noctē
Exigit a meritis tristes uictoria pœnas

mit. f. corpore suo. Vacuum: regibus occisis. Inque parentum: filii et in cubilibus parentum: parentes filiorum & fratres fratrum iacuerunt: quos antea in pugna occiderant. Quos agit: Hi soli inquit uidebant scelera quae perpetrarent. Soniq; furentes: Eumenides et dormientibus obuersabunt: ut gete illam plenam turbationis agitent. Vesana: plena insania. Agitat: turbat. Inuigilat saeuum scelus: Obuersat an oculos eorum. Agitant: idest cogitant arma. Capuloq; manus: & dormientium manus mouebant: tanquam pugnantium. Capulo: ense pars per toto. Putas: idest putare quisq; posset. Inspirasse: emisisse. Superam: idest nocte quae in hemisperio nostro est. Stygia formidine: idest stygiis umbris. Exigit a meritis: haec ea erat quae uictoria ipsa poenas sumebat a uictoribus: nam quae impia fuerat: id agitata furis. A meritis. i. qui poenas meruerant occidendo: alii patres: alii fratres.

Sibilaq; & flamas infert sopor umbra pempti
 Cuius adest. sua quaeq; premit terroris imago.
 Ille senum multis iuuenum uidet ille figuras.
 Huc agitant totis frona cadauera somnis
 Pectore in hoc pater est omnes in caesare menses
 Haud alios nodum scythica purgat in ara
 Eumenidum uidit uultu pelopeius horestes
 Nec magis attonitos animam sensere tumultu
 Quam uere pethe aut quam discisset agauae
 Hunc omnes gladii quos aut pharsalia uidit
 Aut ultrix uisura dies stringente senatu
 Illa nocte premit huc infera monstra flagellant
 Et quantum misero poene mens conscia donat
 Quod stygia quod manes infestaq; tartara sonis
 Pompeio uiuente uidet tamen omnia passo
 Postquam clara dies pharsalia dana retexit
 Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
 Haerentes oculos cernit propulsa cruor
 Flumina & excelsos cumulis aquatim colles
 Corpora sidentes in tabe spectat acruos
 Et magni numerat populos epulisq; parat
 Ille locus uultus ex quo faciesq; iacentum
 Agnoscat iuuat amathiam non cerne terra.

¶ SVLPI. Sibilaq; & flamas infert sopor: offeruntur eis furiae cuni facibus & sibilantibus comis uiperis quales patricidis occurrunt. Adest: occurrit mentibus. Sua imago: scelus quod fecerat. Ille: aliquis distributio est. Totis somnis: quoad dormit. Omnes in caesare manes: Caesari uero omnium imagines scelerum occurrabant. Horestes: Agamennonis filius & pelopis nepos matre occisa a furis agitabatur. Sed quum apud Tauricam regionem uenisset: ibi quibusdam sacris ab Iphigenia sorore purificatus in bonam rediit mentem. Tumultus attonitos: perturbationes insanas. Pentheus: bacchi contemptor ira numinis in furorem uersus est ut diximus supra. Agauen: penthei matrem quae furore concita filium aprum esse existimans ipsum dilacerauit. Descisset: a recta mente discessisset hoc est insanisset. Hunc: caesarem. Dies ultrix: quum ipse occidetur in senatu. Senatu stringente: immittentibus senatoribus coniuratis qui eum sunt occisuri. Monstra flagellant: furiae uerberant. Mens conscia: dira conscientia. Quantum poena: perfecto multum. Stygia: infernum. Uide te Pompeio: nam eo mortuo maioribus terricula mentis uexabitur. Tamen omnia passo: sed eum fuerit ita nocte uexatus mane occisorum est spectaculo delectatus. crudelitatis igitur accusat. Retexit: manifesta uit & aperuit eadem: Nulla facies: nullus deformis aspectus. Oculos: caesaris. Haerentes: affixos. Propulsa: impulsu & aucta. Cumulis: congerie sua. Depressos in tabem: mersos insaniam. Numerat: tanquam numerando prospicit. Epulisq; paratur: Illic inquit discubuit unde posset peremptos prospectare & agnoscere. Terram quae erat cadaueribus tecta.

¶ OMNIBO. Sibila: eum enidum murmura. Flamas: scilicet ipsarum eumenidum: quae inferre uidebantur faces cum sibilis. Umbra: idest anima cuius quem occiderat ante oculos errabat eorum. Sua quaeq; premit. unicuique imago terroris ante oculos uagabatur. Ille senum: sicut occiderat: alii senes: alii iuuenes ita in oculis erant dormientium. Totis somnis: Tota nocte. Omnes in Caesare manes: Vtpote auctorem malorum omnium. Haud alios: per similitudinem ostendit quomodo tota nocte agitati sunt dormientes milites: non aliter inquit: quam cum furorem bacchus in aliquem imittit: aut Horestes cum occisa matre in insaniam uersus est. Nam pentheus postquam a suis moenibus Bacchi sacrificia relegauit: misit satellites suos: ut illum abigerent: qui cum non redirent: ipse perfectus est. Tunc furorem Agauae matri: & Authonae materterae immisit Bacchus: ut crederent: ipsum pentheum esse aprum: aut uitulum: & insectae thyr sis tandem eum occiderunt: Mater uero eius Agauae per mediam turbam ouas filii caput gestabat. Nodum purgat in ara Quia ad aram uenerat Dianae ubi tandem purgatus est in taurica regione scythiae cuius antistes erat soror iphigenia: quae imolata fuerat Dianae: in cuius locum Diana ceruam subiecerat. Horestes pelopeius: idest originem a pelope ducens: nam pelops genuit atreum thystem & philistenum patrem Agamennonis & melenai ex agamennone natus est horestes. Sensere: a libero patre. Cum fureret pen. scilicet contra deum: & eum a finibus suis abigeret. Aut ultrix uisura dies: gladii oberrabant oculis ipsius Caesaris: quos deinde passus est in senatu cum occisus est: & confossis tribus & uiginti uulneribus. Stringente senatu. f. coniuratione Brutus Heu quantum poenae: Supius ratione attulit cum clade illam aequiori animo ferre debebat pompe. nunc autem casus affert cur inferior sit Caesar: cum in mentem uenerit: cum tantorum malorum causa auctor extiterit. Heu: commiseratis est interiectio Misero. f. ca. Mens conscia. f. tot admissorum scelerum & caedum: quas pauloante milites perpetrarent ipso concitante. Donat: affert. Stygia. i. inferos: nam quo postea descensurus erat. Manes: scilicet Caesorum animas

quæ dormienti obseruabant. Pōpeio uiuente. id enim erat quod cæsare dolore maiori afficeret. Oia passio: Quauis tota nocte p̄pessus esset Cæ. mala oia p̄dicta: magna animi p̄turbatione cogitando quæ ipse mala p̄petrauerat: tñ cum lux facta esset præ lætitia oculos a pharsalia remouere nō poterat: q̄ aduersarios p̄stratos uideret. Retexit: apuit. Nulla loci faties: Quātūlibet execrabilis esse deformitas loci. multitudine cæsorū: tñ oculos a thessalia nō reuocabat. Reuocat: remouet. Feralibus: ubi feralia scelera cōmissa fuerunt. Cernit p. cruore: Vidit flumina multitudine cædiū inflata: q̄a tantus erat cæsorū cruor effusus: ut ipsa ēt flumina crescerent. Excelsos colles. uidet ēt stragē & struem corporū adeo sublimem: Vt comparari posset montibus. Sidentes: positos. Et magni numerat. p. & numerando lætabat. Epulisq; parat ille locus: ut quasi spectaculum ante oculos h̄ret cæsorū militū: dum epularet: Vultus faciesq; Aliquid inter se differūt: nā facies p̄prie est naturalis cuiusq; habitus: Vultus at̄ est qui p̄ uoluntate mutat & fingit. Iuuat: scilicet Cæsare. Nō cernere terrā: q̄ operta esset strage cæsorū. Cæsar at̄ cū cæia cadauera perlustraret: fert̄ hæc dixisse græce. Hoc uoluerūt huc me necessitatis adduxerūt: ut. C. Cæsar maximus confectis bellis: si exercit⁹ dimissem condemnatus utiq; forem. Plutar.

CSVLPI. Lustrare: circūspicere. Sub clade. sub cadaueribus. Cernit fortunā superosq; suos. agnoscit felicitatem & deos p̄pitios. Scelerum spectacula p̄dat: non fruat̄ uoluptate spectandi: Inuidet miseris: nō cōburit nō sepelit & est uetus uerbi cōstructio cuius meminit Diomedes. Ingerit æmathiam: hypallage id est immittit aerem pestiferū in æmathiam: qui ex cadauerum corruptione inficiebat. Non illū: Non est inquit motus exemplo hannibalis qui q̄q̄ seuisima? Pauli tñ æmilii corpus & M. Marcelli honorificentissime sepe liuit ut Liuius & Silius tradunt. Humator penus: hannibal sepultor. Cōsulis: Pauli æmilii qui cecidit in pugna cānensi. Cānæ uicus in apulia. Succense: corulcātes pyra. Lampade libyca: igne hannibalis aphyricani. Hoīum ritus humanitatē sepeliendi nā non sepelire ferū est & immane. Meminit esse ciues suos: quos maiori odio habebat q̄ hannibal hostes. Non singula busta: non ut cuiq; suum rogū constituas Sed unū in gētem oībus. Discretos: sep̄atos. Interpositis: sed continuis: Aut generi: aut si uis pōpeium maiori dolor afficere congestas thessaliæ siluas incende ut flammæ ex equore possit aspicere. Robore ætheo: lignis æthæ montis. Nil agis hac ira: Vane crudelitatis improbatio: q̄a nihil odis p̄ficiat. Tabes corruptio. Soluat in terrā uertat. An rogos: an ignis in cinerem. Placido natura receptat cuncta sinu: oia enim quæ natura cōposuit in sua elementa dissoluit Finē sui: dissolutionē Sibi: naturæ. Vret quū terris: Vret qñ oia elementa uno igne ardebunt idq; ea pythagoræ snia dixit: qui apud Ouidium ait: Esse quoq; in fatis reminiscit̄ affore tellus. Quo mare quo tellus correptaq; regia cœli Ardeat. Plato quoq; in Tymo. & Cicero in natura deorum docet Certa temporum reuolutione ex incremento contrariorum elemētorum & incendia & diluua fieri. Communis rogos: generale incendiū. Quo cunq; tuam: Quo iuerit anima tua uadit nunc horum quibus uerbis indicat eum non deum esse ut uulgo putabatur. In auras. ad spiritum rettulit quid eos repetit.

COMNIBO. Sub clade. i. latentes sub cæde: nā cladē p̄ cæde posuit: Fortunā: scilicet suā secūdā. Superosq; suos: id est p̄pitios: nam ex eo q̄ tantam cladē ipse cum militibus suis p̄petrauerat: intelligebat deos sibi propitios esse. Ac ne leta. f. Et tantam ex cæde lætitiā capiebat: q̄ nec cæsorū quidem corpora sepeliri permittebat ut diutius oculos pasceret. Miseris. f. occisis: Inuidet igne rogi: Notanda est hæc constructio: inuideo tibi hac re: quæ rarissima est: & nusquam memini legē: nisi apud Lucanum: nam usitatum est inuideo tibi hanc rem. Cœloq; nocenti: id est infecto: nam tum demum nocens est cœlum cum infectus est aer. Non illum p̄cenus: Immanior inquit est & crudelior Cæsar quam hannibal: nam nostris consulibus sepulturam non negauit: quod nunc ciuibus suis non fecit. Humator: sepultor. Consulis: uel pauli æmilii apud Cannas trucidati: cuius corpus diu quæsitum quantum in ipso sepulturæ mandauit. Aut certe Marcum Marcellum consulem dicit: qui dux in brutis: dum auidius p̄cenorū conatus inuestigaret. dum consilia sperneret: occisus est: cuius corpus legitimo iure Hannibal extulit & p̄ unico sagulo: & corona etiam donatum laurea rogo superimposuit. Lampade: quia omnia corpora Romanorū cæsa apud cannas secundum Liuium: quæ quinquaginta milia fuisse dicuntur: iussit comburi: & sepulturæ omnia man

Et iustrat̄ oculis campos sub clade latentes
 Fortunā superosq; suos i sanguine cernit
 Ac ne leta furēs scelery spectacula p̄dat
 Inuidet igne rogi miseris cœloq; nocenti
 Ingerit æmathiā: nō illū p̄cenus humator
 Cōsulis: & libyca succensæ lampade cānæ
 Compellūt: hominū ritus ut seruet i hostē
 Sed meminit nō dum satiata cedibus ira
 Ciues esse suos: petimus non singula busta
 Discretosq; rogos: unū da gentibus ignem
 Nō interpositis orantur corpora flāmīs
 Aut genri si p̄cena iuuat: nem⁹ extrue p̄idi
 Erige cōgetas ætheo robof siluas:
 Thessalicā ut uideat pōpei⁹ ab æquo flāmā
 Nil agis hac ira tabes ne cadauera soluat
 An rogos haud refert: placido natura f̄cep
 Cūcta sinu: sinēq; sui sibi corpora debēt (tat
 Hos cæsar populos si nūc non iusserit ignis
 Vret cū terris uret cū gurgite ponti
 Cōmūis mūdo sup est rogos ossibus astra.
 Misturus: quocūq; tuam fortuna uocabit.
 Hæ quoq; eūt animæ: nō altius ibis in auras

dari. Ritus: id est mores: nã mōs est nō inuidere sepulturã hosti. Sed meminit nōndũ: Bis intelligit nōndũ: quia nōndũ expleta erat ira Cæ. ideo oblitus erat ciues suos esse. Petimus non singula busta: sub persona sui inducit loqui eos qui cæsi fuerant: & sepultura phibiti: quasi ipsi ita loquant: nō est magnum qd petimus o Cæ. nam si id peteremus ut singuli singulo rogo comburerent: fortasse laboriosius tibi uideret. At uero ut oium nostrũ corpora uno rogo extructo cōburant: petimus. Bustũ dñ qñ cōbustũ: & pprie dñ cadauer cum est cōbustum. Discretos. separatos. Gentibus. s. occisis. Nō interpositis. i. separatis: sed in unum comburã tur. Aut generi si pœ. iu. aut si facis hoc ut maiorẽ dolorẽ pōpeio cōmoueas: lube oēs cæfos in excelsum ca cumen pindi. aut cethæ montis efferti: & ibi oēs comburi: ut ex ipso mari per quod nauigat Pō. flamma uideri possit: hoc. n. pacto Pōpeii dolorẽ augebis. Extrue. s. in unã cōgeriẽ. Pindi: montis thessalia: p magnũ ad arcton macedonũ ptem habet (ut ait Strabo) ad occasum at pebos hoies metanastas. i. nugatores conti net ad meridiẽ uero dolopas. Nil agis hac ira: qd iratus nolis cæfos sepeliri. nã si rogos unus humano labo re structus nō cōburet eos: certe extrema illa flãma quas ois mūdus igne peribit cōburent & te inuito. Ta bes an rogos. h. refert: & nihil refert: an sua ipsorũ cadauera corruptione soluant: an dimittant solui in cine res: Placido natura recepta cuncta sinu: naturale est ut quicqd nascit̃ et soluat: & oẽ cōpositũ in sua princi pia pueniat. Hos cæsar pplõs: si nō nũc: certe tunc cōburent cũ ignis oia corripet in extremo die. Vret. s. ignis. Nã et philosophi uolũt naturali qdã rōne fore ut ois mūdus ignescat: sicut Cic. dicit: Astra qã ignis ille terrena oia & cælestia cōsumet. Quocũq: ad qẽcũq: exitiũ ueniat anima: tua memen to et horũ animas uenturas: nã & tu moriturus es. Nō altius ibis: tametsi assentatores dicturi sint animã tuã in cælũ ascẽdisse: & cōuersam esse in sydus cæleste: ut Vir. Ecce dionei pcessit cæsaris astrum. Altius: q̃ horum animã.

Nō melior loco stygia sub nocte iacebis.
 Libera fortuna mors est: capit oia tellus
 Quæ genuit: cælo tegit qui nō hēt urnã.
 Tũ cui dāt pœnas ihumato funerẽ gentes?
 Quid fugis hãc cladẽ qd olẽtes dseris agros?
 Has trahe cæsar aq̃s: uis si potes uter cælo:
 Sed tibi tabentes populi pharsalia rura
 Eripiunt: cãposq; tenet uictor fugato.
 Nō solũ hæmonii funesta ad pabula belli
 Bistonii uenerẽ lupi. tabemq; cruentã
 Cedis odorati pholoen liqueẽ leones.
 Tunc uis latebras: obsceni tecta domosq;
 Deseruerẽ canes: & quicquid nar sagaci
 Aera nō sanũ motumq; cadauerẽ sensit.
 Iamq; diu uolucres ciuilia castra secutæ
 Cõueniũt: uos quæ nilo mutar soletis
 Threicias hyemes ad mollẽ segniũ austrũ
 Istis aues: nunq̃ tanto se uultur cœlum

uoluerit: faciet. Capit oia tellus: nã ex terra oia nascunt: & in terrã redeũt. Cælo tegit: nã cœlũ: est sepultu ra oium. Vrnã. i. sepulturã. Tu cui dant pœnas: pgit poeta oñdere qd cœperat. s. Cæsarẽ ipsum: quãuis ui ctorem: tñ in deteriori cõditione esse: q̃ Pōpeiu: nã ipse q iussit Cæsarũ corpora in sepulta iacere: fugat a mortuis: has. n. dat pœnas qd tetrũ odorẽ corũ sustinere nō pōt sed fugere cogit. Inhumato funere: nō. n. genus pœnæ est qd eos sepeliri phibes. Has trahe Cæsar aquas: p̃siste inqt in æmathia si potes sed nō po teris: nã ab his quos occidisti fugaberis: cũ uiui te fugare nequerint. Trahe: bibe. Has aquas: q̃ in æmathia nascunt. Cælo: aere. Tabetes: corrupti. Nō solũ æmonii: nũc cõmiseratõe utiẽ oñdens id Cæsaris imanita te scẽ esse: ut Cæsarũ corpora a lupis: lonib: aliisq; feris: & alitib: dilaniarent & esse facta alimenta ferarũ & est indignatio contra Cæsarẽ: quãuis sit & cõmiseratio Cæsarũ. Quæ: p sed. Leones odorati: p odorise cis: q odorẽ sequũt Bistonii. i. thraces. Ad pabula. i. a cumulos. pholoen: mortẽ arcadiæ: Latebras: nã e cu bilibus suis urũ ad cadauera dilanianda uenerũt. Et quicqd nare sagaci: idest omne genus ferrarum quod sa gacitatẽ narium habet ad hæc pabula concurrerunt. Sagaci: odorifeca. unde sagaces canes dicunt odorise ci. Nō sanum: idest infectum. Motum. i. turbatum. Vos quæ nilo: o grues: inquit: quæ thraciam mutare so letis ægypto: quia strimonem fluuium thraciæ superueniente hyeme deseritis. & in ægyptum melioris au ræ transitum facitis: hoc tempore tardiores in ægyptum transitis: detentæ uidelicet illecebris cadauerum

¶ SVLPI. Stygia sub nocte: in iferno quo migrãt animã. Meliore loco: circulo ameniore. Libera fortu na mors est: mortui inquit nō sunt fortunæ iniuriæq; subiecti. Capit oia: suscipit & cõtine: nã in terram re deunt. Qui nō habet urnã: insepultus. Tum præte rea. & est acris increpatio. Cui: ad cuius uoluptatem. Funere inhumato: cadaueribus insepultis. Hãc cladẽ spectaculũ huius cladis. Olentes: fetentes. Trahe: bi be qm infecte sunt sanguine. Hoc cælo: qd corruptũ iam est & pestiferũ. Tabentes: marcentes & q corrum punt: Eripiunt rura: fugat te. Ad pabulũ: ad deuoran da cadauera. Bistonii: threicii a bistone rege. Odo ra: qui odorauerunt: estq; participiũ a deponente odo ror. Estq; pprie odorat: qui accipit aliunde odorem. Odorus uero qd per se odorem emittit ut rosa. Pho loẽ: montẽ thessalia. Latebras lustra. Obsceni: turpes ppter uomitũ ex crapulis. Et q̃cqd nare sagaci: ois fe ra odorifeca. Non sanũ: corruptũ odore cadauerum. Secutæ: alebant enim cadauerib: equorum. Vosq;: Grues quæ e bistonina palude in thracia frigidiori ad repentẽ reuolãt nilũ. Ad austrũ mollẽ ad regiõalẽ au stralẽ q̃ metior ẽ: nã thracia ad meridiẽ hēt ægyptũ.

¶ OMNIBO. Non meliore loco. s. quã illi iacebũt Stygia nocte: stygem transibis: sicut alii & fortasse p fundius: quia malorum oium cã fuisti. Libera fortuna mors est: nō. n. mors fortunæ subiacet: sed q̃cũq; ipsa

Mutari soletis. t. h. sunt. n. quaedam aues quae aeris temperie amant: sicut hirundines: & grues. Threicias hyemes. i. hybernum tps thraciae. Ad mollem austrum. i. aegyptum: nam per uentum significauit regionem est. n. auster uentus meridionalis: ubi sita est aegyptus Nunquam se uulture. i. nunquam antea uisi sunt tot uulturum greges: nam uultur auis est carnis humanis uescens.

CSVI. PL. Induit se uulture: a uulturibus fuit frequentatum qui ut plinius scribit triduo cadauera futura praenuntium. Plures pennae praeserunt aera: plures uolucres uolauerunt. Roribus sanguineis: in spersione cruoris. Victoris: caesari. Tabes: sanies. Lassus: defatigatus. Unguibus: bene unguibus. Sunt. n. proprie ungues omnium animalium hinc digitos: Ungula uero eorum quae hinc aut solidos aut bifidos pedes. Membra: humana quae rapuerat. Sic quoque: et ferarum & uolucrum descriptione atque rapina. Non peruenit ad ossa: quia multa corpora integra remanserunt. Abit in feras: conuertit se in carnem ferarum quae illa carne alebantur. Fastidita: neglecta a feris & auibus: Sol: desiccando. Nymphae: putrefaciendo molliendo. Dies: tempus consumendo. Resoluta: corrupta. Thessalia: Thessalia quoque detestatur & eam deplorat poeta. Crimine: culpa tua. Te unam: solam & praecipuam. Fatis necessariis euentis. Quod sufficit aeuum: Quae aetas inquit est satis ad tanti damni memoriam abolendam. Quae seges: profecto nulla frumenti herba. Non decolor: non sanguinei coloris & pallidi. Herbarum enim radices arborum satiatae sanguine aut uini fece rubicunda purpureos fructus producant. Sic persica & auellanas purpureas fieri docet palladius. Quo uomere: nam quicumque te arabit cineres eruet romanorum & umbras uexabit. Ante nouam hoc est ante hic iterum praescribitur. dixitque hoc pro octauio & Antonio qui aduersus brutum & Cassium non multo post illic Marte cruentissimo pugnauerunt. Secundo sceleri: secundo praesidio ciuili. Omnia maiorum Quauis inquit omnes cineres omniaque ossa mortuorum quae in toto sunt orbe in unum cumulentur: maior tamen copia erit in Thessalia. Licebit: quauis: ut apud Horatium. Sis pecore & multa diue cellure licebit. Busta: loca in quibus combusta sunt. Stantes: integros. Vertamus: eruamus. Uetusta radice: antiqua caprifico dissoluti aperti sunt. Martialis Marmore messale findit caprificus. Urnas: in quibus cineres ossaque sunt. Victis compagibus: dissolutis coniunctionibus. Sulcis: in sulcis. Dentibus ruricolis: dentatis instrumentis quibus coluntur rura:

COMNIBO. Induit: impleuit. Pennae. i. aues. ps pro toto. Omnisque cruenta. Et in arboribus sidentes aues frustra cadauerum rostro gestabant: e quibus cruor effusus arbores cruentabat. Roribus. i. guttis. Saepes super uultus hoc et saepius contingit: ut membra cadauerum quae de rostro auium caderent: in caput caesaris & militum suorum ruerent & nonnunquam etiam signa cruentarent. Tabes: quae iam cruor esse desierat. Omnis populus. i. integra corpora multitudinis caesae non sunt omnia corrupta: sed pars eorum in alituum & ferarum nutrimenta transiit. Ad ossa. i. ad corruptionem. Quae: pro se. Inferas: in nutrimenta ferarum. Non intima. c. u. & aues iam satiatae usque ad fastidium parum admodum gustabant: reliquam uero partem relinquebant intactam. Sol. i. calor solis & longitudo temporis in cinerem conuertit. Dies: tempus nam dies saepe generis tempus significat. Thessalia infelix: nunc inuehit in ipsam aemathiam: hanc omni supplicio dii irati damnarunt ea omnia caesorum corpora sustineret: & resoluta corpora ipsam macularent: ut ibi nihil nasci posset non cruore secedatum: hoc inquit tibi magno aliquo scelere contigit ut una potissimum idonea habereris: in qua tot caedes committerentur. Nam etsi diu aeuum durabit: tamen nulla uetustas hanc tibi maculam abolere poterit. Quod sufficit aeuum. i. quae tanta seculorum longitudo esse potuerit. ut obliuioni tradatur hoc nefas quod in commissum est: quasi dicat nulla. Immemor: quae obliuionem inducit. Demet damna: ne his damnis uitupereris ab omnibus. Decolor. i. deformis: & quae redolet cruorem caesorum. Uolabis: quocumque uomere uersata fueris semper uobis ossa semipulta feriet: ita ut manes eorum quodammodo laedantur ab agricolis. Ante nouam uenient: id est ante quam obliteretur prima caedes in te facta. Thessalia Altera caedes superueniet belli ciuilibis. Octauius enim & Antonius ab una parte: & Brutus & Cassius ex altera bella ciuilia renouabunt. Scelerique secundo: uix primus hic cruor siccatus erit: cum nouus iterum fundetur. Omnia maiorum: di-

Induit: aut plures praeserunt aera pena:
Omne nemus misit uolucres omnisque cruenta
Alite sanguineis stillauit roribus arbor.
Saepes super uultus uictoris ipsa signa
Aut cruor aut alto defluxit ab aetheris tabes.
Membraque deiecit iam lassus unguibus ales
Sic quoque non omnis populus peruenit ad ossa
Inque terras disceptus abit non intima curant
Uiscera nec totas auidae sorberent medullas
Degustatque artus. lacinae pars maxima turbata
Fastidita iacet. quae sol nymphaeque diesque
Logior aemathus resolutam miscuit aruis.
Thessalia infelix quo tanto crimine tellus
Laxasti supos ut te tot mortibus unam
Tot scelerum fatibus praemerent quod sufficit aeuum
Immemor ut donet belli tibi damna uetustas
Quae seges in secula surget non decolor herba
Quo non romanos uolabis uomere manes.
Ante nouam uenient acies scelerique secundo
Praestabis non dum siccos hoc sanguine campos.
Omnia maiorum uertamus busta licebit
Et stantes tumulos & qui radice uetusta
Effudere suas uictis compagibus urnas
Plus cinerum hemoniae sulcis telluris aratri
Pluraque ruriculis feriunt dentibus ossa

est enim non unius aut alterius ciuitatis populos iacere in sepultos sed tot romanorum milia: quot nusquam sepulta iacent. Nec si inquit omnia romanorum sepulchra euellantur: & eorum quae in his condita sunt eruantur: numerum aequare poterunt eorum qui in thessalia iacent ordo tendit usque ad eum locum: tamen plus cinerum aratur: suppletur enim. Licebit: quauis. Vertanius. idest euertamus. Stantes tumulos: sepulchra quae nondum uetustate corruerunt. Et: scilicet euertamus ea busta quae iam ruere coeperint innatis radicibus caprifici: huius enim arbusculae radices coagmēta lapidum maxime dissoluunt Iuue. Haesuri saxis cinerum custodibus: ad quae discutienda ualent sterilis mala robora fici: & Mar. Matmora messalae findit caprificus. Effundere: aperuerunt. Victis con. solutis iuncturis. Radice. u. scilicet caprifici. Ruricolis. d. dens ruricola nil aliud est: quam dens uomeris.

Nullus ab aemathio religasset littoꝝ fune
 Nauita: nec terrā quā mouisset arator
 Romani bustum populi. fugerētq; coloni
 Umbras: cāpos: gregibus dumeta carerēt
 Nullusq; auderet pecori pmittere pastor
 Velle surgentē de nostris ossibus herbā:
 Ac uelut impatiēs hoīum uel solis iniqui
 Limite: uel glacie: nuda atq; ignota iacerēs:
 Si nō prima nefas belli sed sola tulisses.
 Osupi liceat terras odisse nocētes
 Quid totū p̄mitis qd totū absoluitis orbē
 Hesperiae clades: & flebilis unda pachini:
 Et mutina: & leucas pueros fecerit philippos

ris culpa: nam unus locus alterum leuat. Hesperiae: hispanae & itala. Pachini: montis in Sicilia apud quem Augustus & M. Agrippa Sextum pompeii filium naualis praelio superauit. Et mutina: apud quam uictus est M. Antonius ab augusto ubi & Consules Pansa & Hircius ceciderunt. Leucas. Hoc dicit propter praedium nauale quod in sinu ambrocio gessit Augustus in Antonium & Cleopatram. Puros: quasi innocentes & romano cruore immaculatos & inexecrabiles. Philippos: Poeta ut etiam supradiximus pharsalos campos intelligit: quamquam Plinius philippos in thracia esse ostendit.

COMNIBO. Nullus ab aemathio sensus est: adeo detestabilis fuisset aemathia: si nunquam alibi gesta fuissent bella ciuilia quae nemo ibi habitaret: nemo sereret: nemo araret: sed esset omnino destituta ab humano cultu. non aliter: quam torrista: aut frigida zona: sed quia alibi etiam gesta sunt bella: ideo non adiudicata est nocēs. Ordo usque ad eum locum. si nō prima nefas belli. Terram: appositio: Bustum populi. roma. Quia sepulchrum uere romani populi appellari potest. Dumeta: proprie sunt loca spinosa & arida: ubi pascere solent greges. Vellere: pascere herbam. Nuda: spoliata fructu. Ignota. s. gentibus: quia nemo habitaret. Limite solis iniqui. i. torridae zonae. Vel glacie: idest frigidae zone: quemadmodum hic nemo habitare potest propter nimium calorem: illic propter nimium frigus: ita & hic nemo habitaret: si tu fuisses nō prima: sed sola. Terras odisse nocentes: ubi tantus romanorum cruor effusus est sed nūc non licet: quia non uno loco tantum: sed in multis regionibus romanorum sanguis sparsus est: quia quicquid multis peccatur inultum est. Premittis damnatis: & damnando totum orbem absoluitis. Hesperiae clades: haec omnia loca ubi fusus est romanorum cruor fecerunt: ut aemathia uideretur esse absoluenda. Hesperiae clades propter Gn. pom. quem una cum exercitu suo caesar in Hispania deleuit. Flebilis unda pachini: ubi Agrippa auspiciis Augusti caesaris Sextum pom. magni pom. filium deuicit. Et mutina: ubi Augustus Hircius & pansa uicerunt. M. Antonium multisq; occisis consules lethali uulnere sauciati sunt. Et leucas: promontorium Epiri: ubi Octavius Antonium & Cleopatram bello nauali deuicit ubi multa milia romanorum perierunt.

FINIS LIBRI SEPTIMI. SEQUITUR LIBER OCTAVVS.

Am sup herculeas: Pompeius ita tenuis & nudus ut inquiretes hostes plane lateret larissam transgressus ut ad tempe puenit se in ora pternes sitibudus e fluuio haudit. Inde exurgens p tempe gressus est quousq; ad mare puenit ut tradit plutarchus. nauēq; fluuiale uel ut Appianus ait frumentaria cōscendit saepe ut dicebat quares tantū se opinione scelisse: ut a quo genere hoium uictoria speraret ab eo initio fugae facto pene pditus uideretur. Poeta igitur qbus flexibus: qua trepidatione quo dolore pudoreq; fugerit & nauim cōscenderit narrat. Est aut ordo iam magnus petens dispendia deserta siluae hemoniae. Super fauces herculeas transuallem & aditum quē hercules discissis ossa & olimpo montibus fecit: & exitum pneo fluuio dedit ut exhauriret aquis thessalia: ut meminit Diodorus: & Seneca i hercule furente ait. Scissa quū uasto impetu patuere tēpe: pectore impulsus tuo. huc mons & illuc cecidit & rupto agere. Noua cucurrit thessallus torrens uia. Tempe: uallem de qua diximus libro sexto. Dispendia deserta: damna itineris & circuitus uiae deserta. Hemoniae silua: thessalici nemoris & ipsorum tempe. Agēs cornipedem exhaustū: impellens equū fessum. Stimulisq; negantē: idest qui iētus calcaribus nō pmoueret. Incerta fugae uestigia turba: non it recto itinere: sed confundit & flectit ne possit p uestigia deprēdi: & ut qui psequitur reddantur incerti. Implicitas errore: confusas circuitionibus. Fragorem nemorū: sonitum arborū ex aura. Comitum: nā corū strepitū terrebat. Qui serit: qui strepitus resonat & percellit. Trepidū lateriq; timentē examinat: pterret ipm nō modo a tergo sed a latere metuentem. Quāuis summo de culmine: quāuis inquit a scelicitate corruerit tñ scit magno pretio suā mortem a caesare expetiri: & nō minori quā ipse mortē Caesaris emeret. Pretium sui sanguinis: pretium quod daret interemptori suo. Nondū esse uile: sed maximū. Memor: fati: pristinam fortunā considerans. Adhuc: in tanta calamitate. Iugulū tantae mercedis: uitam tanti pretii. Pro ceruice auulsa: pro capite: quod collo sustentat. Deserta sequentem: quāuis p deserta & occulta fugeret: ei? tñ dedecus & calamitas latere non poterit quia ab omnibus noscebatur.

Am sup herculeas fauces nemorosaq; tēpe: hic liber octauus hāc cōtinet primū quidē pō. pfectionem in insulā Lesbō ubi cornelia deposuerat: deinde concionē pō. habitā in Cilicia ubi pars maior senatus cōuenerat: cuius sententia erat ut se cōferret in parthiā: & parthorū regū uires res extollens contra Caesare concitaret. Huic sententiae aduersatus est lentulus: & orationē habuit romano cōsule dignā: & in sniam eius senatuscōsultū factū ē: ut se in aegyptū reciperet. Deinde ēt narraē quō Pompeius postq; in aegyptū uenit iubēte ptolemaeo pfluuio photini & Achillae obrucatus est postremo cōtinēt sepulchrū pom. cuius cadauer Codrus inuentū rogo supimposuit ac sepulturae mādauit. lam sup: describit quō Pompeius postq; a thessalia discessit fugiens metuebat strepitū oēm: sciebat. n. mortem suā a Caesare plurimū desiderari. Ordo est usq; ad eū locū magnus agens. Sup herculeas fauces. i. p fauces olympi mōtis & ossa. nam Hercules cum uenisset in Thessaliam: & uideret montibus circūdatam uallem ingentem quae aquam surgentem cōtineret: adeo ut lacū fecisse uideret: cognouit si locus undis euacuat? esset maximā ubi fertilitatem futurā: itaq; discidit olympū ab ossa atq; effusa aqua est: & inde diuersa flumina deriuata: quorū nomina superius descripsit: qua parte igitur Herculem olympum ab ossa discidit: hanc fauces Hercules appellat. Nemorosaq; tempe: ephexegesis est eius quod dixit fauces herculeas. Nam tempe sunt inter ossam & olympum amoenissima: quinq; milium longitudine: & ferme sex latitudine: attolentibus se utriq; leniter conuexis iugis: & inter labente pneo nemorosam conuallem. Pl. latini. tribus tantum casibus plurali utuntur. nominatiuo accusatiuo uocatiuo. Sed a graecis uariatur τῶν τε τῶν τε τῶν τε. per crassum

C. Io. Sulpitii argumentum in lucani librū octauum.

Ctauo i lesbō fugiēs p deuia magn?

o Nauigat & coniux lachrimādo abducta relinquit.

Deflētē populū: pperās tū nauta monetur

Tēdat ut ad cilices: ubi sext? turba ducūq;

Decernūt quo sit dux cōfugiturus atroxq;

Aegyptus legit: uenientem regia pdit:

Coniugeq; & nato corā cōfodit achillas:

Ambulū codros truncū clam texit arena.

M. Annei Lucani pharsaliae liber octauus

Am super herculeas fauces nemoro

i saq; tempe.

Hemōia deserta petēs dispēdia siluae

Cornipedē exhaustū cursu stūlisq; negatē

Magnus agēs incerta fugae uestigia turbat

Implicitasq; errore uias: pauet ille fragorē

Motoꝝ uentis nemorū comitūq; suorū.

Qui post terga rēdit: tēpidū lateriq; timentē

Exanimat. quīs summo de culmine lapsus.

Nōdum uile sui ptiū scit sanguinis esse

Seq; memor fati tātae mercedis habere

Credit adhuc iugulū: quantū p caesaris ipse

Auulsa ceruice daret: deserta sequentē

quia littera nō feruatur. Dispendia: id est uastas longitudines. Aemonia siluæ: ea. n. silua. Thessalia magna est & longa. Cornipede: equū. Exhaustum: defectū cursu. Stimulisq; negātem: quia iam supposita calcaria sentire nō uidebatur pre nimia lassitudine. Incerta fugæ uestigia turbat: hoc oīo faciebat Pom. ne sequeretur uestigia sua: & ipm deprehēderent: nūc huc: nunc illuc circūagebat equū. Implicitas erro: ui. ut errorem sequentibus iniiceret. Pauet ille fra. strepitū omnem: etiam comitū suorū. Qui. f. fragor. Redit. i. sequit̄ Pom. Lateriq; timentē. i. saluti suæ ne a latere aliquis inuaderet. Quāuis sūmo de cul. quāuis inquit aduersa fortuna illum de sūmo gradu deiecerit: tamen scit magno precio a Cæ. emptū iri mortē suam. Nondū uile: imo præciosum. Seq; me. f. i. pristinae fortunæ nō dubitat q̄ quantū pōpeius pro cæde Cæsaris: tantum dem etiam Cæ. pro sua daret. Deserta sequētem: quāuis per occulta loca transfret pompeius: ne dignosceretur tanta tamen erat uiri maiestas: ut latere non posset.

Non patit̄ tutis fatum celare latebris
 Clara uiri facies: multi pharsalica castra.
 Quū peterēt nōdum fama p̄dente ruinas
 Occursu stupuer̄ ducis: uertigine rex
 Attoniti: cladisq; suæ uix ipse fidelis
 Auctor erat grauis ē magno q̄cūq; malorū:
 Testis adest: cūctis ignotus gētibus esse
 Mallet: & obscuro tutus trāsir̄ p̄ urbes
 Nomine: sed lōgī p̄enas fortuna fauoris
 Exigit a misero: quæ tāto pōder̄ famæ
 Res p̄nit aduersas: fatisq; prioribus urget
 Nūc festinatos nīmū sibi sentit honores.
 Actaq; lauriferæ damnat syllana iuuetē.
 Nūc & corycias classes & pōtica signa
 Deiectū meminisse pudet: sic lōgius æuū
 Destruit ingētes animos: & uita sup̄stes
 Imperio: nisi sūma dies cū fine bonorū
 Affuit & celeri præuertat tristia letho
 Dedecori ē fortuna prior: q̄sq; ne secūdis
 Tradet̄ se fatis audet nisi morte parata:

tima semp expectanda dies homini diciq; beatus. Ante obitum nemo supremæq; funera debet. Nisi sūma dies cum fine bonorum affuit: nisi mors cum fine sclicitatis aduenerit. hinc apud Senecam chorus. Felix priamus dicimus oēs secum excedens sua regna tulit: & paulopost scelix quisq; bello moriens omnia secū consumpta uidet. Et celeri preuertit tristitia letho: præuenit & præterit res aduersas morte festina. Quis quā ne secundis: audet ne aliquis sclicitatem amplecti nisi cum certo in ea moriendi proposito.

COMNIBO. Clara facies: maiestas impatoria. Fatū. i. fortunā suā aduersam. Multi pharsalica castra: dicit autē multos fugiēti pom. obuiā factos esse qui Thessaliā pe tebāt nōdū. n. sciebāt uictū eē pōpeium & occurrētes obstupe scebāt. Occursu: obuiā facti. Vertigine: mutatione fortunæ: & uix credere poterant tantū cladis fuisse ut pom. cum tanto exercitu uinceretur: p̄sertim qui superiori tēpore tantus uictor fuisset. Cladisq; suæ. i. uix suæ cladis erat auctor cui fidem adhiberēt audientes. Grauis est: & molestus erat pompeio quicūq; sciebat cladē suam: Mallet. n. ignotus esse q̄ cladem acceptam dignosci a gentibus: nana pudori uidebatur q̄ post triumphos in ætate a Cæsare uictus esset. Obscuro: ignoto nomine. Sed longi p̄enas: quia adeo nominis sui fama cōpleuerat totum orbem terrarū: ut ignotus esse nō posset: hæc nobilitas illi molesta erat. For. lon. fa. i. fortuna diu prospera. Exigit p̄e. i. facit hanc p̄enam esse grauiorem. Pondere. i. tanta mole gloriæ & nominis. Premit: aggrauat. Res aduersas: recte dicit nam qui diu in sclicitate fuit aduersam fortunam grauius ferre consueuit: diuturna sclicitas est quoddam quasi onus inrerī aduersitate superueniente. Urget. f. res aduersas. Fatissq; prioribus: id est secundis: quia superiori tempore fata putabant̄ p̄spera: sed nūc magis illum premebāt res aduersæ. Nunc festinatos: q̄ ante trigessimū annum de Sicilia de Aphrica triumphauit: partha uictoria auspiciis syllæ. Acta syllana. i. auspiciis syllæ: q̄ missus est in Aphrica contra Domitium quem uicit: & in Sicilia contra Gn. carbonem quem & ipsum superauit: & de utraq; prouincia triumphauit: quia non licebat alicui de ciue triumphum ducere. Lauriferæ iuuentæ: quia lauream coronam accepit: cum sublimis triumphali curru per urbem ueheretur. Nunc & corycias: in mentē ueniebāt pristinae uictoriæ pompeio: q̄ nūc maiorem molestiam ac dolorem afferere

bant. Corycias classes. i. pyricas a cōrico antro: & oppido ciliciæ: duobus. n. mētib⁹ mare pacatū reddidit pōpeius: quod piratæ infestū fecerāt. Cilices autē pyratæ funditus deleti fuerunt (ut refert Strabo) primū a Seruilio Iaurico: quo tpe ille Iauriā cōcepit. Postea a pom. q. supra mille & trecēta nauigia cōcremauit. eorū uero habitationes excidit: ex hominibus qui supfuere in p̄lio: alios in urbem solos deduxit habitatū: quā ille pompeiopolim appellauit: alios didymena hominibus effcētā: quæ nūc romanorū est colonia. Et pontica signa: uictoriā: quā de mithrydate rege pōti retulerat: uexillaq; uniuersa cōcepit ipso debellato. Sic lōgius a uū: hoc pacto inquit multis nocuit diutius uixisse. Satius. n. tuisset Pōpeio. si ante hanc cladē in scelicitate mortuus fuisset. unde Iuue. puida pompeio dederat cāpania febres optādas: sed multæ urbes & publica uota uicerūt. Destruit: debilitat. Vita supstes imperio. i. qui diutius uiuit: q̄ imperiū durat. Sūma: ultima dies.

Præuertit: ante uertit: nisi mors p̄uenerit aduersitatem: & res lætæ diuturna uita p̄mūtur: ut Oui. met. Sed s. ultima semp expectanda dies homini est diciq; beatus. Ante obitum nemo supremaq; funera debet snia. Solonis est quā poeta usurpauit. Quisquā ne secundis: est ne aliquis q̄ audeat se scelicem dicere ante mortem. q. d. non. Fatis. i. secundæ fortunæ.

SVLPI. Littora cōtigerat. lā pōpeius ad ostia penei uenerat ubi cymbā natus mitylenas ad Corneliā nauigauit ut Appianus ē scribit. In cōmentariis: tñ ē eū ad amphipolim una nocte in anchoris cōstitisse: & interrogata hospitiibus pecunia cognitoq; cæsaris aduentu inde discessisse & mitylenas paucis diebus uenisse. Plutarchus inquit eū cymba inuectum cū paucis liberis: nā seruos ad cæsare ire iusserat: conspectum fuisse apertio & eū in nauim onerariā p̄ maximā mestissime fuisse susceptū una cū duobus lentulis & Faonio qui apud eū serui subierat ministeriū & p̄ter amphipolim nauigans ad mitylenē transiit. Littora: hæc sunt in sinu thermaico. Rubens clade: cruētus. Inde: a littoribus. Ventis ac fluctibus impar: hoc est fragilis & q̄ tē pestati nō posset resistere. Cymbā. n. fluuiatile fuisse Plutarchus & Appianus tradunt. Cæsar frumentariā nauem. Vadis: locis nō p̄fundis. Cuius: pōpeium uidelicet q̄ adhuc tantū classium habet. Adhuc: hoc tpe Remis: nauibus. Corcyra. In ionio insula. Terræ lyburnæ: apud quam erat Octau⁹ ut patet libro quarto. Rector correpsit exiguā alnum: ab officio gestu & in strumento cōmiseratio. ipse. n. regebat nauiculā quā repens. i. trahens corpus itrauit: legitur & uector hoc est qui uehebat. Alnū: ex alno arbor cymbā. Conscia curarum. Apostrophe ad Corneliā doloris sociam.

Stares in campis: cladem spectares. Præfagia: predi uinationes mali futuri. Exagitant curas: cōmouent & augent mestitiā. Somnus: cornelia dormiens metho nimia. Nox: nocturna qui es. Habet: affert thessalicæ cedis imaginem. Tenebrisq; remotis: die uero e specula uenientes naues p̄spiciebat. Nutantia: mouentia se & inclinantia.

OMNIBO. Littora cōtigerat: nunc autē dicit Pom. ad penei fluminis hostiū puenisse & ibi nauē ad modū exigua nauigare cōcepisse: ut Lesbō peteret: ubi corneliā deposuerat. Peneus: fluuius thessaliæ qui ex p̄indo apud gōphos nascitur Plin. Aemathia clade. i. cruor̄ effuso in campis philippicis. Inde ratis trepidū: cum ad hunc exitū amnis puenisset: dimisso equo nauigare cōcepit sed hic ostēdit q̄ inanes sint hominū cogitationes: & quā in fragili statu res humanæ positæ sint. Nam pō. qui classe coreyam. Siciliam: Lyburniam: Ciliciā: tenebat: nūc p̄ exiguam nauiculā uehi cōtigit: qua uix tuto p̄ flumina nauigare potuisset. Inde: post hæc. s. dimisso equo. Vix tua uadis: q̄ flatum uentorū & undationem fluminū sustinere nō poterat. Trepidum. i. uento tumentē. Euexit. s. Pom. Corcyra: insula in mari ionio. quā appellabant melenā. Sinus leucadii: leucas est p̄montoriū epiro. Cilicum dñs. i. qui ciliciam tenebat. Terræq; liburnæ: quæ contigua ē dalmatiæ. Correpsit. i. simul cum sociis suis repsit: repere p̄prie est animalū. In alnū. i. paruam nauiculam: nā alnus ponitur pro fluuiiali nauē: eo q̄ ex alno arbore cauari solet. Pompeius ex Iarista ad mare usq; delatus est: eo loci paruam ingressus cymbam: cū teste Appiano: ad nauigantē nauem offendisset Mitylenas puenit. Assumpta igit̄ Cornelia uxore triremibus quattuor comitatus: quæ a rhodiis & tyriis ad eum uenerāt: corcyrā tūc q̄dē & libyā præteruect⁹ ē: quo in loco exercitū aliū & nauticos habebat apparatus: ad oriētē itaq; cōuersus parthos ueluti ab illis opē petiturus: nulli patefacto interi cōsilio adire statuit: quod pene cū i ciliciam uenisset amicis rettulit. At illi a parthis abstinendū suadebant: qui nup crasso insurrexissent: & adhuc ob eius cladem elatiores spiritus haberent: nec cornelia singularis formæ mulierem in eorū potestate committendam esse: maxime cum e crasso esset genita: cum in ægyptum demum ire statuisset uel ad iubam potius se conuere. Amici repudiatis iubæ rebus: utpote quæ nulli⁹ existimationis: aut gloriæ futuræ essent ægyptum ut adiret suadere non destiterunt. Conscia curarum: amor corneliæ Pompe. nauigare cōcepit ad insulam Lesbō: ubi reposuerat eam. Mcestior in mediis: in qua lesbo insula o cornelia maiori

mœsticia uexabaris q̄ si esses in medijs thessaliae campis: nā maiora semp pericula animus diuinat. Quat-
tur: cōmouet: nunquā enim quiete dormire poterat. Thessaliā nox omnis habet. i. p̄ somnos sibi thessalia
obuersabatur. Tenebrisq; remotis. i. exorta luce. Curris: uagaris p̄ littora prospiciens nūquid nauem uide-
tes quæ cladem nūciaret: quā tibi futurā animo persuaseras. Nutantia fluitantia & uentis agitata.

Quæres nec quicq̄ de facto cōiugis audes
En ratis ad uestros quæ tēdit carbala port?
Quid ferat ignoras: sed nūc tibi sūma pauo
Nuntius armorū tristis rūorq; sinister: (ris
Victus adest cōiūx: qd̄ p̄dis tēpora luctus.
Cū possis iā fleī tīmes. tūc puppe p̄p̄qua
Prosiluit: crimenq; deum crudele notauit.
Deformem palloī ducē uultusq; premētē
Canitiem: atq; atro squalēt es puluerē uestes
Obuia nox miseræ. cœlum lucēq; tenebris
Abstulit: atq; aīum clausit dolor: oīa neruis
Mēbra relicta labant: riguerūt corda diuq;
Spe mortis. decepta iacet: iam fune ligato
Littoribus lustrat uacuas pōpeius arenas
Quē postq̄ p̄pius famulæ uiderē fideles.
Nō ultra gemitus tacitos incesserē fatū
Permisēr sibi frustra q; attollerē terra
Semianimē conāt herā quā pectorē magn?
Ambit & astrictos refouet cōplexibus art?
Cœpat in sūmū reuocato sanguine corpus
Pompei sentire manus mœsta q; mariti
Possē patifaciē prohibet succūbere fatis
Magn? & imodicos castigat uoce dolores.

quo uelut curru uehitur trahit. eo subtracto frigus in extremis mēbris: & humor dilutior cuti remanet: &
ipse pallefcit: remittente se mœtu sanguis paulatim effundi incipit & sic reddit uigor & color. Possē pati:
posse aspicere nam prius ad eius aspectū ceciderat. Prohibet succūbere fatis: mouet ut sit magnanima & nō
cedat aduersæ fortunæ. Castigat: uerbis arguit imoderati doloris q̄q̄ Plutarchus ait ipsam prius uerba se
cisse & postea a pompeio hortatam: & utriusq; orationem cōmemorat.

COMNIBO. Quæres ne quicq̄. Et quia timebas id quod futurū erat: ideo neminē audebas q̄rere de re
bus in thessalia gestis: nā quando aliqd̄ timemus etiā dubitamus quæres ne id forte intelligamus quod no-
limus audire. En ratis: quæ oīa tibi indicabit etiā tacenti. Nuntius tristis. Qui ē tacens tibi cladē mariti
indicabit. Quid p̄dis: nā tps est flendi: noli igitur hoc tēpus uacū abire lachrymis tuis. Tunc puppe p̄p̄
qua. Sed eū iam p̄p̄ior factus esset Pō. & nauiculā cornelia uidisset: ipsumq; mœstū: squalida barba: & demis-
sis crinibus intellexit ex ipso habitu uictū esse. Notauit: ex habitu appo. Crimē crudele deū. Dicit deos cru-
deles fuisse: qui Pō. reip. amatorē uoluerint hac miseria afficere. Deformē: quia pallor faciei significabat rei
uentū. Præmentē atq; atro. sqa. p. quia dū equitaret puluis erectus totū uestē impleuerat. Obuia nox: sta-
tim tenebræ oculis obortæ sunt: & cecidit exanimis. Nox: uertigo quæ dā quæ nascitur pre doloī. Atq; ani-
mū clausit: oppressit ut semianimis caderet. Neruis. s. cōtractis: ut quasi mortua iaceret. Ri. corda. i. præcor-
dia rigida facta sunt. Diuq; spe. mor. qa mori sperabat: sed decepta est quia tandē ad se rediit: unde Oui. ait
officiū fecere pium: sed inutile nobis indignor miseræ nō licuisse mori. iam fune ligato. Pom. nondū aduer-
terat uxorem cecidisse exanimē sed ligata naue tendebat ad insulā lesbō: ubi est mitylene in qua corneliam
posuerat. Quem postq̄ famulæ. Viderunt squalidū tristem & imundicia quadā obsitum sicut his cōtingere
solet qui in miseria uersantur: elata uoce cœperunt fata pōpei deplorare. Incessere fata: inuehi contra fata.
Cœperat in summū: & cum complexam teneret Corneliā Pompeius tandē illa ad se redire cœperit. Re-
uocato sanguine: quia ubi nimius dolor inuaserat: statī sanguis ad cor cōcurrit ut auxilio sit illi uitali mēbro
ideo extremæ partes corporis desertæ a sanguine frigescūt: nūc ergo dicit cū redisset ad se Cornelia: totus

SVLPI. Nec audes q̄rere: ne quod suspicabarīs
audires: & quod aīus p̄sagiebat depræderes. Fato ad
uerfatis. En ratis: cōmiseratio ab ignoratione de Pō
peio adueniēte: q̄q̄ Plutarchus inquit eū cū insulæ hæ-
sisset: iuxta littus ad ciuitatē nuntīū misisse: nō qualē
expectabat Cornelia q̄ sperabat ex plio ad Dirrachīū
gesto: illud unū supesse pōpeio ut cæsare p̄sequerē.
Is igit̄ plura lachrymis q̄ uerbo exprimēs eā festinare
iussit pōpeīū optaret aspicere: nauī sola & aliena inue-
ctū. Ad hæc cū se amens strauisset nō multo post uix
cōpos mentis p̄currit ad pelagus & a pompeio ulnis
sulcepta cōqueri cœpit. Tendit carbala: dirigit uela
& cursum lei bō. Quid ferat: fert enī pompeīū uictū
qui est tibi dolor & nūtius. Sūma pauoris: appositio
est. Quid p̄dis tēpora abstinebat. n. ne uideret mala
ominari: Prosiluit: celeriter: nauī occurrit: & ai aduer-
tit pōpeium intēsum & squalidū. Notauit: aduertit.
Canitiē: canos. Squalentes: decolores & infectas. Ob-
uia nos misere: Caligo pre merore exorta eā exanimē
reddidit. Cœlū lucemq; claritatē cœli p̄ endiadin.
Clausit animū: oppressit sensus & uiribus destituta ut
exanimis cecidit. Neruis: uiribus. Riguerunt nō salie-
runt. nō palpitauerūt ut uiuis solent. Decepta: nā i se
rediit & nō periit ut optabāt. iam fune ligato: pompe-
ius in littus descendens & iter mitlenas uersus arripi-
ens ignarus illic in p̄p̄inquo adesse corneliā a famula
uxoris tacito ploratu accitus ē. Lustrat uacuas arenas
circuit loca sola. Non ultra gemitus tacitos: nō nisi ta-
cite & submisse. Permisere sibi incessere fata: incepe-
runt in fata inuehi. Frustra: qa nō poterāt. Ambit am-
plectitur. Refouet: recreat. Reuocato sanguine in sū-
mum corpus. Natura in magno mœtu atq; dolore in
altum tota demergit & descendens ad cor sanguinem

fanguis ad extremitatem corporis recurrerat. In summū cor. i. in extremas partes corporis. Prohibet succūbere fati: & ubi uidit ad se rediisse uxorem pompeius cœpit eam consulari nunc eam reprehendendo. nūc præcibus rogando.

SVLPI. Nobile cū robur: Pusillanimitatis coniugē arguēs eam a futura laude ad animū erigendū & se amandū & non deferendū hortat̄ aitq; cura tuorū maiorū magnanimitate degeneras cū fortiter tollerādo miseras meas & me nō pristinā fortunā amando atq; deflendo ppetuā laudā consequi possis. Titulis auorū uictoriis & magistratibus Scipionū. Erat enī Scipionis filia qui ab illis clarioribus trahebat originē. Frangis robur: debilitas animi fortitudinē. Primo uulnere prima aduersitate: ante hac enim semp usi fuerāt secūda fortuna. Habes aditum: habes inter feminas ingresum & occasionē ad æternā laudem quā neq; dicendo iure: neq; administrando rēp. neq; re militari consequi potes: sed sola fide in miseriis maritū non deferendo. Decertet cū fati: pugnet cū aduersa fortuna resistatq; ei. Quod sum uictus: quia sum infœlix & miserādus. Maior gloria: erit. n. uiri amoris argumentū: & non te uiri amasse fortunā: sed uirū ipsum quem ab aliis desertū sequaris. Fasces: consules. Tanta manus regū: tot reges. Deformis: turpe est inquit uiuentē uirū ita lugere: ut in morte eius nihil ad luctum possit accedere. Vetitus augeri: cui quicq; addi non possit. Ultima fides: ultimū officium fidei coniugalis. Tu nulla tulisti damna: habes patrē & maritū incolumes quib; saluis lugere non debes. Fortuna: scœlicitas. Quod defles illud amasti: Acri stimulo & magnanimā & sui amantem reddit: nam si illam deflet uirum non amauit: si uirum amauit flere non debet. Est ergo simplex cōplexio: qua fateri cogitur non fortunā: sed uirū amasse: & stulte se flere. Correcta: castigata. Egra: debilis & infirma. Rumpente: emittente apheresis est. O utinam in thalamos: Cū eo fato se genitam norit Cornelia ut maritis infœlix sit dolet quod nō nupserit Cæsari inimico: ne tanta calamitate Pompeiū afficeret: cui ut oīa sint tutiora poenas sati dare & mori se auidam dicit.

Issem in thalamos: nupsissem. Infœlix: infœlicitatē afferens. Bis: nūc & sub priore marito. P. Crasso. M. Crassi filio. Erynnis p̄nuba: furia quæ p̄suit nuptiis meis & me comitatur. Crassorūq; umbræ: manes patris & filii quibus ego addita sum & qui me oderunt quod eis fui infœlix. Deuota: deputata: addita: tum quia cōiunxit: tum quia infœlix. Casus assyrios: cladem similē parthicæ. Dedi præcipientes: præcipitatus & interemi. Fugauī deos: numinū fauorem a iusta causā auerti. Indigne meis thalamis: tam infœlicis coniuge.

OMNIBO. Nobile cur robur Pompeii cōsolatio quā uxori afferre studet cū reprehensione q; nimia animi imbecillitate a maioribus suis degeneret. nā filia Scipionis erat: qui ab Africano Scipione inferiori originē ducebat deinde ostēdit unicā sibi uirtutis occasionē datā esse: neq; enī alia superest uia. Vnde uirtutē suā uxor: ostendere possit: nisi in miseria uiri: dicit enim nondū antea fortunæ sæuiciā sensisti: & tñ cum primū asperitas sese ostendit: statim aīo deficiis. Titulis insignis auorū. s. Scipionis filia: nam Scipiones superior Africanus & inferior uiri illustres fuerunt. Publi. & Gn. Scipiones duo p̄stantissimi duces: qui hispaniam populi Romæ. imperio subegerunt. Primo uulnere. Quādo ante fortuna nobis secūda fuit: nunc primū in ipso impetu fortunæ aduersæ incipis deficere: contra maiorū tuorū uirtutē. Habes aditū: nō aduertis hac infœlitate mea magnæ tibi ostendendæ uirtutis oblatā esse occasionē. Laudis in hoc sexu. s. muliebri: nullū est maius argumentū laudis: q̄ miseriā uiri si fortiter uxor tulerit: nō enim pōt ex administratione reipu. laudē aliquā cōparare. Non legū iura: in regenda repu. Nec arma: in exercenda disciplina militari. Cōiunx miser: est sola materia mulieri: ut laudē acquirat si eius miseriā fortiter tulerit. Et tua cū fati. p. d. i. pietas tua erga me uirū tuū miseria confectū pugnet contra fortunā. Et ipsum q; sum uictus ama. Cū in fœlitate me positū amaueris: non pōt intelligi: utrū amor ille uerus esset: nec ne: nunc aut si me amabis: nihil dubitatiois erit quin me ames. Ante q; fasces: ut me: nō cætera ornāmēta amare uidearis. Tanta manus. i. tantus comitatus Incipe magnū sola sequi: tu nūc sola sequi debes Pompeiū: quia antea me sequebant̄ senatus: tot reges: tot tanteq; clientelæ. Deformis adhuc. Sensus est: turpe est tantū dolere adhuc uiuente marito: ut dolor augeri non possit in morte sua. Sūmus & augeri ueritus. i. cui aliquid accedere non potest. Ultima. s. post mortē

Nobile cur robur fortunæ uulnere primo.
Fœmina tatorū titulis insignis auorū.
Frangis habes aditū māsura i sacula famæ
Laudis in hoc sexu: nō legū iura nec arma
Vnica materia est cōiunx miser: erige mētē
Et tua cū fati pietas decertet: & ipsum
Qd sū uictus ama: nūc sū tibi gloria maior
Ame qd fasces & qd pia turba senatus
Tātaq; discessit regū manus: incipe magnū
Sola seq: deformis adhuc uiuente marito
Sūmus & augeri ueritus dolor: ultia debet.
Esse fides lugere uix: tu nulla tulisti
Bello damna meo: uiuit post plia magnus
Sed fortia p̄t qd defles illud amasti
Vocibus his correcta uiri uix ægra leuauit
Membra solo tales gemitu rumpente quærelas
Outinā in thalamos inuisi cæsaris issem:
Infœlix cōiunx & nulli læta marito
Bis nocui mūdo me p̄nuba: ducit erynnis
Crassorūq; umbræ deuotaq; māibus illis
Assyrios in castra tuli ciuilia casus
Præcipientesq; dedi populos cunctosq; fugauī
A causa melior deos o maxia cōiunx.
O thalamis idigne meis hoc iuris habebat

uiti. Tu nulla tulisti: ego uictus fuerim: nihil ad iacturā tuā pertinet: nā habes uirū tuū incolumen: quem amabas & amare debueras: sed si ita tu leges quasi me amiseris: tūc oībus ostendas q̄ non me: sed ornamenta mea potius amabas. Viuit post praelia magnus: & incolumis ē: ergo aliud quærere nō debes. Quod defles illud amasti. Videris enim amasse fortunā secundā: quā defles: quando quidē me incolumi tantopere doles

Vocibus his: nūc dicit quē effectū habuerit cōsolatio Pompei apud uxore. Rūpente: pro erūpente emittente. Outinā in thalamos: cū lachrymis legendū est: o utinā: inquit nupsissem Cæsari: ut in domū ipsius fortunā aduersam tulissem quando quidē auctor esse debui maritos meos facere infelices. Et nulli læta marito: imo tristis: sicut tibi: & crasso īperatori adolescenti: qui sub Cæsare militauerat in gallia: sub quo anteq̄ corneliæ matrimonio se iunxisset: bellicis rebus magnā gloriā & laudem consecutus fuit crassus pater eius puinciā parthiam & Asiā obtinuit: cū tamen. Rex parthorū nullā iniuriam populo Romano fecisset: sed hæc causa tantūmodo ad bellū impulit crassum quia cupiebat aurū eius auferre: cuius auidissimus erat: & in cōparando exercitu filiū suū a militia Cæ. deduxit & cū in parthiam uenisset: quia parum cautus īperator esset in insidias præcipitatus est: & sagittis parthorū obruptus. Bis nocui mūdo: semel crasso: nūc tibi o magne. Pronuba: dicitur quæ sponsam comitatur prima nocte in thalamū uiri. Erynnis: unā ex furiis inferorum dicit fuisse pronubā quæ se in thalamos primū crassi: deinde Pompe. comitata fuerit. Umbra. s. duxerunt: id est umbra mariti mei crassi: & patris eius. Assyrios: nā parthia est assyriæ pars ubi Ninus regnauit.

Indigne tha. quia merueras sceliciores uxorem. Hoc iuris: uidelicet ut te opprimeret.

In tantum fortuna caput: cur impia nupsi
Sic miseræ factura fui: nunc accipe pœnas
Sed quas spōte luā quo sit tibi molli? æquor
Certa fides regum: totusq; paratior orbis
Sparge mari comitē mallem felicibꝫ armis.
Dependisse caput nūc clades deniq; lustra
Magne tuas ubicunq; iaces ciuilibus armis
Nolros ultra toros ades huc atq; exige pœas
Iulia crudelis placataq; pellice cæsa
Magno parce tuo sic fata iteq; refusa
Cōiugis in gremium cūctoz; lumina soluit
In lachrymas duri flectūtur pectora magni
Sicq; thessaliæ confūdīt lumina lesbos.
Tunc mityleneū pleno iam littoꝝ uulgus
Affat' magnū. si maxima gloria nobis
Semp erit tantū pignus seruasse mariti
Tu quoq; deuotos sacro tibi fœder' muros

ex hostibus cōsequi solebas. Nūc accipe pœnas. i. cū tibi tantūmodo iūcta sum: sume pœnas de me. Quas sponte lunā. Ego libēs inqt patiar pœnas: ut me mortua incipiāt tibi uenti esse secūdi: scis. n. me comite oīa tibi aduersa fuisse. Mollius. i. tranquillius. Certa fides regū: ut reges fideles sint tibi. Orbis obsequens erit tibi si ego piero. Sparge mari. i. fluctibus maris merge me. Dependisse caput. i. caput meū dedisse neci. Cum adhuc esses in scelicitate. Nūc clades: quādo nō perii adhuc te fortunato: pœam certe anteq̄ oīo te sæua fortuna p̄mat. Lustra: purga clades tuas morte mea. Vbicunq; iaces. Cōuertit ad Iuliā: ades nunc o iulia si rata es Pompeio: q̄ ei nupsissem & nūc morte mea patrem tuū Cæsare placā: ne amplius sæuiat contra Pom. crudelis. Quæ nimīū sæuis cōtra uirum tuū irata q̄ ego illi nupsissem. Pellice. s. me. pellex pprie dicit quæ alie no uiro cōiungitur & dicitur a pelliciendo: quia blanditiis pelliciat ad se alienū uirū. Cunctoz; lumina soluit. i. lachrymis oībus cōmouit qui aderant: quia plena cōmiserationis erat. In lachrymas duri: & ipse Pompeius: qui fortissimus erat: & qui sine lachrymis cladem pharsalicā tulerat a lachrymis temperare nō potuit.

Sicca. i. sine lachrymis. Lesbos. i. cornelia quæ in lesbo erat. Tunc mityleneū: postq̄ Pōpeius corneliā uxorem ppemodū cōsolatus est. & ad ferendā fortunam fortiter excitauit: iamq; oīs mitylenæ populus ī litora effusus erat: ut honoris gratia Pompeiū exciperet: & ipsum orare instituerat ut uel una nocte in urbem suā pnoctare uellet. Hanc mityleneoz; inuitationem Pōpeius gratissimū habuit. Sed excusauit celeritatē: q̄ in ea re ipsis morē gerere nō posset. Cū maiora negocia iminerent. Mityleneū uulgus: possessiuum est p̄ primo: nā mitylenense dicere debuit: sicut a Verona ueronensis: sed nōnunquā poetæ: imo etiā oratores & historici possessiuū pro priō ponere cōsueuerunt. Format' aut in græcis nominibus possessiuū hoc modo. Nomen desiuens in h mutat h in diphtongum. agi: addita eos facit apud græcos: apud latinos adita us possessiuum: ut

cyrene

cyrenæus

Tanti pignus seruasse

SVLPI. In tantū caput: in tantū uirū. Spōte: mirā hoc uerbo pietatem ostendit. Mollius trāquillius. Certa fide regū totusq; paratior orbis ut nullus a te deficiat & quisq; faueat tibi. Paratior: obsequētior. Sparge mari: obrue me ī fluctibus. Mallem felicibus armis: utinā pro tua uictoria periissem. Lustra: expia purgaccede mea & his inferiis. Vbicunq; iaces: Apostrophe ad Iuliā: quā in odiū adducens ciuili clade ultā fuisse dicit cōiugium suū. Placata: mitior facta. Pellice cæsa occisa me quæ sum pellex tua & tuo uiro coniuncta. Parce: abstine nocere. Tuo: quē tibi amandum relinquo. Duri flectunt pectora magni: Pompei cōstantia cōmota est hic ad lachrymas quibus in pharsalica clade abstinuit. Sicca: quæ nō fleuerunt. Tūc mityleneum: Multitudo lesborū q̄ cōuenerant uahementer Pōpeium orauit ut honoris gratia saltē unā ibi noctem hospitaretur. ostēdensq; ei locū esse tutū & fidū: oīa tam priuata q̄ publica ei offert & ut eis utatur orat. Exorditur aut a beniuolētia gloriosum officium suū sine arrogancia cōmemorando. Tū petii. Inde cōfirmans & refutans quæ obiici possent p̄ amplificationē & miserationē concludit. Pignus. Corneliā uxore. Dignare muros deuotos: fac dignam ciuitatem tuam Sacro fœdere: hospitali beneficio.

COMNIBO. Caput. i. tanti uiri: q̄ semp uictoriā

se mariti: uxorē uiro acceptam & obsequentē: nam uiro nil carius esse potest uxore obsequenti ex snia phocylidis. Tu quoque: sicut uxor diu apud nos habitare dignata fuit. Deuotos: destinatos: & tibi debitos.

SVLPI. Lares socios: regiā in qua tua uxor ē hospitata. Fac magne locū: orna & cōsecra locū hospitii tui quē omnes posteri adorabunt. Reuiscent: ad uiscē dum redibunt & est suasio a laude futura. Nulla tibi. Suasio a fidelitate praestita. Nā reliqua loca salutem a Caesare sperare possunt: hunc solū: quia suscepit Pompeii coniugē oderit. Crimen: hospitii culpam. Quid quod: suasio a tuto: quia Caesar insulā expugnare nō potest. Procerum: locus ab honesto. Coibit: cōueniet ut bella resarciant. Accipe templorū: a libertate & prōpto auxilio cōciliatio. Cultus: uestes statuas tabulas.

Aurū: uasa & laminas. Si terris. si puppibus: accipe siue terra: siue mari eorū opera uti uelis. Quantū ualeat: quantū pōt facultatisq; habet. Ne caesar rapiat: qd nobis molestissimū esset. Hoc solū crimen: hāc culpā a nobis de te bene meritis a uerte ne uidearis nostrā fidem cui in foelicitate te credisti: i tua miseria praestra leuitate dānasse. Meritā bene: quae in te hospitale beneficiū contulit. Mundi nominis: pro toto mundo est enim res mira fides in calamitōsum. Nullum toto mihi dixit in orbe: plena gratitudine oratio in qua oñdens quātū eos fecerit quāq; sibi sint chari mirifice laudat & definit in cōmiserationē. Non paruo pignore: littore intelligiq; uxorē illic depositā. Affectus: curas amoresq; meos. Hac obside. Cornelia quasi in pignus fidei data. Penates: deorū domesticorū imagines. Roma: patria. Ante dedi: prius aduexi. Lesbos meritam iram caesaris: quae merito caesari erit inuisa obseruatā cōiugem meā. Non ueritus: nō dubitans. Materiam ueniā: cām; beneficii. Virgi. Orantes ueniā & templū clamore petebant. Fecisse nocētes: reddidisse iuifos tanquā si caesari nocuissetis.

OMNIBO. Vel: pro saltem: nam polysemus sermo est: uel significat: aut etiā & saltē: uel pro certe nō nunquā ponit. Fac magne locū: cuius desiderio oēs moueantur: ueneratione quadā seruatae fidei: q; in rebus aduersis fidem tibi seruauerit. Omnia uictoris. Caetera oppida si te nō acceperint sperare possunt Caesaris gratiam: at uero nos iam in culpa sumus: quia uxorem tuam fideliter seruauimus. Omnia. i. alia moenia. Possunt semp. i. uidelicet si te nō acceperint. Crimen: id est culpā habent: quia seruauimus tuam uxorem. Quid. i. dicendū est ad hoc q; ponto tuta est: & insula nostra in medio mari posita: & Caesar naues paratas nō habet: ut se huc conferat. Procerū pars magna co. Deinde si comites uis habent senatores: qui superstites sunt dubitare nō potes quin huc omnes ueniā: sciunt enī hic eē corneliā: & uerisimiliter: te quoq; recepisse. Coibit conueniet huc. Fatum: fortuna tua. Noto: tibi ac tuis. Accipe templorū cultus. Et ut intelligas quo erga te animo sumus parati sumus omnia in tuā potestatem cōmittere: templa quoq; deorū cum ornamentis auro & argento: & qcquid ibi est tuū esse uolumus. Si terris si puppibus: iuuentutē nostrā scito tibi obsequē tissimā esse siue mari: siue terra usum ipsius accipere malis: nā quia in mari erāt: maritimis rebus assueti erāt. Terris. i. terrestri bello. Puppibus. nauali bello. Hoc solū crimen: unū est quod praeter ceteris te exorātū uolumus: uidelicet ut hāc suspicionē de nobis adimas. Ne dum foelix eras uidearis nobis esse cōfusus: tunc cum apud nos uxor tua fuit: post uero acceptā cladem cū iam te aduersa praemere incipiant: nobis cōfidere non posse uideare. nam si nostra moenia intraueris: nullam huiusmodi suspicionē habebimus. Crimen. i. culpā & suspicionē. Benemeritā terrā: scilicet nostrā: quae de te benemerita est. Foelix: dum in foelicitate eras. Miser: post q; in miserā uenisti. Tali pietate uirorū: hāc oratio plena liberalitatis fuit mitylenarorū: nūc dicit q; grata fuerit Pōpeio eorū pollicitatio. Lætus: rñsio Pōpeii est ducētis q; grata sit mihi ciuitas uestra ex hoc cognoscere potestis: qd pignus apud uos qd carius esse pōt reposuerim. Nomine: id est causa Cicero in secundo epistolarū. Quāquā me nomine negligentiae: id est causa. Nomine mūdi: uidelicet q; in aliqua mūdi pte fides inueniret & esse dicat. Lesbos tenuit affectus. i. amores nros seruauit. Hac obside: demonstrātis est. Hic mihi rōa fuit: nā lesbō loco urbis romae habui. Nō ulla in littora: Praeterea nō solū ex hoc cognosce

Oramus sociosq; lares dignare: uel una Nocte tua: fac magne locū quē cūcta ruiset Secula quē ueniens hospes roman⁹ adoret Nulla tibi subeūda magis sūt moenia uicto: Omnia uictoris possunt sperare fauorē Hāc iā crimē hnt: qd qd iacet insula ponto Caesar aget ratib⁹: pcerū ps magna coibit Certa loci: noto reparādū ē littor fatū. Accipe templorum cultus aurumq; deorū Accipe si terris si puppibus ista iuuctus Aptior est: tota quantum ualeat uter lesbo: Accipe: nec caesar rapiat: tu uictus habeto: Hoc solū crimen meritā bn detrahe terras Ne nram uideare fidē: foelixq; secutus Et damnasse miser. tali pietate uirorum Lætus: in aduersis & mundi noie gaudens Esse fidem: nullum toto mihi dixit in orbe Gratius esse solū non paruo pignore uobis Ostendi tenuit nostros hac obside lesbos Affectus: hic sacra domus chariq; penates Hic mihi roma fuit nō ullo i littore puppim Ante dedi fugiens saui cū caesaris iram Iam seriem meritam suata cōiuge lesbos: Non ueritus tantam ueniā cōmittere uobis Materiam sed iam satis est fecisse nocentes

re potestis: quod nobis comendauerim corneliā me uos amare: uerū etiā quod uictus statim ad uos me recepi: ut facile omnibus apparere possit: quantā uobis fidem praestiterim. Caesaris iram: collegebā ex eo quod meam comitē seruaueritis meruisse uos: ut Cæ. uobis iratus esset. Tantā ueniā materiā: idest tantā occasionem beneficii nam ueniam pro beneficio posuit ut Virgi. Satis esse fecisse non. quod Cæ. uobis in festum fecerim collocando corneliā apud uos.

Fata mihi totū mea sunt agitāda p orbē
 Heu nīmīū scelix æterno noīe lesbos
 Siue doces populos r̄gesq; admittē magnū
 Seu p̄stas mihi sola fidē nā q̄rere certū est.
 Fas qbus ī terris ubi sit scelus accipe numē
 Si qd̄ adhuc mecū es uotoꝝ extrema meoꝝ
 Da similes lesbo populos q̄ marte subactū
 Nō intraꝝ suos infesto casare portus
 Nō exire uetent. dixit mcestāq; carinā
 Imposuit comitē cūctos mutare putares
 Tellurem patriāq; solū sic littore toto
 Plāgit̄ infestā tēdunt̄ ī ethera dextrā
 Pōpeiūq; minus cuius fortuna dolorē
 Mouerat ast illā quā toto tēpoꝝ bellī
 Ut ciuem uiderē suā discedere cernēs
 Ingemuit populus quā uix si castra mariti
 Victoris peteret siccis dimittere matres
 Iam poterant oculis tanto deuinxit amor
 Hos pudor hos p̄bitas castiq; modestia uls̄
 Q̄ d̄ s̄missa nīmī nulli grauis hospita t̄ba
 Stātis adhuc fati uixit quasi cōiuge uicto
 Iā pelago medios titan demissus ad ignes
 Nec qbus abscondit nec si qbus exerit orbē.
 Totus erat uigiles pōpeiū pectore curā
 Nūc socias adeūt romani fœderis urbes
 Et uarias regū mentes nūc in uia mūdi
 Arua sup nīmīos soles austrūq; iacentem

& nunquid apud alias gentes fidem inueniam. Heu nimum felix: nam si ali fidem seruabunt: felix es quod omnes exemplo tuo fecerint. sin aliter fides tua praestantior erit quod sola fidem seruaueris. Heu est quasi admiratis. Seu doces populos: scilicet seruare fidem exemplo tuo. Nam quaerere certum: quia constitui quare ubi iustitia sit & iniustitia: iustitia si me seruauerint & acceperint fideliter. iniustitia & impietas. si contra me prodicione utentur. Fas. iustitia. Scelus. idest perfidia. Accipe numen: nunc suam orationē ita concludit pō. ut primū deos obtestetur: si quis adhuc deus mecū est: quasi oēs alii a me discesserint: illum oro ut faciat mihi alios populos non aliter seruare fidē quā lesbos seruauit: ut sine intrare uelim: sine exire. mihi semper limina pateant. Numen. idest deus. Non intrare. Vtrūq; dixit non uetent intrare. nec exire: sicut fecit lesbos. nā ptolemæus non uetuit intrare: sed uetuit exire. Mcestūq; carinā impo. cū pōpeius discederet cū comite sua: non aliter lachrymas de digressu suo mitylenæi dabant. quā si oēs relicta patria in alienas regiones migrarent. Mutare tel. ire in exilium. Sic: idest usq; adeo plangitur. In festā. iratā: Pōpeiūq; minus: tā & si ipsis molestus fuerat discessus pōpei. tamen aliquanto molestus discessum corneliæ tulerunt ob humanitatem & liberalitatē mulieris: cuius uirtute ac mansuetudine oēs sibi deuinxerat. Minus: quā corneliā. Cuius fortuna tametsi ipse auctor erat & causa doloris. Quam toto tempore: nam commiseratione ipsius mouebantur populi omnes. q̄ uidelicet de summo & grandi loco ad tantam clamitatem deuenisset. Ciue

SVLPI. Fata mea sunt agitanda: ego sum exercendus & erraturus. Aeterno nomine. æterna fama seruata: fidei siue alii idem fecerint siue tu sola fueris mihi fida. Certū est: decreui qui fidi in fidiq; sint explorare. Accipe numen: deos si quis est ei propitius precatur. Similes: tā fideles ut lesbos. Non uetent intrare: sināt ingredi Cæ. per sequente & meo arbitrio sinant abire. hisq; dictis eos uictori parere suauit: inque eo qui clemens & aequus esset fidere ut ait plutarchus. Comitē: corneliā. Cunctos mutare tellurem: oēs mitylenæos in alias terras migrare. Plangitur. manuum ictibus fletur. Infestā: in deos præ dolore immisse. Pompeiumq; minus: multo magis discessu corneliæ quam pō. aduersitate dolebāt. Quā uix: quū etiā si ad uictorem maritū inuisset non sine lachrymis dimisissent. Deuinxit: ligauit. Pudor: uerecundia. Submissa: humilis. Hospita turba: blande uulgus excipiens: Stantis adhuc fati: cum adhuc fuisset in felici statu sic uixit ac si esset in infelici: aduertendusq; dicendi modus. Stantis fati hoc est ipsa quæ erat in statu. Iam pelago: cronographia. Demissus ad medios ignes: demersus ad dimidium sui corporis. Quibus abscondit: nobis. Si quibus exerit: antipodibus quibus oritur quū nobis occidit. Vigiles pō. pectore curæ pom. meditabatur an ad socias. p. r. urbes an ad reges confugeret an in deserta libyes iret. Adeunt: cogitat. Ait enim: appianus assumpta cornelia uxore triremibus quattuor comitatus quæ a rhodiis & tyriis ad eum uenerant corcyram tunc quidem & libyam præteruectus est: quo in loco exercitum alium & nauticos habebat apparatus ad orientē itaq; uersus parthos ueluti ab illis opē petiturus nulli patefacto interim cōsilio adire statuit quod ciliciæ p̄pinquus cū amicis aperuisset illi dissuasurunt. Socias: confederatas & liberatas. Varias: mutabiles nihil enim habent amicū præter utile. Arua in uia: deserta libyæ & æthiopiā.

OMNIBO. Fata mihi totū: nunc maiora instant ut experiat totum orbem: quæ nam sit fortuna mea:

quia ita cōplectabant̄ eā: quasi una ciuis esset. Quā si nec mirū: si in discessu ipsius flere matronā nā si et uir fuisset uictor: nō poterant uidere illā sine lachrymis discedere. Peteret ca. m. si ad læticiā iret: nō ad mœrorē. Tanto. d. amore: ratio quia diuersis uirtutibus suis cornelia omnes sibi miro quodā amore deuinxerat Castiq; mo. uultus: quia innatā uultu habebat quandā modestiā: ut cū oēs dignitate præstaret. humilibus quibusq; par esse uideret̄. Summissa: remissa. quia se humilibus æquabat. Nulli grauis. immo suavis: quamuis adhuc in felicitate esset. Turbæ. Ignobili uulgo & multitudini. Stantis adhuc fati: quāuis adhuc esset in felicitate. Iā pelago medios. describit tps quo pōpeius nauigans aīum in diuersas curas iactabat. animo considerans an urbes peteret an reges an populos: & secū aīo uoluens quib⁹ magis crederet. dicit enim nō aīo ad occasum descenderat sol. quia dimidius solis erat in hemisperio nostro. & in hemisperio inferiori: tū cū aduersis cutis animus pōpei distrahi cœpit ad quos p̄ficisceretur populos. Nec quib⁹ abscondit: scilicet nobis. Nec si quibus exerit. idest aperit antipodibus. Ad medios ignes. idest ad medios orbis igneos quia igneus est sol. Adeūt. i. intēdūt ad urbes. Socias. r. f. idest cōiunctas fœdere romanis: Varias mœtes. r. q. re ges solent uarii esse atq; diuersi. In uia arua: libyā significat. Austrūq; iacētē. i. depressū respectu septētrionis.

¶ SVLPI. Sæpe labor mœstus ægritudo animi laborans repellebat tediū solitudinū & rerū futurarū. Aestus fessos: defatigatas cogitationes. Consulit in terrogat. Vnde notet. a quibus astris qua rōne. Quæ sit mensura secandi equoris. quæ astra obseruando nauigetur. Seruet syriā: dirigat cursus in syriā. ad quam euntib⁹ arcto occidit. Quotus ignis in plauastro. quata stella in urfa maiore quæ minore est lucidior. & proprie plaustrū est appellata a forma & posito septē stellarū: ex quibus constat. Seruator olympi: magister nauis stellarū contēplator. Signifero: non stellas quæ occidunt sed ambas arctos quæ in coeli uertice semper apparent nauas obseruari dicit. Labentia. labendo occidentia: Signifero: ferenti multa signatū in Zodaico tū extra. Fluunt. discurrunt tā motu externo quā proprio. Nunquā stante semper se mouente. Axis in occiduus: populus arcticus qui semper apparet. Gemina arctor maiore & minore urfa quā draco appellatur. Surget: apparebit. Instabit summis ceruchis: imminet suramis cornibus antennarū dirigimur in bosphorū & mare euximū. ceruchi dicti a κερατος quod ē cornu & χεω fundo de his Virgi. intellexit quū dixit cornua uelatarū obuertimus antennarū. nā alepiades ut scribit macrobius lib. v. ait naualis ueli partē inferiorē paterā uocari: at circa mediā ferme partē dicit summā uero partē carchesiū nominari. & inde diffundi in utrūq; ueli latus eaq; cornua uocant̄: Bosphoron & trhaciū & cymmericū nā duo sunt unus ad bizatiū alter ad paludes meotides: Pontū: euxinū mare circa quod ē scythia. Quicquid: quātulūcūq; arcto phylax erit inferior malo & urfa minor erit mari uicinior in syriā nauigamus.

¶ OMNIBO. Sæpe labor mœstus. aliquando etiā uidebatur obliuisci huiusmodi curarū & loquebatur cū gubernatore: petebatq; quibus stellis uterentur nauæ: cū diuersa loca nauē intendere uellent. Mœstus curarū. i. propter curas: sicut fessus rerum. Odiūq; futuri. f. fati. Fessos aestus: aestus appellat cogitationes & fluctuationes mentis ambiguas: & cōparat fluctibus maris sicut Vir. æneas uario curarū fluctant aestu. De cunctis astris: quibus stellis utitur in nauigatione. Vnde: a quibus astris Secandi æquoris. i. nauigandi: nā ex syderibus & mensura stellarū intelligunt nauæ qua parte maris: & quanto spacio nauigauerint & nauigaturi sint. Syriā quo sydere dic mihi qua stella nauigatur in syriā. Libiā. i. qua stella dicitur nauigari in libiam. nā tendere cogitabat in libyā pō. ad regem iubā. Quotus ignis. nā maior urfa meridiem uersus ambitur cauda serpentis. sed minor urfa septentrionē uersus ambitur capite serpentis: nunc ergo dicit quotus ignis. quia serpens ipse septem stellas habet: quæ imaginē ipsius ostendunt: habet unā in humero. alterā in pectore: tertiā in dorso quartā in uentre tres at in cauda. Sunt etiā aliæ stellæ lucentes quæ has septē præcedunt: unde stella est quā uulgo occidua uocant. per antiphrasim. quod nunquā occidat. hanc dicunt astrologi esse sole ualde maiorē: quāuis nō ita uideat̄. nā remotissima est a nobis: ut nec splendore suū oñdat. Quotus ignis. prima uel secunda uel tertia in plauastro. Doctus ad hæc fat̄. introducit nunc rñdere pō. gubernatorē nauis qui peritus erat huiusmodi artis. Seruator taciti olympi. i. nocturni cæli. Signifero cæli. i. stellato nolim existimes me o pō. seruare stellas oēs: & præcipue errantes: sicuti nōnulli gubernatores: q ita errant. sicut & ille sed tantūmodo stellas septentrionales circa polū uertentes: quæ nunq; occidunt. Polus: cælo pars p toto. quia polus nūq; stat: sed semp querit̄ iō ἀπολεο: uerto deriuat̄. Labentia. errantia. Axis in occiduus. septentrionalis qui nunquā occidit. Gemina arcto. maiori urfa & minori. maior urfa (ut ante

Sæpe labor mœstus curarū: odiūq; futuri
Proiecit fessos incerti pectoris aestus:
Rectoremq; ratis de cunctis consulit astris:
Vnde notet terras quæ sit mensura secandi
Æquoris in cælo: syriam quo syderē seruet:
Aut quot⁹ i plauastro libyā bñ dirigat ignis
Doctus ad hæc fat̄ taciti seruator olympi.
Signifero quæcūq; fluunt labentia cælo
Nūquam stāte polo miseros fallētia nauas
Sidera non sequimur: sed q nō mergit̄ ūdis
Axis in occidus gemina clarissimus arcto.
Ille regit puppes hic quū mihi semp i altū
Surget & instabit summis minor urfa ceruchis
Bosphorō & scythiæ curuantē littora pōtū
Spectam⁹: quicquid descēdet ab arborū summa

scribit macrobius lib. v. ait naualis ueli partē inferiorē dicit summā uero partē carchesiū nominari. & inde diffundi in utrūq; ueli latus eaq; cornua uocant̄: Bosphoron & trhaciū & cymmericū nā duo sunt unus ad bizatiū alter ad paludes meotides: Pontū: euxinū mare circa quod ē scythia. Quicquid: quātulūcūq; arcto phylax erit inferior malo & urfa minor erit mari uicinior in syriā nauigamus.

¶ OMNIBO. Sæpe labor mœstus. aliquando etiā uidebatur obliuisci huiusmodi curarū & loquebatur cū gubernatore: petebatq; quibus stellis uterentur nauæ: cū diuersa loca nauē intendere uellent. Mœstus curarū. i. propter curas: sicut fessus rerum. Odiūq; futuri. f. fati. Fessos aestus: aestus appellat cogitationes & fluctuationes mentis ambiguas: & cōparat fluctibus maris sicut Vir. æneas uario curarū fluctant aestu. De cunctis astris: quibus stellis utitur in nauigatione. Vnde: a quibus astris Secandi æquoris. i. nauigandi: nā ex syderibus & mensura stellarū intelligunt nauæ qua parte maris: & quanto spacio nauigauerint & nauigaturi sint. Syriā quo sydere dic mihi qua stella nauigatur in syriā. Libiā. i. qua stella dicitur nauigari in libiam. nā tendere cogitabat in libyā pō. ad regem iubā. Quotus ignis. nā maior urfa meridiem uersus ambitur cauda serpentis. sed minor urfa septentrionē uersus ambitur capite serpentis: nunc ergo dicit quotus ignis. quia serpens ipse septem stellas habet: quæ imaginē ipsius ostendunt: habet unā in humero. alterā in pectore: tertiā in dorso quartā in uentre tres at in cauda. Sunt etiā aliæ stellæ lucentes quæ has septē præcedunt: unde stella est quā uulgo occidua uocant. per antiphrasim. quod nunquā occidat. hanc dicunt astrologi esse sole ualde maiorē: quāuis nō ita uideat̄. nā remotissima est a nobis: ut nec splendore suū oñdat. Quotus ignis. prima uel secunda uel tertia in plauastro. Doctus ad hæc fat̄. introducit nunc rñdere pō. gubernatorē nauis qui peritus erat huiusmodi artis. Seruator taciti olympi. i. nocturni cæli. Signifero cæli. i. stellato nolim existimes me o pō. seruare stellas oēs: & præcipue errantes: sicuti nōnulli gubernatores: q ita errant. sicut & ille sed tantūmodo stellas septentrionales circa polū uertentes: quæ nunq; occidunt. Polus: cælo pars p toto. quia polus nūq; stat: sed semp querit̄ iō ἀπολεο: uerto deriuat̄. Labentia. errantia. Axis in occiduus. septentrionalis qui nunquā occidit. Gemina arcto. maiori urfa & minori. maior urfa (ut ante

dictum (meridiem uersus ambitur cauda serpentis . nam serpens in modum .S. litteræ inter utranq; ursam
fluit . maior cauda minor uero capite cingitur . quæ helice appellatur : & cynosura : Hic : scilicet axis : idest mi
nor urfa quæ plaustrum uehit . Summis ceruchis : cum urfa minor uidebitur perpendiculariter in summitate
te mali ferre plaustrum nunc nobis cursus erit in bosphorum scythiæ nam duo : scilicet bosphorus thracicus
qui & bizantius dicitur . alter cimmerius in aditu paludis meotidos . in scythiam uergens & dicitur eo quod
iuppiter in formam bouis conuersus uexit europam de phœnicia in græciam & de nomine puelle appella
uit europam tertiam orbis partem : unde & similitudinem illius est bosphorus scythiæ appellatus : At ut in
quit Strabo os byzantiacum thracicus bosphorus appellatur . cimmerius uero bosphorus dicitur quodcūq;
meotidis paludis hostium continet : dictus cimmerius quasi cimbribus . quod cimbrum errabūdi militiā suam
ad meotim usq; agitarint . Pontum insulam in qua mithridates regnauit . Ceruchis : idest antenna & summi
tate mali . in qua sunt cornua quib; uela suspenduntur ut Virgi . cornua uelatarum obuertimus antennarū
& dicitur κερωχος cornutus a κερως cornu . & ἔχω habeo . Quicquid descendit : ab arbore summa . re
spondet illud quod pompeius petierat superius . scilicet syram quo sydere seruet : sed nō nihil plaustrum de
clinauerit & summitate mali : tunc petimus syriam .

Arctophylax ppiorq; mari cynosura feret
Insyriæ portus tendit ratis inde canopos
Excipit australi cœlo contenta uagari
Stella timens boreā illa quoq; ppe sinistra
Trās pharō i medio tāget ratis æquor sirtes
Sed quo uela dari quo nūc pede carbasa tēdi
Nra iubes : dubio cōtra cui pector magn
Hoc solum toto respondit in æquor serua
Ut sit ab amathiis semp tua longius oris .
Puppis & hespian pelago cæloq; reliquas
Cætera da uentis comitem pignusq; recepi
Depositū tūc certus eram quæ littora uellē
Nunc portum fortuna dabit . sic fatur at ille
Iusto uela modo pendentia cornibus æquis
Torfit & in læuū puppim dedit utq; secaret
Quas asinæ cautes & q̄s chios aspat ūdas .
Hos dedit i prā tenet hos i puppe rudētes
Aequora senserūt motus aliterq; secāte
Iā pelagus rostro nec idē spectāte carina
Mutauere sonū nec sic moderator æquor
Dexteriore rota leuū quū circuit axem
Cogit inoffensæ currus accedere metæ

debitur maris undas tunc spectamus syriam . & eo nauem dirigimus . Arctophylax : bootis custos ursæ . Cy
nosura : quem superius appellauit arctophylacem nunc cynosuram . Propior ma . unum sequitur ex reliquo
nam quāto magis declinata summitate mali : tāto magis uidetur appropinquare mari . Inde canopos sydus
ex (ut ait in sexto pli .) ingens & clarum : est autem in meridionali plaga : ad cuius cōtemplationem ait nau
ta : se nauem dirigere a sinistra trans ægyptum : a medio tendit ad sirtes . Stella timens boream : quo spernan
te densat nubes : quib; ille obscurat : nam cum sit in australi plaga meridiem uersus timet boream qui nubes
cōtrahit in meridiē quibus illa obtegatur . Trans pharon . i . ultra ægyptū . respondet ad illud quod interro
gauerat pō . uidelicet qua stella meridiē petat : Illa sinistra . s . canopo stella apparente in parte sinistra nauis .
Sirtes . cui contigua est ægyptus . Sed quo uela dari cū pō . & gubernator nauis ita inter se quasi confabula
rentur : de signis cælestibus & ad omnia quæ pō . quæsierat respondisset postea interrogat eū quā in partē
potissimū nauigare deberet : ad hæc pom . respondit incertus ad quem locum prius nauigaret quocūq; in
quit nauem & cursum dirigit dummodo procul a campis amathiis nauiges nos deinde in fluctus fortuna
reget . Quo nunc pede carbasa . tendi idem dicit . Carbasa . uela sunt dicta a genere lini subtilissimi quod ita
appellat ut uela . Quo pede : dicit morem nautarum . nam pedes sunt funiculi : quibus uela pro uolun

SVLPI. Arctophylax : bootis qui est ita uicinus
arctis ut eius sinistra manus neq; oriri neq; occidē uī
deatur . Cynosura . urfa minor quæ bootæ opposita ē .
Canopos : stella australis ingens & clara nostris regio
nibus ignota eius meminit plinius libro sexto . & ui
ctruuius libro nono . Inde incipit . ultra siriam obser
uam; canopum quæ meridie extremo decurrit & me
tuit ne borea nubes impellente obscuretur . Illa cano
po sinistra si ultra ægyptum nauigaueris desereris in
sirtes libycas . Quo pede : fune quo tenditur bellum .
Carbasa tendi : dirigi uela quæ dicta sunt a carbaso ge
nere subtilissimi lini . Serua : provide . Sit longius . sit re
motissima . Da uentis . commite fortunæ . Comittum
pignusq; recepi depositum : hoc ē corneliam mecū ha
beo . Iusto modo : pari altitudine & planitiæ . Torfit . i
læuam flexit . Asinæ cautes : saxa & scopuli asinæ opi
duli quod est in sinu messenio : Qui ab eo asineus dici
tur . eiusdem nominis alia est harmonica ut ait Strabo
libro octauo . Chios : insula lesbo uicina : theopompi pa
tria quæ paruo freto ab asia diuiditur : Asperat . resona
re facit ob scopulos in quibus illiduntur . Dedit . pten
dit . Rudentes . firmos funes . Senserūt motus . nam cō
uersa nauī cōuersa ē & nauigatio . Rostro : prora . Nec
spectante idē nec cōuersa eundē i locū . Sonum : frago
rem quem eunte nauī emittunt . Moderator equorum
auriga in curruli certamine . Quum læuum circuit
axem . quam a dextra in sinistram cursum conuertit ut
breuiore gyro metam intactam circumueat quo enim
propius metam currus accesserit eo citius peruenit .
Accedere . uicinos fieri . Inoffensæ . intactæ illesæ .

OMNIBO. Propior mari . i . quantulūcūq; plau
strum declinauerit a summitate mali . capite ferire uī

tate nautarū uertuntur. Dubio pectore: incerta mente: non enim satis deliberauerat quod potissimum inter teneret. Hesperiam: italiam neq; amathiam nauem dirigere uolebat. Cælo sydera considerando. Da: relinq; Pignus: corneliam. Tunc certus eram: scilicet antequam uxorem accepissem certus eram quo nauigabam: uidelicet insulam Lesbion: nunc uero scio quæ loca fugiam. quæ autem petam nescio. Sic fatur: pōpeius. & gubernator ab his regionibus auertit nauem. quas attingere pompeius uolebat Iusto. recto mō p uoluntate nauigantis. Quas asinæ cautes: ut p mediam asinam & chion nauigaret. Asina terre pagus argiua. penes lacedemoniam naupliam (ut refert Strabo) ex ea inquilini in messenium agrum commigrarunt eodem quo asina oppidum argolicum uocabulo nuncupata dryopum domiciliū & asinam fuisse memorant qui ex uicinis sperchio locis extitere. Asperat undas: nam ubi scopulus est ubi etiā unda meris est asperior. Chios: ut libro quarto decimo Strabo refert. chios insula circum nauigationem habet stadiarum non gentorum. si quis secus terram deferatur: ea urbem & portum optimum habet & nauale nauium octoginta chii olim classem habuere & maris imperium & libertatem sibi uendicauerūt e chio in lesbion uento austrō sunt stadia circiter quadraginta. uiri e chio elegantes fuerunt lon tragicus & theopōpus historicus: & theocritus sophista. Motus. scilicet nauis. nam p mutatione uelorum mutata est nauigatio: Secante. nauigāte: Idem: scilicet mare quod ante. Sonum: uelorum strepitum & nauigationis. Non sic moderator. dicit nō maiore arte aurigam ferre currum circa metam in laudis olympicis: quam hic gubernatos obuertit nauē contortis uelis. Moderator equorum idest auriga nam ludis olympicis ad metā currebatur curru. & qui prior metam illam curru circuisset hic primum palmam obtinebat. sed quanto interius circunuolebant currum tanto etiam celerius id faciebant & ob hanc causam cum omnes interiores & p̄p̄inquoiores ad metā circunuoluerent uellent currū: nisi peritissimi essent artis: currus in metā lapideam frangebatur: unde horatius. metaq; feruidis euitata rotis. Inoffensā: intactā. Metā: metā appellat eā formā lapideā. Leuū axē: idest sinistra ptē axis. Dexteriore. scilicet uersa in sinistra.

CSVLPL. Ostendit terras titan: sole oriente tenebre abeunt & stelle non apparent. Quicunq; sparsus pom. qui palantes hostis uiolentiam fugerāt pō. uestigia sequebantur. Natus: sextus. Procerum. senatorum & ducum. Delecto satis: oppresso. Abstulerat reges ministros: priuauerat regib; qui ei ministrarēt Sceptra eoa: regna orientis. In deuia: remotissima loca. Qui sperfa ducis uestigia legit qui flexam pō. nauigationem secutus est. Legit: nauigando obseruauit Quando ait pom. ad regem gallogreciæ uerba. Romanus. romani iuris & ditōis. Euphratem: armenia & mesopotamia: multosq; alios populos indicat. Tygrin: tygris accolat ut armenos & parthos Quærentem. fata reparantem mihi secundam fortunam. Recessus: remota loca. Totum mutare diem: excitare totum orientem unde dies emanat. Arfacide. regi persarum. Fœdera. bello mythrydatico icta. Manēt. itant sublata non sunt. Latium tonāt. m. p latialem iouem qui albæ collebatur uel p romanum & capitolinum. Obstricā: firmata. Magos: sapientes & sacerdotes. Intendite flectite. Neruis gethicis: scythicis cordis quæ ex neruis fiunt.

COMNIBO. Ostēdit titan quia orto sole dies apparebat: Sparsus ab amathia: quicūq; inqt ab amathia discessit secutus est pom. inter quos fuit. Gn. pō. & deiotarus rex sed p. Gn. Pō. noli intelligere sextū. nam sextus cum matre cornelia in lesbo repositus fuerat: quia minor erat. Procerum: quanuis uictus esset cum magna turba pom. tamen adhuc comites habebat reges: & principes senatus. Reges ministros. nam reges ministrabant pom. qui sub clientela eius erant comites: inter quos habebat deiotarus. deiotarus enī inter primos pom. ex acie secutus fuerat nam hic regum fidissimus erat: hunc iubet pom. in syriam legationem ferre: In deuia mundi. in remotissimas partes orbis terrarum hoc est in syriam. Legit. idest obseruauit: idest quanuis incerta fecisset uestigia: ne iter suum dignoscerēt pō. ea tamen diligenter rex deiotarus obseruauerat. Quando ait amathis: quando inquit cladem accepimus in amathia: quæ par est nullā orbis terrarū parauerat: quæ nostra signa lequeretur nunquid opus est tentare reges orientis. Fidissime regum: hic enim semper in officio permansit: nulla fortuna discessit cum defensaret libertatem & auctoritatem senatus Euphratem. fluuium in oriente: per quem significat parthes armenia: p̄pter regē cū quo fœdera iunxerat pō. quo tempore fugientem mithridatē per eas regiones sequebatur. Tigrin: significat armenia: regem.

Ostendit terras titan & sidera texit
Sparsus ab amathia fugit quicunq; pcella
Aslequit magnum: primusq; a littore lesbi
Occurrit natus: p̄cer; mox turba fidelis
Nāneq; deiecto satis acieq; fugato
Abstulerat magno reges fortuna ministros
Terrarū dominos. & septra eoa tenentes
Exul habet comites iubet ire in deuia mūdi
Deiotarus. qui sparsa ducis uestigia legit.
Quādo ait amathis amissus cladib; orbis
Qua roman; erat supest fidissime regū
Eoam tentare fidem populosq; bibentes
Euphratem & adhuc secus; a cæsare tigrin
Ne pigeat magno quærentem fata remotas
Medos; penetrā domos scithiosq; recess;
Et totum mutare diem uocesq; superbo
Arfacide p̄ferre meas si fœdera nobis
Prisca manet mihi p̄ latiū iurata tonantē
Per uros obstricā magos implete phartras
Armeniosq; arcus gethicis intēdite neruis

nam tigris fluuius est armeniae tigris & euphrates mesopotamiam circūdant & apud babilonios inuicem coherent. auctore Strabone deinde in mare persicum emittūt. quorum euphrates maior est. & plus regionis flexuoso alueo percurrit. fontes habet in parte tauri boreali: fluuit ad occidentem per armeniam quae maior appellat: usq; in armeniam minorem: quam a dextris habet. Tigridis. & euphratis fontes inter se distant ad stadia duo milia & quingenta. Nec pigeat: praeterea ut exercitum compares non orientem modo: sed etiam septentrionem petas uelim. Quarentem: acquirentem. reparantem. Diem. idest orientem. Arfacidae: regi parthorum nam sicut ptolemæi in reges aegypti appellabant ita parthorum reges arfacidae dicti sunt. Si foedera nobis: haec est legatio pom. si seruant inquit foedera nostra. quae societate & amicitia cum populo romano iunxit. Magnos magni enim sapientes apud medos & persas appellant. quos philosophos graeci dicuntur. Implete pharetras. id est sumite arma nam sagittis & arcu parthi potissimum utuntur. Geticis neruis. idest scythicis cordis quae ex neruo torquentur.

Si uos o parthi peterē quū caspia regna
Et sequeretur duos aeterni martis alanos
Passus achemeniis late discurret capis
In tutam trepidos nūq; babilona coegi.
Arua sup cyri chaldeiq; ultia regni
Qua rapidus gages & qua niseus hydaspes
Accedūt pelago phoebi surgētis ab igne.
Iam ppior plis erā tamen oia uincens
Sustinui nr̄is nos tantū deesse triūphis
Solut & e numero regum telluris eorū.
Ex aequo me parthus adit nec muer̄ magni
Stat semel arfacidae. q. s. n. post uulnera clada
Assyriae iustas latiae cōpescuit iras. (dis
Tot meritis obstricta meis nūc parthia ruptis
Excedat claustris uctitā p saecula ripam
Zeumaq; pelleū pōpeio uicite parthi
Vinci roma uolet regē parere iubenti

stitutis Ripam euphratis. intra quā pharhates parthorum rex se uelle perpetuo continere pō. q tygranis filium seruabat in uinculis cū obtulisset foedere constitutum ast ut scribit plutarchus. Zeugma pillum: op. iuxta euphratem conditum ab alexandro qui ex pelle macedoniae oppido fuit. Vinci uolet. ut uincat caesar.

COMNIBO. Si uos o parthi. haec sunt mandata pom. quae deiotaro dat ad phrahartē parthorum regē nam omnes reges parthi arfacidae dicuntur: sed tunc phrathes nomine regnabat est autem ordo usq; ad eū locum. tot meritis obstricta meis. Caspia regna psequendo mithridatem in mare caspiū usq; uenit. ubi sunt caspii montes. Nam auctore Solino: ultra sauronatas in asia sitos: qui mithridati latebram & originem medis dederunt confines sunt tali his nationibus: quas ab oriente contingunt caspii montis fauces. Alanos: populos qui ab alano flu. dicti sunt: qui ultra danubium fluit in europam martialis nec te sarmatico transit alanis equo. Aeterni martis: idest bellicosissimos. Achemeniis campis: idest parthicis ab achamene rege. In tutam trepidos. idest nunquā nos compuli in moenia uestra. quia passus sum uos errare p agros uestros. Arua sup. & tamen facere poteram: quia propinquior eram uobis: quam persis. Arua cyri. idest sup arua persidis ubi regnauit cyrus. Ultima chaldei regni: idest ad extremam regionem iudeorum nam aristobolum iudeorum regem coepit: & templum salamonis spoliavit. & candelabra illa quae in maximo honore fuerat in triumphum dixit & creditū est post hac pom. aduersa fortuna laborasse. Nyseus hydaspes flu. indiae qui p parthiam se se ferens uadit in indiam: ideo nyseus. id est indicus nyfa urbe indiae. Phoebi surgētis ab igne: idest ab oriente descēdens uobis propinquior eram. quam persis: persis nominatiuus est persidis gentium facit est autem regio finitima parthis: Numero telluris eorū. ex omnib; reb; orientalib; tantūmodo parthus fuit: qui me ex equo foedere adiit nam cū pō. ad araxem flu. castra posuisset. tigranocero tigranis regis filius obuiam ei factus est (iam enim a Patre defecerat) tigranes ipse humanitate pō. fretus qui uulgo laudabatur ab omnib;: ad eum uenit: quem ubi pō. onorifice susceptum regem appellat: indignatus filius palam dixit: haud sibi opus esse pōpeio: sed alium quæsiturū romanorū tum pompeius eum in uincula cōiectum seruire iussit ad triumphum nec multo post phrahates parthorum rex legatos misit qui tigranocerotam peterent quasi generum suum. & euphratem flu. fines imperii statueret. quibus pompeius inquit tigranocerotam ad tigranis magis ptes. quā ad socerum pertinere. de finibus q; peteret eiusmodi se usurum. hoc est quod

CSVLPI. Si uos: si liberaliter nobiscū egi. Caspia claustra: portas caspias & fauces montium caspiorum qui latebram mythridati dederunt. pandunturq; itinere manufacto longo octo milibus passuum. nam latitudo eius uix est plastro permeabilis. ut ait Solin; Alanos: scythiae populos uicinos iberis ab alano flumine denominatos. Eterni martis. semp pugnaces. Achemeniis: parthicis a rege achemene. Nūq; coegi in babilona: non repressi & cōtineri feci intra muros post ictum sedus nam antea quod in gordianam hostiliter excurrissent per afranium fugauerat. Arua sup cyri ultra campos persidis ubi cyrus regnauit. Chaldae regni: quod est supra arabiam. Ganges: inde fluuius Hydaspes nyseus: fluuius ad nyfam a bacho in india conditam. Accedūt pelago: exeunt in oceanum. Ab igne phoebi surgētis: ab oriente extremo auroraq; ipsa: Propior: uicinior. Persis. regio supra parthiam. Sustinui: passus sum de uobis nō triūphare. Ex aequo quia aequae liber & socius est non tributarius. Stant: conseruati sunt meo beneficio. nam in senatu bellum parthicum suscipiendum donec duraret bellum gallicum dissuasi: Post uulnera cladis: post dolorem quem parthi de Ca. crassis & exercitu intuler̄. Compescuit iras repressit bellum: Ruptis claustris: fractis legibus & praescripto & praeteritis terminis & limitibus con-

nunc poeta dixit: ex æquo me parthus adlit. & ita euphratem fines imperii tenuit rex parthorum. Nec munere magni: nec semel seruati sunt parthi meo beneficio. neque enim alius fuit qui ro. contineret ne ulciscerentur manes crassi & ro. qui a uobis cæsi fuerunt o parthi. snia fuit et pō. ne renouaret bellū cōtra parthos: donec cæ. esset in gallia cū exercitu ne duobus bellis uires ro. distraherent. Munere: beneficio pō. Quis cō. quasi dicat nullus nisi ego. Assyriæ cladis: idest post cladē crassi & exercitū ro. quē ad carras ciuitatē assyriæ parthi cū exercitu deleuerunt. Iustas iras: iuste enim mouebant ad ultionē imperatoris cæsi. Ruptis excedat. claustris euphratis ripā dicit quē regni finē ipsi parthi petenti pō. finē tradidit. Zeucma: ciuitas inter ægyptū & parthiā. lxxii. miliū passuū a samosatis distans. q̄ alexander cōdidit sic appellata qd̄ sit utriusq; regionis quoddā quasi uinculū. & d̄r a ξεῦ γυῦ ω. iungo. Pella: ab alexandro cōditū: q̄ fuit depella ciuitate macedoniæ. Pōpeio. idest castra pompeii. Vinci ro. uolet. ut subacto cæ. pō. uictoriā consequat. Regē parere iubenti: nūc dicit quō rex deiotarus ad pō. legationē pficiendam sese expediuerit.

CSVLPI. Nō piguit: nō piger fuit. Insignibus aulæ: regio habitu. Raptos: ab aliis raptim acceptos. In dubiis. snia per acclamationem quā laudando paupertatē exornat. Rege: deiotaro. In littore: uidelicet sin⁹ basilici ubi icipit Icarium mare dictum ab icaro dedali filio qui uolans illic cecidit. Ephesum: urbem in orationiā ubi diana colebat. Colophona. ionia op. añ qd̄ est clarium lucus ubi calchas a mopso uictus præ dolore periit. Sami: insulæ ionia. Coos: cos insula nō lōge ab halicarnaso patria hippocratis. Guidon. insulā in mari carpathio quā piscosam dicit ouidius. Rhodon claram sole: insulā ubi colliū apollo & ubi est Solis colossus mirabilis quem septuaginta cubitorū altitudinis fecerat chares lyndius. Compensat sinus recta nauigatione circuitus cum compendio nauigat: Telmesidos: telmesum op. est liciorum & telmesis pmunitorium cum portu. Pamphila: regio iuncta cilicia. Muris: oppidis. Phasilis: cilicia oppidum cum tribus portibus ut inquit Strabo. sed plutarchus ait primum in attaliam pamphile ciuitatem ingressum. Rarus incola. parua plebecula qua erant numerosiores pomcomites. Rursus: primū enim tetenderat bello pyraticeo. In taurum: qui in oram ciliciae desinit ab oriente incipiens. Dipsanta. fluuium ciliciae. Crederet: credere posset. Vndis. mari uictis pyratibus. Est sibi consultum: et sibi pmissum ut nunc tutus nauigare posset. Celendris: oppido in cilicia cum portu ut docet Strabo. & ipse poeta indicat. nec legas sinedris & rediculae congregationem hic significare interpreteris. Senus. ciliciae fluuius in portu celendrarum qui emitrit & recipit naues: eius quoq; meminit Strabo.

COMNIBO. Ardua: quia iussit eum extremas orbis partes penetrare. Positis insignibus: idest depositis regiis uestimentis. Raptos amictus. idest gregaria ueste sumpta: & capta occasione laudat paupertatem. si inquit dominis terrarum tutum est aliquñ simulare paupertatem quanto ueri pauperes tutiores sunt. Dimisso in littore rege: nunc dicit dimisso rege deiotaro qua parte pompeius nauigauerit. Ipse per icaria. icaria insula est samo adiacens: non pcul a naxo: quæ nomen icario pelago imposuit. ut plinius & Strabo. Ephesum: ciuitas ionia quæ & smyrna dicta est ab amazonibus dicta plinius. Colophona. ci. ionica quæ olim nauali ope: & equestribus præliis excelluit. Strabo. Telmesis. promontorium est lyciorum quod portum habet: hunc locum eumenes in bello antiochico a ro. accepit. sed oblato regno Lycii eum locum receperunt. hic enim est de quo Lucanus mentionem facit. Claram. ubi colossus iouis est tante magnitudinis. ut inter septem mirabilia mundi connumeretur aut claram. quia (ut scribit Solinus) nunquam cælum tam nubilum est. ut in sole rhodos non sit. sic horatius. Laudabunt alii claram rhodon: Colossum at fabricauit chares lyndius: dicatū ioui: ut asserit Strabo alii scribunt apollini. Telmesidos unde compensat. ambitū longum telmesidis sinus breuitate maris recompensat. Pamphilia puppi. pamphalia olim sub imperio cilicum constituta fuit alio nomine appellata mosopia. & pamphillū mare iugit cilicio plinius. Sed se committere. & quia pompeius metuebat: ne omnes ciuitates uictori parerent non audebat moenia ingredi: sed nunc primum ingressus est moenia. Phaselis: phaselis ciuitas est quæ portus tres habet (auctore Strabone) ciuitas insignis & loc⁹ imminet & mons noie solyma. Phase

Ardua nō piguit: positisque insignibus aulæ
Egreditur famuli raptos idutus amictus.
In dubiis tutum est inopem simulare tyranno
Quando igitur mundi dominis securius æuū.
Verus pauper agit: dimisso in littore rege
Ipse picaria scopulos ephesumque relinquit
Et placidi colophona maris spumantia pura
Radit saxa sami spirat de littore coo
Aura fluens gnidō ide fugit claraque reliquit
Sole rhodō magnosque sin⁹ telmesidos uida
Compensat medio pelagi pamphilia puppi.
Occurrit tellus nec se committet muris.
Ausus adhuc ullis te primū pura phaselis
Magnus adit nam te metuū uetat icolarar⁹
Exhaustaque domus populis maiorque caria
Quā tua turba fuit tēdes huc carbasa rur⁹
In taurum tauroque uidet dyplanta cadentē
Crederet hoc magn⁹ pacē quū p̄stitit udis.
Et sibi cōsultū cilicū p̄ littora tutus
Parua puppe fugit sequitur ps magna scatus
Ad pfugū collecta ducē paruusque silen⁹
Quo portu mittitque rates recipitque silen⁹

lis fuit ciuitas zeniceti piratæ qui capto monte isaurico se cum tota domo concremauit. Nā te:ratio cur in gressus est. Rarus incolæ: quia deserta erat. Hinc: a phaselo. Taurus: mos quia multis idem cum caucaso mō te credit: nam asiam oēm ab eo incipiens & in ciuicū mare desinens in duas ferre æquales partes diuidit. Diplanta: flu. Cadentem. idest nascentem. Crederet hoc magnus. nunquid credere potuisset hoc pō. cum piratas deuicit hanc uictoriā sibi utilem futurā ac si. d. p̄sūt: quia nunc demū per mare tutus nauigat. Pacē: idest cum piratas deuicit. Et sibi non solum negociatoribus: sed etiam sibi: Sequit̄ pars magna senat⁹ pom. p̄ficiscentem in ciliciā uniuersus senat⁹ secutus est ubi siniam suā de repu. dixit. Paruis synedris. id est paruo confessu. comparatione curiæ ro. dictio græca est: *HOYVE ΔΡΑ* confessus: *ΤΟΒΟΥΕΡΙΟΝ* conciliam. Selinis oppidum ciliciæ: ubi senatus pom. audiuit de rep. sententiam dicentem.

In p̄cerū cœtu tandē mœsta ora resoluit
Vocibus his magn⁹ cōites belliꝝ fugæꝝ
Atq; istar patriæ. quīs in littore nudo
In cilicū terra nullis circū datus armīs
Cōsultem: rebusq; meis exordia quarā.
Ingētes præstate aīos nō omnis in armīs
Aemathiis cecidi: nec sic mea fata p̄mūt
Vt nequē reuelat̄ caput: cladesq; receptas
Excitere: an libycæ mariū potuere ruinae
Erigere in fasces & plenis redere fastis?
Me pulsum leuiore manu fortuna negabit
Mille meæ graio uoluunt̄ i a quore puppes
Mille duces sparsit poti⁹ pharsalia n̄ as
Quā subuertit opes sed me uel sola tueri
Fama potest rex toto quas gessimus orbe.
Et noniē qd̄ mūdus amat uos p̄dite regna
Viribus atq; fide libyē parthosq; pharonq;
Quæ nā romāis deceat succurrere rebus
Altego curæꝝ p̄ceres archana meæꝝ.
Expromā mētisq; meæ quo pōdera uergāt.
Aetas nīiaci nobis suspecta tyrāni est
Ardua quippe fides robustos exigīt annos:

quæstio est: an possit & deliberatur deinde quō reparat. Est at̄ deliberatio cum quæritur: quod ex multis rebus potissimum sit faciendum. nam consolatio duplex est. aut cum quæritur de duab⁹ rebus utrum potius. ut si consultetur bellum ne: an pax potius sit facienda est at̄ consulatione cum de plurib⁹ rebus queritur quod potissimum sit: ut si querat aliquis. an macedoniam: an ægyptum. an in indiam nauiget. sed primum quod in dubitatione ueniebat querit. uidelicet an possit reparare uires. & probat reparare posse: nō enim adeo se uictum esse dicit releuari non possit quæstio coniecturalis est: quia quæritur an possit uires reparare. primo captat beniuolentiam a persona auditorum cum eos comites fideles uocat. & eos laudat: quod sint quasi quedam imago patriæ: Quauis in littore nuda. a persona sua nunc beniuolentiam caprat: nam sua profert in commoda per cōmiserationem. quia beniuolentia facile comparatur: In cilicum terra. non in p̄pria urbe. Nullis armis. non exercitu septus. sed inermis. Non omnis in armis æmathiis. ad cōiecturam descendit. & probat posse reparare uires. & argumentum est a minori ad maius quod plurimum ualet ad cohortationē: dicit enim: si marius exul hostis populi ro. iudicatus. minturnis in carcerem compulsus in libyam p̄fugus. in terris hostium tñ comparato exercitu reparauit uires suas aduersus Syllā. multo magis ego facere. quod non sum hostis patriæ iudicatus. non habeo inuisos populos: sicut ille deinde non minor est mea aut gētes auctoritas q̄ illi⁹ imo maior. Nō oīs. i. adhuc mihi uires sup̄ sunt. Excurre. abiice Libycæ ruinae. quia iā carthago euerfa fuerat a scipiōe iseriore. quo tpe marius eo se recipit. Fasces: cōsulatū: nā exercitu cōparato in italiā uenit & se cinnæ cōiūxit & ira cōsul fact⁹ ē. Plenis factis: ut implet septimū cōsulatū. nā ita Haruspex prædixerat: uiso auspicio: Leuiore manu. s. Cæsaris q̄ ille manu syllæ: Mille duces: argumētū ē a ui quæ per classes decernit̄ exercit⁹: arma tormenta reuocationes hominum. Mille. idest multæ. Sed me uel sola ab au

SVLPI. Comites belliꝝ fugæꝝ: decreturus pō. ad parthos cōfugere: rationes quibus uires & exercitus quos non omnino amiserit reparari possint: ostendit ponitq; in consultationem ad quem sit potissimum confugiendum. Suadetq; ægyptum non esse eundū. propter ptolemæi suspectam ætatem. nec in libyāq; perpetua flagret odio in ro. tum parthiā laudat exordia at̄ a beniuolentia. Instar: imago & qui patriam mihi refertis. In littore nudo. in arena sine tecto & ea externa. Nullis armis: nullo exercitu armato. Exordia nouis rebus: principia nostra reparatōni. Nō oīs non penitus. Nec sic præmunt̄ nec sunt adeo p̄strata ut nequeam erigi. Excitere repellere damnum & obliuisci. An libycæ: a minori ad maius argumētatio. nā Marius ut dixit primo libro Nuda triumphati iacuit per regna iugurthæ & pœnos præstit cineres. Ruina: in quibus latuit In fasces: in confutatum. Fastis: libris & annalib⁹ & acta descripta sunt. Leuiore manu Cæ. minus potente quam Sylla fuerint. Tenebit: nō finet erigi. In æquore graio: in ambratio peloponnē siaco sinu Sparsit: late diffudit & dissipauit. Vel sola fama. etiam sola auctoritas & gloria rerum gestarū. Nomen: celebritas nominis omnibus grata. Vos p̄dite regna: uos cōsiderate q̄ rex sit fidelior: & dignior a quo petatur auxilium an iubas an phrahartes ptolemæos. quos per libyen parthos pharonq; indicat. Expromā. apertā. Pondera uergant. consilia inclinent: Aetas tyrāni pueritia ptolemæi q̄ istabi is ē cōsili. Adua: insignis & egregia. robustos ānos: firmiorē ætatē.

OMNIBO. In cœtu p̄cerum: in consilio senat⁹. Comites belli: in deliberatiuo genere constitutio. Coniecturalis est: potero reparare uires: nō poteris.